

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*Τεχνολογία και Στρατηγικές σπουδές.
Η μετάπτωση στα τεχνικά μέσα και οι επακόλουθες
αλλαγές στην πληροφόρηση στον Ψυχρό Πόλεμο.*

ΖΑΓΟΡΙΑΝΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΑΤΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΛΟΒΟΣ

Πειραιάς, 2021

Η Ζαγοριανού Ευθυμία βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Οποιας πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Η Υπογράφουσα

Ζαγοριανου Ευθυμία

Copyright © Ζαγοριανου Ευθυμία. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

All rights reserved.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου της παρούσης εργασίας με οποιονδήποτε τρόπο.

Στην οικογένειά μου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	12
1.1 Στρατηγικές Σπουδές.....	12
1.2 Πληροφόρηση.....	23
1.3 Τεχνολογία.....	34
1.3.1 Δύναμη πυρός (firepower).....	41
1.3.2 Αποτροπή (Deterrence) – αυτοπροστασία (Protection).....	42
1.3.3 Κινητικότητα (mobility)	43
1.3.4 Επικοινωνία (communication).....	44
1.3.5 Πληροφόρηση (intelligence).....	44
2. ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	47
2.1 Το Πολιτικό Πλαίσιο	48
2.2 Εμβληματικά Γεγονότα	54
2.2.1 Το Πυραυλικό Χάσμα	54
2.2.2 Η κρίση της Κούβας.....	55
2.2.3 Ο Ανταγωνισμός στο Διάστημα	55
3. ΚΥΡΙΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ	58
3.1 Πυρηνικά Όπλα	59
3.2 Μέσα μεταφοράς των Πυρηνικών	60
3.2.1 Στρατηγικά Βομβαρδιστικά.....	60
3.2.2 Διηπειρωτικοί Βαλλιστικοί Πύραυλοι ICBM.....	62
3.2.3 Βαλλιστικοί Πύραυλοι εκτοξευόμενοι από υποβρύχια (SLBM).....	64
4. Η ΜΕΤΑΠΤΩΣΗ ΣΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ	66

4.1 Αίτια Οργάνωσης της Πληροφόρησης κατά τον Ψυχρό Πόλεμο	66
4.2 Οι Ανθρώπινες Πηγές (HUMINT, Human Intelligence)	81
4.3 Τα Εναέρια Μέσα.....	87
4.3.1 Αερόστατα (Genetrix Project)	89
4.3.2 Φωτοαναγνωριστικά Αεροσκάφη	89
4.4 Δορυφορικά Μέσα	93
4.4.1 Αναγνωριστικοί Δορυφόροι (IMINT, Imagery Intelligence)	97
4.4.2 Δορυφόροι Υποκλοπών (SIGINT, Signal Intelligence).....	98
4.4.3 Δορυφόροι Έγκαιρης Προειδοποίησης (Early Warning)	100
4.4.4 Αναγνώριση Ωκεανών (Ocean Reconnaissance).....	101
4.4.5 Δορυφόροι εντοπισμού θέσης, πλοήγησης και χρονισμού.....	101
4.4.6 Δορυφόροι εντοπισμού πυρηνικών εκρήξεων	102
5. ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΕΙΧΕ ΚΥΡΙΟ ΡΟΛΟ	103
5.1 Το πυραυλικό χάσμα	104
5.2 Η κρίση της Κούβας.....	111
5.3 Η Επαλήθευση Συμφωνιών Αφοπλισμού Και Ελέγχου Εξοπλισμών..	119
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	125
7. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ.....	130
8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	132

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τομέας των στρατηγικών σπουδών, σε συνάφεια με τον ευρύτερο τομέα των διεθνών σχέσεων, μελετά κυρίως την απειλή ή/και τη χρήση βίας, σε διεθνές και εθνικό επίπεδο καθώς και τα εργαλεία άσκησης αυτών. Ο ρόλος της χρήσης της τεχνολογίας στο πεδίο των στρατηγικών σπουδών, προϊόντος του χρόνου και με την εξέλιξη της επιστήμης, αποδείχθηκε καθοριστικός. Παρατηρείται, ιστορικά, ότι κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου πραγματοποιείται αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας που εργαλειοποιείται προς εξυπηρέτηση της άμυνας και της εξωτερικής πολιτικής.

Η ανάπτυξη των μέσων ξηράς και θαλάσσης υπήρξε μεγίστη, αλλά η ανάπτυξη των μέσων αέρος και διαστήματος ήταν αυτή που σηματοδότησε την αλλαγή εποχής, καθώς υπήρξε η μόνη που μπορούσε να δώσει πληροφορίες «βάθους» για ένα αντίπαλο ο οποίος βρισκόταν χιλιάδες χιλιόμετρων μακριά.

Οι δυνατότητες που πλέον παρείχοντο από τα αεροδιαστημικά μέσα στην πληροφόρηση (για έγκαιρη προειδοποίηση, στρατιωτικές ικανότητες και αντίστοιχες υποδομές ενδιαφέροντος,) και στην άμυνα (αποτροπή, δύναμη πυρός) διευκόλυναν την λήψη αποφάσεων και την μετέθεσαν από το στρατιωτικό, σε υψηλό πολιτικό επίπεδο.

Η ανάγκη για πληροφόρηση υπήρξε πάντοτε μεγάλη, όμως οι εκάστοτε τεχνολογικές δυνατότητες καθόριζαν το ύψος των φιλοδοξιών και των επιτευγμάτων.

Στην σύγχρονη εποχή η αεροδιαστημική τεχνολογία, καθίσταται σημαντικό και απαραίτητο εργαλείο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, ιδίως για περιοχές στις οποίες δεν υπάρχει πρόσβαση με άλλο μέσο. Εξ αυτού, προκύπτουν και οι τεράστιες διαστάσεις που έχει λάβει η χρήση της σχετικής τεχνολογίας, καταρχήν από τις αρμόδιες υπηρεσίες πληροφόρησης (πχ. CIA στις ΗΠΑ, KGB στην ΕΣΣΔ).

Στην παρούσα Μελέτη, εξετάζεται η μετάπτωση από τις ανθρώπινες πηγές στα τεχνικά μέσα συλλογής πληροφοριών και οι επακόλουθες αλλαγές στην πληροφόρηση στο ιστορικό περιβάλλον του Ψυχρού Πολέμου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Στρατηγικές Σπουδές αποτελούν κλάδο των Διεθνών Σχέσεων. Ο κλάδος αυτός, περιλαμβάνει ποικίλο φάσμα θεμάτων, πτυχές των οποίων κατά περίπτωση αναφέρονται και επηρεάζουν τις διεθνείς σχέσεις. Το κύριο αντικείμενο των στρατηγικών σπουδών περιστρέφεται στην απειλή ή/και χρήση βίας, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς και στα μέσα και στον τρόπο που χρησιμοποιούνται προς επίτευξη σκοπού. Εξάλλου, σημαντικό κεφάλαιο μελέτης του κλάδου αυτού, αφιερώνεται στο πώς και το πόσο η χρήση των μέσων και των μεθόδων επηρεάζει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών που τα διαθέτουν.

Οι στρατηγικές σπουδές, των οποίων η συστηματική θεωρητικοποίηση άρχισε από το 1945 και μετέπειτα, έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στα μέσα και στις επιπτώσεις αυτών, σε περίπτωση απειλής ή αποτροπής χρήσης πυρηνικών όπλων.

Σε ένα διεθνές πολιτικό σύστημα, όπου δεν υπάρχει κεντρική εξουσία, οι σχέσεις μεταξύ των κρατών λαμβάνουν τη μορφή μιας ισορροπίας δυνάμεων. Σε ένα καθεστώς ισορροπίας δυνάμεων "η Τάξις" εξαρτάται από τον συσχετισμό αρμονίας ή δυσαρμονίας μεταξύ των Κυρίων Δυνάμεων. Επίσης, εξαρτάται από την προθυμία των Κυρίων Δυνάμεων να επιλύσουν, με κάποιο τρόπο, την διαφωνία/δυσαρμονία, καθώς επίσης και την προθυμία των μικροτέρων Δυνάμεων να συμφωνήσουν να υπαγάγουν εαυτές υπό τους κανόνες και νόμους που οι μεγαλύτερες Δυνάμεις θέτουν.

Επειδή η ιστορία ανέδειξε την ανωτέρω κατάσταση ως αληθή, μετά τους δύο παγκοσμίους πολέμους, οι χώρες αντελήφθησαν την ανάγκη μιας στοιχειώδους ρυθμίσεως της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής.

Μετά το πέρας του Α΄ Παγκοσμίου Πόλεμο (Α΄Π.Π.), ο πρόεδρος των ΗΠΑ Woodrow Wilson στη Διάσκεψη των Παρισίων, διεκήρυξε την δημιουργία ενός οργανισμού, όπου θα συμμετείχαν όλα τα Έθνη. Έτσι δημιουργήθηκε η Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ), η οποία συμπεριελήφθη στην Συνθήκη των Βερσαλλιών που σηματοδοτούσε τον τέλος του Α΄Π.Π.. Η Κοινωνία των Εθνών

δεν επέζησε του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Β΄Π.Π.) πλην όμως μετετράπη στον σύγχρονο περισσότερο δομημένο διεθνή οργανισμό, τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (San Francisco 1945). Σήμερα στον ΟΗΕ μετέχουν 194 κράτη.

Πέραν του ΟΗΕ η διεθνής έννομη τάξη αναπτύχθηκε σημαντικά, τόσο με την εξέλιξη και συστηματοποίηση του Διεθνούς Δικαίου όσο και με την δημιουργία Διεθνών Δικαστηρίων.

Ο Ψυχρός Πόλεμος διατρέχει, θεωρητικά, την περίοδο από το πέρας του Β΄Π.Π. έως την πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989. Αναλυτές υποστηρίζουν, κατά το μάλλον δίκαιως, ότι ο Ψυχρός Πόλεμος είχε ήδη περατωθεί από τις αρχές της δεκαετίας του 80, κυρίως ως αποτέλεσμα της δεινής οικονομικής κατάστασης στην οποία είχε περιέλθει η Σοβιετική οικονομία. Η άνοδος του Gorbachev στην εξουσία (1985, Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης 1990), η εισαγωγή της «Περεστρόικα» και η «Γκλάσνοστ» χαρακτήρισαν την μεταβατική αυτή εποχή.

Κατά την σημαντική αυτή περίοδο, το κύριο χαρακτηριστικό υπήρξε η σφοδρή σύγκρουση των ιδεολογιών μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων της εποχής ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, μεταξύ του «ελευθέρου κόσμου» και της «Λαϊκής Δημοκρατίας». Μεταξύ μιας ελεύθερης οικονομίας της αγοράς και μιας κεντρικά κατευθυνόμενης οικονομίας προς τον σκοπό της ισόνομης κατανομής του εθνικού προϊόντος. Μεταξύ μιας ταξικής κοινωνίας και μιας κοινωνίας όπου κατά την πάλη των τάξεων επικράτησε το προλεταριάτο και όπου το προλεταριάτο παγκοσμίως υπερείχε αξιακά των εθνικών κρατών (komintern/Τρίτη Διεθνής, 1919, 1943).

Πέραν των στρατηγικών λόγων, η πάλη μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ προς επικράτηση της ιδεολογίας κάθε πλευράς επί της άλλης ως υπέρτερης, ερμηνευόταν σε ανταγωνισμό προς επέκταση επιρροής στον επιθυμούμενο χώρο ελέγχου. Οι ΗΠΑ επί των φιλικά προσκειμένων σε εκείνη χωρών, η δε Σοβιετική Ένωση στις χώρες της σφαίρας επιρροής της, γειτονικές προς αυτή, και αποκαλούμενες δορυφόρους της ΕΣΣΔ. Ο σχηματισμός των δύο μπλοκ, Δυτικού και Ανατολικού, αντικατόπτρισε τις δύο αυτές σφαίρες επιρροής.

Οι βάσεις για την δημιουργία των δύο μπλοκ, δηλαδή των δύο σφαιρών επιρροής είχαν τεθεί, ήδη διαρκούντος του Β΄Π.Π., από τις Συμφωνίες της Γιάλτας και του Πότσδαμ (1945). Το Μάρτιο του 1947, ο πρόεδρος Truman, σε κοινή συνεδρίαση του Κογκρέσου, εξήτησε από αυτό, να στηρίξει την τότε Ελληνική Κυβέρνηση στον αγώνα της κατά των κομμουνιστών, καθώς και την Τουρκία, διότι η Μεγάλη Βρετανία, αδυνατούσε πλέον να παράσχει περαιτέρω στρατιωτική και οικονομική βοήθεια. Ο πρόεδρος Truman, προκειμένου να στηρίξει το αίτημα του, επικαλέστηκε δύο λόγους. Κατά πρώτον, ότι μια νίκη των κομμουνιστών στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο θα έθετε σε κίνδυνο την πολιτική σταθερότητα της Τουρκίας, η οποία με τη σειρά της θα υπονόμειε την πολιτική σταθερότητα της Μέσης Ανατολής. Τούτο δεν θα ήταν επιτρεπτό υπό το φως της τεράστιας σημασίας της περιοχής για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ. Και κατά δεύτερον, ο πρόεδρος Truman διεκήρυξε ότι οι ΗΠΑ ήταν αναγκασμένες να συνδράμουν τους «ελεύθερους λαούς» στον αγώνα τους κατά των «ολοκληρωτικών καθεστώτων», διότι η εξάπλωση του αυταρχισμού «θα υπονόμειε τα θεμέλια της διεθνούς ειρήνης και ως εκ τούτου της ασφάλειας των ΗΠΑ». Κατά το «Δόγμα Truman» ήταν έργο της πολιτικής των ΗΠΑ «να στηρίξει ελεύθερους λαούς οι οποίοι ανθίστανο σε προσπάθειες υποταγής τους από ένοπλες μειονότητες ή από εξωτερικές πιέσεις.»¹

Το Δόγμα Truman σηματοδότησε και την επίσημη έναρξη του Ψυχρού Πολέμου. Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου, διακρίνεται για την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία καταρχήν προκλήθηκε από τον ανταγωνισμό στον τομέα των εξοπλισμών, πλην όμως συνεισέφερε και ωφέλησε και τους τομείς της επιστήμης, του πολιτισμού και της οικονομίας.

Κατά τον ανταγωνισμό και στην υπηρεσία αυτού, αναπτύχθηκε επίσης ο τομέας της πληροφόρησης (intelligence), τόσο σε πρακτικό, όσο και σε θεωρητικό επίπεδο. Η «Πληροφόρηση» εντάσσεται στον κλάδο των Στρατηγικών Σπουδών. Στο στρατηγικό τομέα, η πληροφόρηση και μάλιστα η έγκαιρη, υπήρξε κρίσιμη για την αποτροπή απειλής, προετοιμασίας πολέμου και ετοιμότητας επίθεσης, δηλαδή υπήρξε κρίσιμη στο θέμα εθνικής ασφάλειας

---

¹ Βόγλης, Πολυμέρης. Ο Μεταπολεμικός Κόσμος, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. (archive.eclass.uth.gr).

κράτους. Η ακρίβεια και ιδίως η επαλήθευση της πληροφόρησης ήταν ανάλογη με την ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Η ασφάλεια εκάστου κράτους, δεν είναι ένα μεμονωμένο εσωτερικό γεγονός, αλλά τοποθετείται μέσα σε ένα διεθνές πλαίσιο όπου αλληλοεπιδρούν συμπεριφορές άλλων κρατών. Ως διεθνής ασφάλεια ορίζεται το αποτέλεσμα που προκύπτει από το άθροισμα της ασφάλειας εκάστου κράτους μέλους της διεθνούς κοινότητας.² Η διασφάλιση τόσο της Εθνικής όσο και της Διεθνούς Ασφαλείας υποστηρίζεται άμεσα από την Πληροφόρηση.³ Η δε Πληροφόρηση από την Τεχνολογία.

Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου, υπήρξε περίοδος σκληρού ανταγωνισμού, δυσπιστίας, εχθρότητας, μυστικοπάθειας, αμφισβήτησης και απειλών. Κύρια αιτία υπήρξε η άγνοια για τις ικανότητες αλλά και τις προθέσεις της άλλης πλευράς. Η αδυναμία αυτή για σωστή εκτίμηση των ικανοτήτων και προθέσεων της άλλης πλευράς μεγέθυνε τον φόβο και ενέτεινε τον ανταγωνισμό μεταξύ αυτών.

Η διπλωματική αυτή εργασία θα απαντήσει στο ερευνητικό ερώτημα κατά πόσον η μετάπτωση από τις ανθρώπινες πηγές στην διάθεση των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, στα τεχνικά συστήματα συλλογής πληροφοριών, συνέβαλλαν στην εξάλειψη αίολων εκτιμήσεων και στην απόκτηση με επίγνωση της πραγματικής εικόνας «του εαυτού και του άλλου». Και τούτο δε κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου (πέρας Β΄Π.Π.-πτώση τείχους Βερολίνου).

Για το λόγο αυτό εξετάστηκαν τρεις περιπτώσιολογικές μελέτες. Συγκεκριμένα εξετάζονται οι περιπτώσεις του «υποθετικού πυραυλικού χάσματος», η κρίση της Κούβας καθώς και ο ρόλος των τεχνικών μέσων στην επαλήθευση των συμφωνιών αφοπλισμού και ελέγχου εξοπλισμών.

---

² Κολοβός Αλέξανδρος (2003). Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 44.

³ Henry, Ryan, and C E. Peartree. *The Information Revolution and International Security*. Washington, D.C: Center for Strategic and International Studies, 1998. Print.

Ως προς την μεθοδολογία η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί μια ιστορική προσέγγιση και συγκριτική μελέτη διεπιστημονικού χαρακτήρα που συνδυάζει στρατηγικές σπουδές, σπουδές πληροφόρησης και τις επιπτώσεις της εμφάνισης της αεροδιαστημικής τεχνολογίας.

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1.1 Στρατηγικές Σπουδές

Όπως προαναφέρθηκε, οι Στρατηγικές Σπουδές αποτελούν κλάδο των Διεθνών Σχέσεων. Ο τομέας αυτός, περιλαμβάνει ποικίλο φάσμα θεμάτων, πτυχές των οποίων κατά περίπτωση αναφέρονται και επηρεάζουν τις διεθνείς σχέσεις. Το κύριο αντικείμενο των στρατηγικών σπουδών περιστρέφεται στην απειλή ή/και χρήση βίας, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς και στα μέσα και στον τρόπο που χρησιμοποιούνται προς επίτευξη σκοπού. Εξάλλου, σημαντικό κεφάλαιο μελέτης του τομέα αυτού αφιερώνεται στο πώς και το πόσο η χρήση των μέσων και των μεθόδων επηρεάζει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών που τα διαθέτουν.

Σχετικά με το τι είναι οι στρατηγικές σπουδές, έχουν αναπτυχθεί διάφορες απόψεις. Κατωτέρω παρατίθενται ενδεικτικά μερικοί κύριοι ορισμοί των στρατηγικών σπουδών.⁴

A) Karl Von Clausewitz:

Ο Πρώσος στρατηγός Clausewitz στο περίφημο βιβλίο του «Περί Πολέμου» οριοθετεί καταρχήν τον πόλεμο ως μη ανήκοντα στο πλαίσιο των τεχνών, αλλά του εμπορίου, το οποίο επίσης «συνιστά μια σύγκρουση ανθρωπίνων συμφερόντων και δραστηριοτήτων».

Στο εισαγωγικό ερώτημα "γιατί χρειαζόμαστε την στρατηγική" ο Clausewitz απαντά ότι η στρατηγική είναι η απαραίτητη απάντηση στην αδυσώπητη πραγματικότητα των περιορισμένων μέσων και συνεχίζει ότι "ουδεμία οντότητα ανεξαρτήτως μεγέθους έχει απεριόριστες δυνατότητες. Συνεπώς η στρατηγική αφορά στην επιλογή και λήψη απόφασης για τον τρόπο χρήσης των περιορισμένων δυνατοτήτων προκειμένου να επιτευχθεί ένα ανταγωνιστικό

---

⁴ Yarger, Harry R. (2014). Strategic Theory For The 21st Century: The little book on big strategy. Strategic Studies Institute.

αποτέλεσμα. Όλα τα υπόλοιπα έπονται.” Σχετικά δε με τις στρατηγικές σπουδές αναφέρει, «είναι η χρήση εμπλοκής στον πόλεμο».⁵

Στο πρώτο του βιβλίο ο Clausewitz δίνει τον ορισμό ότι «πόλεμος είναι μια πράξη βίας με σκοπό να αναγκαστεί ο εχθρός να υποταγεί στη βούληση μας». Στο δεύτερο βιβλίο του, το οποίο θεωρείται και η τελευταία λέξη του Clausewitz, ο πόλεμος ορίζεται ως «απλώς η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα». Η σύνθεση της διαλεκτικής εξέτασης της φύσεως του πολέμου από τον Clausewitz καταλήγει στην περίφημη “τριάδα” λέγοντας ότι «...ότι ο πόλεμος είναι μια γοητευτική τριάδα, αποτελούμενη από πρωτόγονη βία, μίσος και εχθρότητα, η οποία θεωρείται ως μια τυφλή φυσική δύναμη...».

B) Helmuth Von Moltke:

Ο Πρώσος στρατηγός Moltke, στο περίφημο βιβλίο του «Περί της Τέχνης του Πολέμου» αναφέρει, «στρατηγική είναι η πρακτική εφαρμογή των μέσων εις την διάθεση των στρατηγών προς επίτευξη του σκοπού του πολέμου». Ο Moltke αντιμετώπιζε την στρατηγική ως ένα «σύστημα πρόσφορων μέσων... η τέχνη της δράσης υπό πίεση και δυσκολία». Θεωρούσε αμφιλεγόμενες τις άκαμπτες ολοκληρωτικές μεγάλες στρατηγικές και θεωρίες, ενώ διεκήρυττε ότι στρατηγική είναι μια σειρά σημείων καταλλήλως επεξεργασμένων ώστε να ταιριάζουν στην εκάστοτε περίπτωση. Επικαιροποίησε δε τη ρήση ότι «κανένα σχέδιο δεν επιβιώνει της πρώτης επαφής με τον εχθρό».⁶

Γ) B. H. Liddell Hart:

Μεταξύ των μεγάλων διανοητών των στρατηγικών σπουδών, απαντάται ο Βρετανός B. H. Liddell Hart. Το 1929 δημοσίευσε το βιβλίο του «The Decisive Wars of History», όπου διατυπώνει τη θεωρία περί “έμμεσης προσέγγισης” (Indirect Approach).⁷ Το 1954, δημοσιεύει το βιβλίο του «Strategy», όπου

---

⁵ Guerra, Joseph M. (2012), “An Introduction to Clausewitzian Strategic Theory: General Theory, Strategy, and their Relevance for Today,” *Infinity Journal*, Volume 2, Issue No. 3, pages 30-34.

⁶ Moltke, H. G. (1996). *Moltke on the art of war: Selected writings*. New York: Presidion Press.

⁷ Liddell, H. B. H. (1929). *The decisive wars of history: A study in strategy*. London: G. Bell & Sons.

διατυπώνει σε ολοκληρωμένη πλέον μορφή την θεωρία του περί εμμέσου προσέγγισης.⁸

Ο Liddell Hart διεκήρυξε με έμφαση την άποψη ότι η ελλιπής κατανόηση της στρατηγικής Clausewitz, τροφοδότησε την αιματοχυσία του Α΄Π.Π. και την καθυστερημένη εφαρμογή εναλλακτικών προσεγγίσεων κατά την διάρκεια του Β΄Π.Π.. Οι προσεγγίσεις αυτές έθεσαν σε αμφιβολία την αξιοπιστία της παλαιάς θεωρίας και απαιτούσαν επαναπροσδιορισμό του τρόπου εφαρμογής της στρατιωτικής ισχύος, προκειμένου να επιτευχθούν οι πολιτικοί σκοποί.

Κατά την "έμμεση προσέγγιση" ο Liddell Hart υποστηρίζει ότι οι συγκρούσεις γενικώς κερδίζονται όταν τα μέσα του πολέμου χρησιμοποιούνται με τρόπο που ο αντίπαλος δεν έχει προετοιμαστεί να αντιμετωπίσει, δηλαδή χρησιμοποιούνται με έμμεσο τρόπο. Η στρατηγική δεν χρειάζεται να υπερκεράσει την αντίσταση, αλλά μάλλον να εκμεταλλευτεί στοιχεία κίνησης και αιφνιδιασμού προκειμένου να επιτύχει την νίκη αποσταθεροποιώντας έτσι τον εχθρό, πριν αυτός δυνηθεί να αντεπιτεθεί.

Ο Liddell Hart υποστηρίζει επίσης ότι όταν ένας στρατηγός έχει την ευθύνη της στρατιωτικής νίκης τότε οφείλει να την αναζητήσει υπό τις πλέον πρόσφορες συνθήκες προκειμένου να παράξει το καλύτερο αποτέλεσμα. Συνεπώς «ο αληθινός σκοπός δεν είναι αυτός της επιζήτησης μάχης, αλλά της αναζήτησης μιας στρατηγικής κατάστασης τόσο πλεονεκτικής ώστε και αν η στρατηγική κατάσταση από μόνη της δεν επιφέρει αποτέλεσμα, η μάχη που θα ακολουθήσει να το επιτύχει». Ο πυρήνας της έννοιας είναι η μετατόπιση του στρατηγικού σκοπού. Στη συνέχεια της μετατόπισης η κατάσταση που θα δημιουργηθεί πρέπει να τύχει ανάλογου εκμεταλλεύσεως ώστε να διασφαλίσει το μέγιστο κέρδος από την νίκη.⁹

---

⁸ Liddell, H. B. H. (1991). *Strategy*. New York: Penguin.

⁹ Potter, Bradley A. (2016). B.H. Liddell Hart (1954). *Classics of Strategy and Diplomacy*.

Δ) W. Murray και M. Grimsley:

Στρατηγική είναι: «η διαδικασία συνεχούς προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και περιστάσεις σε ένα κόσμο όπου το τυχαίο, η αβεβαιότητα επικυριαρχούν.»¹⁰

Ο ιστορικός W. Murray έχει ασχοληθεί εκτεταμένα με το θέμα της μεταβαλλόμενης φύσης του χαρακτήρα του πολέμου. Ο W. Murray υποστηρίζει ότι η κοινωνία κατά την παρούσα περίοδο βιώνει μια τεχνολογική αλλαγή υψηλού επιπέδου, η οποία μεταλλάσσει θεμελιωδώς το χαρακτήρα την σύγχρονης διεξαγωγής πολέμου. Ο W. Murray βαπτίζει αυτή την παρατήρηση ως την «έκτη στρατιωτική επανάσταση». Η θεωρία της έκτης στρατιωτικής επανάστασης αποτελεί συνέχεια του προηγούμενου έργου του, με την οποία είχε διατυπώσει τη θεωρία πλαίσιο των στρατιωτικών επαναστάσεων και των επαναστάσεων στις στρατιωτικές υποθέσεις (*Military Revolutions and Revolutions in Military Affairs*). Ο W. Murray είχε αναπτύξει την θεωρία αυτή, στοχεύοντας στην καλύτερη κατανόηση από πλευράς ηγεσίας των αλλαγών που επισυνέβησαν κατά την διάρκεια της ιστορίας του πολέμου. Ο W. Murray υποστηρίζει πως, δεδομένου ότι ο χαρακτήρας του πολέμου έχει θεμελιωδώς μεταβληθεί από την ραγδαίως αναπτυσσόμενη τεχνολογία, οι επαγγελματίες στρατιωτικοί καθώς και οι πολιτικοί ηγέτες έχουν υποχρέωση να κατανοήσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν τις επαναστατικές αυτές αλλαγές, στο σύγχρονο περιβάλλον και πως ο στρατός εκάστου κράτους οφείλει να προσαρμοστεί με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο κατά τον 21^ο αιώνα (Murray, Knox & Bernstein, 1994).

Ε) Κατά τον Gregory D. Foster, Στρατηγική είναι: «η απόλυτη αλλά αποτελεσματική άσκηση εξουσίας».¹¹

---

¹⁰ Murray, Williamson, MacGregor Knox, and Alvin Bernstein. *The Making of Strategy: Rulers, States, and War*. Cambridge [etc: Cambridge University Press, 2009. Print.

¹¹ Foster, Gregory D. *Research, Writing, and the Mind of the Strategist*. Ft. Belvoir: Defense Technical Information Center, 1996. Internet resource.
https://www.fd.unl.pt/docentes_docs/ma/aens_ma_19997.pdf

ΣΤ) Κατά τον Robert Osgood, Στρατηγική είναι: «ένα ολοκληρωμένο σχέδιο χρησιμοποίησης της δυνατότητας της στρατιωτικής επιβολής-σε συνδυασμό με οικονομικά, διπλωματικά και ψυχολογικά εργαλεία ισχύος-προκειμένου να στηρίξουν αποτελεσματικά την εξωτερική πολιτική ρητά και ανοικτά ή κεκαλυμμένα».¹²

Z) Colin S. Gray:

Η γενική θεωρία στρατηγικής του Gray περιλαμβάνει 23 σημεία και θεωρείται από τον ίδιο κατάλληλη προς αντιμετώπιση προκλήσεων που αφορούν τον έλεγχο όπλων, τα πυρηνικά όπλα, τη στρατιωτική δύναμη στην ξερά, θάλασσα, στον αέρα και κυβερνοχώρο, τις ειδικές επιχειρήσεις και τη γεωπολιτική. Κατά τον Gray η θεωρία ή παραλλαγές αυτής, συνιστούν την ουσιώδη βάση και την κατανόηση όλων των στρατηγικών θεμάτων.

Ως προς την φύση και τον χαρακτήρα της στρατηγικής, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι ως υψηλή στρατηγική γίνεται αντιληπτή η χρήση όλων των μέσων, στρατιωτικών και μη, στη διάθεση της κοινότητας ασφάλειας για πολιτικούς σκοπούς όπως αυτοί σχεδιάζονται από την πολιτική.

Κατά τον Gray, η στρατηγική διακρίνεται για το μόνιμο χαρακτήρα της ενώ οι στρατηγικές έχουν ένα μεταβλητό χαρακτήρα οδηγούμενες, αλλά όχι υποχρεωτικά, από τις εκάστοτε μεταλλασσόμενες συνθήκες.¹³

Σύγχρονοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι οι στρατηγικές σπουδές αναφέρονται σε αντικείμενο ευρύτερο από αυτό της μελέτης του πολέμου και των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Υποστηρίζουν ότι η στρατηγική είναι η εφαρμογή στρατιωτικής ισχύος προς επίτευξη πολιτικών στόχων. Ειδικότερα, (Clausewitz, Sun Tzu, Kautilya) «η θεωρία και η πράξη της χρήσης ή την απειλή χρήσης οργανωμένης ισχύος για πολιτικούς σκοπούς» επικαιροποιεί την αντίληψη της "Υψηλής

---

¹² Osgood, Robert E. *Limited War: The Challenge to American Strategy*. Chicago: Univ. of Chicago Press, 1970. Print.

¹³ Gray, Colin S. *The Future of Strategy*. Cambridge: Polity, 2017. Print.

Στρατηγικής”, η οποία αφορά στον συντονισμό «όλων των δυνατοτήτων ενός έθνους, ομάδας εθνών, προς επίτευξη πολιτικών στόχων».^{14 15}

Οι στρατηγικές σπουδές δεν πρέπει να μελετώνται ως ένας μεμονωμένος επιστημονικός τομέας, δεδομένου ότι το στρατιωτικό του σκέλος είναι αρκετά περιορισμένο. Οι στρατηγικές σπουδές, σε μια πιο ολοκληρωμένη μορφή, στηρίζονται στις ανθρωπιστικές επιστήμες, στις φυσικές επιστήμες, κοινωνικές επιστήμες και είναι αντικείμενο μελετητών διαφόρων ειδικοτήτων όπως για παράδειγμα ο Schelling (οικονομολόγος), Kissinger (ιστορικός), Brodie (πολιτικός επιστήμονας) κλπ.

Στις στρατηγικές σπουδές ασκείται κριτική ότι, κατά το πλείστον, εστιάζουν υπέρμετρα στην σύγκρουση και την ισχύ και δεν επιδεικνύουν το ανάλογο ενδιαφέρον για θέματα με ηθική διάσταση, πχ δεν λαμβάνονται απολύτως υπόψη, ζωές, που κινδυνεύουν κατά την κατάστρωση σχεδίου επικράτησης έναντι του αντιπάλου. Κριτική επίσης ασκείται, ότι οι εν λόγω σπουδές δεν είναι αρκετά ακαδημαϊκές, αλλά συχνά εισηγούνται δράσεις στη βάση οικονομικών συμφερόντων και πολιτικών σκοπιμοτήτων. Συχνά δε αποτελούν μέρος του προβλήματος παρά μέρος της λύσης.¹⁶

Κατά την ρεαλιστική σχολή σκέψης, θεωρείται, ότι οι στρατηγικές σπουδές επικεντρώνονται στα ανωτέρω θέματα στο μέτρο που αντανακλούν την ανθρώπινη φύση. Έχουσα τον εαυτό της ως επίκεντρο, καθίσταται ανταγωνιστική και επιθετική. Η διεθνής σκηνή θεωρείται ως άναρχη όπου τα κράτη οφείλουν να αγωνίζονται για ισχύ, αυτοπροστασία και επιβίωση. Κατά τη θεωρία αυτή ο ρόλος του διεθνούς δικαίου είναι περιορισμένος. Κατά τον Clausewitz «οι στρατηγικές ασχολούνται περισσότερο με τις απειλές προς το συμφέρον των κρατών και αγνοούν θέματα ασφάλειας εντός του κράτους».

---

¹⁴ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 80.

¹⁵ Πλατιάς Α.-Κολιόπουλος Κ., Η Τέχνη της Στρατηγικής. 50 Κανόνες για τον Πόλεμο, την Πολιτική, τις Επιχειρήσεις και την καθημερινή ζωή. Αθήνα, Δίαυλος. ISBN-13: 978-960-531-453-8.

¹⁶ Introduction to Strategic Studies GFPS 3043, (www.academia.edu)

Τα κράτη κατά τον κορυφαίο σύγχρονο θεωρητικό του πολιτικού ρεαλισμού Kenneth Waltz πρέπει να έχουν τη «σωστή δόση» ισχύος.¹⁷ Ολίγη ισχύς υποδεικνύει αδυναμία και καθιστά τα κράτη εύκολο στόχο έναντι τρίτων. Πολύ ισχύς προκαλεί φόβο και συσπειρώνει τρίτους εναντίον τους.¹⁸

Κατά το σύγχρονο πολιτικό ρεαλισμό οι διεθνείς σχέσεις και στρατηγικές σπουδές διέπονται από παραμέτρους, οι οποίες έλκουν την καταγωγή τους από τον Θουκυδίδη και καθορίζουν τώρα όπως και τότε την συμπεριφορά των κρατών. Σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα χωρίς κεντρική ρυθμιστική υπερκρατική εξουσία οι σχέσεις των κρατών, κατά αντιστοιχία της ανθρώπινης φύσης, είναι ανταγωνιστικές και συγκρουσιακές. Σε ένα τέτοιο σύστημα τα κράτη καλούνται να προστατέψουν εαυτούς ακόμη και εις βάρος τρίτων. Η προστασία οφείλει να εξασφαλίζεται με ορθολογικό τρόπο δεδομένου ότι επιφέρει κόστος.¹⁹

Επομένως μέσα σε ένα διεθνές σύστημα η βελτίωση της θέσης, η απόκτηση ισχύος, η κατοχύρωση της εδαφική κυριαρχίας και ανεξαρτησίας και η διασφάλιση περιβάλλοντος που επιτρέπει οικονομική μεγέθυνση, χωρίς την προσφυγή σε πόλεμο, είναι η ορθολογική και συνεπώς η βέλτιστη επιλογή. Και τούτο παραβλέποντας, κατά περίπτωση, την διάσταση του δικαίου και την ηθικής στο μέτρο που η παράλειψη αυτή εξυπηρετεί τα συμφέροντα τους. Τα κράτη πέραν της μέριμνας για τον εαυτό τους, προβαίνουν σε ενέργειες με σκοπό τη δημιουργία ενός συστήματος ισορροπίας δυνάμεων τρίτων κρατών, προκειμένου να δημιουργήσουν ευνοϊκό περιβάλλον εντός του οποίου αναπτύσσουν τις δραστηριότητες τους.²⁰

---

¹⁷ Waltz, Kenneth, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011.

¹⁸ Buzan, B, *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: International Institute for Strategic Studies. 1994, p. 6.

¹⁹ Collins, Alan. *The Security Dilemma and the End of the Cold War*. Keele: Keele University Press, 1997. Print.

²⁰ Κολοβός Αλέξανδρος (2003). *Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις*, Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 34.

Στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων και στρατηγικών σπουδών οι δύο πιο σημαντικές μορφές πολιτικού ρεαλισμού είναι «ο παραδοσιακός ρεαλισμός» (traditional realism) και «ο δομικός ρεαλισμός» (structural realism).²¹

Οι παραδοσιακοί ρεαλιστές εστιάζουν την ανάλυση τους στην εξέταση της ανθρώπινης φύσης, ενώ οι δομικοί στην ανάλυση του διεθνούς συστήματος. Κατά τους δομικούς ρεαλιστές, η ισχύς αναζητείται και επιζητείται για αυτοπροστασία, ενώ κατά τους παραδοσιακούς η επιδίωξη της ισχύος δεν είναι μόνον μέσο αλλά και σκοπός.

Εκ πρώτης όψεως η ιδέα της στρατηγικής και της χρήσης ισχύος, φαίνεται να παρέχουν μια σαφή βάση διαχωρισμού των στρατηγικών σπουδών από τις διεθνείς σχέσεις.

Οι διεθνείς σχέσεις καταλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα εντός του οποίου αλληλοεπιδρούν πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά, νομικά, πολιτισμικά καθώς και στρατιωτικά θέματα. Κρίσιμες πτυχές της στρατηγικής δεν δύνανται να εξεταστούν χωριστά από πολιτικές και οικονομικές πτυχές του διεθνούς συστήματος. Παραδείγματος χάρη, το αντικείμενο του πολέμου σαφώς ανήκει στις στρατηγικές σπουδές. Τα κράτη δύνανται να απειλούν το ένα το άλλο με πόλεμο, σε καθαρά στρατιωτική βάση. Η απειλή όμως και η χρήση βίας δύνανται, εξίσου καλά, να υποκρύπτει αντιπαλότητα, ως αιτία, βασισμένη σε θέματα ανταγωνισμού ισχύος, ιδεολογίας ή οικονομικού πλούτου.

Οι περισσότερες κύριες θεωρίες περί πολέμου βασίζονται σε αντιλήψεις περί της πολιτικής και οικονομικής δομής του διεθνούς συστήματος. Συνεπώς είναι αδύνατη η μελέτη των αιτιών πολέμου χωρίς την παράλληλη εξέταση ευρύτερων θεμάτων σχετικών με τις διεθνείς σχέσεις.

Το αντικείμενο των στρατηγικών σπουδών προκύπτει από δύο θεμελιώδεις παραμέτρους οι οποίες επηρεάζουν το διεθνές σύστημα: η πολιτική δομή και οι δυνατότητες της τεχνολογίας στη διάθεση των πολιτικών δρώντων.

---

²¹ Πλατιάς, Αθανάσιος (1999). Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Εστία. Αθήνα, σελ. 57-58,60-61.

Ως αναρχία ορίζεται το σύστημα εντός του οποίου οι πολιτικές οντότητες, εν προκειμένω τα κράτη, είναι μόνα υπεύθυνα για την επιβίωση τους χωρίς την ύπαρξη υπερκρατικού συντονιστικού οργάνου. Η δομή της αναρχίας καθορίζει το πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου η στρατηγική αλληλεπιδρά με τις κρατικές υποθέσεις. Η αναρχία γεννά ανάγκη στρατηγικής, θέτει τους όρους και καθορίζει τους σκοπούς της χρήσης βίας.

Ως δεύτερη παράμετρο αντιλαμβανόμαστε, τις εκάστοτε δυνατότητες της τεχνολογίας. Η τεχνολογία είναι ο κύριος παράγοντας ο οποίος επηρεάζει τα τεχνικά μέσα ισχύος εις την διάθεση των πολιτικών δρώντων.

Το αντικείμενο της πολιτικής δομής ανήκει στις διεθνείς σχέσεις. Ενώ, το θέμα της στρατιωτικής τεχνολογίας σαφώς ανήκει στις στρατηγικές σπουδές. Το σχήμα αυτό καθιστά τις στρατηγικές σπουδές, μέρος του ευρύτερου πεδίου των διεθνών σχέσεων.²²

Οι στρατηγικές σπουδές από το 1945 και μετέπειτα από τις ανακαλύψεις των πυρηνικών, έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στα μέσα και στις επιπτώσεις τους, σε περίπτωση απειλής ή αποτροπής χρήσης πυρηνικών όπλων.

Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου υπήρξε ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας στην οποία, εν πολλοίς, συνέβαλε αυτός καθ' εαυτός ο ανταγωνισμός των Μεγάλων Δυνάμεων, ιδίως στους τομείς των στρατιωτικών εξοπλισμών και συλλογής πληροφοριών.

Η έννοια της «εθνικής ασφάλειας» διαδραμάτισε έναν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο κατά την υπό εξέταση περίοδο. Η εθνική ασφάλεια και προς επίτευξη αυτής, η επιδίωξη του κράτους για αυτοπροστασία και επιβίωση υπήρξε η αιτιολογία και το όχημα για το μεγάλο ανταγωνισμό κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.

Η έννοια της εθνικής ασφάλειας βρίσκεται στο επίκεντρο της θεωρίας των διεθνών σχέσεων και προσεγγίζεται είτε καθαρά ρεαλιστικά χωρίς προσχήματα

---

²²Buzan, Barry, *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: International Institute for Strategic Studies. 1994, p. 6.

είτε, ως συνήθως, ρεαλιστικά μεν αλλά επενδεδυμένα με μανδύα νομιμότητας, δημοκρατίας και διεθνούς συνεργασίας δε.

Παράλληλα με την υποχρέωση του κράτους, να διατηρήσει και να μεγιστοποιήσει την εθνική ασφάλεια και κυριαρχία, ανεξαρτησία και δυνατότητα μεγέθυνσης, συνυπάρχει η υποχρέωση του σεβασμού της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Δηλαδή, στην καρδιά του προβλήματος βρίσκεται η διαχείριση της ισχύος με τρόπο ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικότερα η ασφάλεια ενός κράτους αλλά και να αποτρέπεται ο πόλεμος.^{23 24}

Η διττή αυτή υποχρέωση του κράτους, κατά περιόδους και περιστάσεις, έχει αποδειχθεί δυσχερής. Τούτο διότι δύνανται να υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα και επιθετικές συμπεριφορές από άλλα ανταγωνιστικά κράτη-μέλη της διεθνούς κοινότητας.

Λαμβανομένων αυτών υπόψη, τα κράτη, ως προς το εσωτερικό πεδίο, έχουν ως κύρια μέριμνα τη μεγέθυνση της οικονομίας τους, η οποία θα βοηθήσει και στην αύξηση της αμυντικής ικανότητας. Στον τομέα δε της εξωτερικής πολιτικής μεριμνούν για τη δημιουργία συμμαχιών, συνασπισμών, αξόνων κλπ., ώστε να δημιουργήσουν πλέγμα Διεθνών Σχέσεων, ικανό να παράσχει συμπαράσταση σε ενδεχόμενη κρίσιμη στιγμή.

Υποστηρίζεται επίσης ότι τα κράτη, μεριμνούν, για την εξάπλωση της δημοκρατίας, δεδομένου ότι η επικράτηση δημοκρατικών συμπεριφορών, υποστηρίζεται, ότι αποτρέπει την πιθανότητα πολέμου και ούτως συμβάλλει στη επίτευξη και διατήρηση περιφερειακής ή διεθνούς ειρήνης. Τα κράτη, επίσης, συμπεριφέρονται με σεβασμό έναντι των αποφάσεων των Διεθνών Οργανισμών και μεριμνούν για την ενίσχυση του κύρους και της διεθνούς υποστάσεως των οργανισμών αυτών. Λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους παγκόσμια κινήματα και τάσεις τα οποία θα μπορούσαν να επιδράσουν στη συμπεριφορά των κρατών στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Οι ανωτέρω θέσεις

---

²³ Buzan, Barry, *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: International Institute for Strategic Studies. 1994, p. 4.

²⁴ Cavanaugh, ML., *What is Strategy*. Modern War Institute at West Point, 2016.

υποστηρίζονται από την φιλελεύθερη σχολή σκέψης. Επ' αυτών, οι ρεαλιστές διατυπώνουν σοβαρές αντιρρήσεις δεδομένου ότι η πραγματικότητα και η εξ' αυτής εμπειρία, δεν επιβεβαιώνουν τις θέσεις αυτές.

Προκύπτει με σαφήνεια εκ των ανωτέρω, ότι η πρώτη μέριμνα των κρατών είναι η επιβίωση και ως εκ τούτου η οικονομική μεγέθυνση, δεδομένου ότι αυτή και μόνη θα επιτρέψει τη δημιουργία περιβάλλοντος πολιτικού, οικονομικού αλλά και στρατιωτικού που θα εγγυηθεί την εθνική ασφάλεια. Και τούτο διότι επιβίωση κράτους (μέγεθος πρωταρχικό και θεμελιώδες) δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί χωρίς να ληφθεί υπόψη η οικονομική παράμετρος.

Άλλωστε, ο όρος εθνική ασφάλεια, αναφέρεται στην ικανότητα του κράτους να προστατεύει αφενός, την εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία, αφετέρου δε την οικονομία και τις οικονομικές σχέσεις με τρίτες χώρες. Λαμβανομένης υπόψιν της διασύνδεσης ασφάλειας κράτους και διεθνούς ασφαλείας, διεθνής ασφάλεια ορίζεται ως το αποτέλεσμα και το άθροισμα της ασφάλειας εκάστου κράτους-μέλους της διεθνούς κοινότητας.

Επιπλέον, με τον όρο "διεθνής ασφάλεια" νοείται η «κοινή ασφάλεια» η οποία δίνει έμφαση στη μη στρατιωτική πτυχή. Προκειμένου να επιτευχθεί κοινή ασφάλεια, απαιτείται συνεργασία σε περιφερειακό ή/και παγκόσμιο επίπεδο προς αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων και απειλών. Η σχέση μεταξύ της εθνικής και της διεθνούς ασφαλείας είναι σχέση αλληλεπίδρασης. Στην σύγχρονη δε παγκοσμιοποιημένη εποχή η αλληλεπίδραση αυτή είναι μεγίστη και βαίνει αυξανόμενη. Στον σύγχρονο κόσμο, μονομερείς κρατικές δράσεις δύνανται να έχουν παγκόσμιες επιπτώσεις, δια της πρόκλησης απειλών στην διεθνή ασφάλεια. Και αντιθέτως, μεμονωμένα κράτη κατά την αναζήτηση λύσεων στο πρόβλημα της ασφαλείας τους, βρίσκονται αντιμέτωπα με συνθήκες που ξεφεύγουν από τον άμεσο έλεγχό τους. Οι διεθνείς οικονομικές κρίσεις, πληθυσμιακές και περιβαλλοντικές τάσεις, η δημογραφική έκρηξη στον τρίτο κόσμο, η γήρανση των ανεπτυγμένων χωρών, η αύξηση του οικονομικού χάσματος μεταξύ πλούσιου Βορρά και φτωχού Νότου, οι μεταναστευτικές ροές, η αύξηση των εθνικιστικών και των θρησκευτικών συγκρούσεων, η διασπορά πυρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων, η διεθνής τρομοκρατία είναι

μερικές από τις παγκόσμιες απειλές για την διεθνή ασφάλεια και κατ' επέκταση την εθνική.

Έως προ ολίγου καιρού, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετώπιζε την παγκόσμια απειλή που προκαλούσε ο πυρηνικός ανταγωνισμός. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη πολύ δύσκολα, πλέον, μπορούν μονομερώς να διασφαλίσουν πλήρως την ασφάλεια τους, καθώς οι επιμέρους πτυχές της εθνικής ασφάλειας αποκτούν διαστάσεις που ξεπερνούν κατά πολύ τα φυσικά σύνορα ενός μόνου κράτους.

Η στρατιωτική πτυχή της ασφάλειας αφορά στην προστασία των κρατικών συνόρων από εξωτερικές απειλές. Παραδοσιακά, η επίτευξη αυτού του σκοπού πραγματοποιείται με την απόκτηση στρατιωτικών μέσων και δυνατοτήτων. Δηλαδή, με την απόκτηση στρατιωτικής ισχύος καθώς και την υιοθέτηση μιας σειράς πολιτικών ασφαλείας (αυτοάμυνα, συμμαχίες, συνασπισμοί κλπ.). Κύριος παράγοντας, για την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας, πέραν των μηχανικών μέσων, είναι η πληροφόρηση και η άριστη κατά το δυνατόν γνώση των δυνατοτήτων της άλλης πλευράς και των στοιχείων που συνθέτουν την έξωθεν απειλή. Η πληροφόρηση και τα μέσα (εξοπλισμοί), συνιστούν τους δύο πυλώνες της στρατιωτικής ισχύος εκάστου κράτους.

1.2 Πληροφόρηση

Η μελέτη των πληροφοριών αποτελεί το αντικείμενο των σπουδών πληροφόρησης (Intelligence Studies), ενός τμήματος των Στρατηγικών Σπουδών που αποτελούν κλάδο των Διεθνών σχέσεων. Η πληροφόρηση έχει ήδη καταστεί ακαδημαϊκό πεδίο επί 60 και πλέον έτη και σήμερα αναπτύσσεται ραγδαία σε ακαδημαϊκό επίπεδο παγκοσμίως. Από την αρχή σχεδόν, διαπιστώθηκε η ανάγκη διατύπωσης μιας θεωρίας πληροφόρησης, πλην όμως ακόμα στην εξειδικευμένη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει συμφωνία σχετικά με τον ορισμό της Πληροφόρησης. Πράγματι, λαμβανομένου υπόψη, του φάσματος που καλύπτει, και την πολυπλοκότητα του αντικειμένου της

πληροφόρησης, φαίνεται δυσχερής η διατύπωση μιας ολοκληρωμένης και ενοποιημένης θεωρίας.²⁵

Παρόλο που δεν έχει διατυπωθεί μια ολοκληρωμένη θεωρία μέχρι σήμερα, πολλοί συγγραφείς έχουν συμπεριλάβει στο έργο τους, μέρη υπό τον τίτλο «Θεωρία της Πληροφόρησης». Όπως ο Sir Lawrence Freedman, καθηγητής στο Kings College of London, υποστηρίζει, δεν υπάρχει μια μόνη θεωρία πληροφόρησης, κυρίως λόγω του ότι η επίδραση και οι επιπτώσεις της πληροφόρησης είναι συγκυριακή επί των αποφάσεων των πολιτικών δρώντων.²⁶

Η προσπάθεια θεωρητικοποίησης της πληροφόρησης σκοπεί στην κατανόηση και εξήγηση διαφόρων πτυχών αυτής, ως κυβερνητικής λειτουργίας.²⁷ Υπάρχουν διάφορα είδη θεωριών πληροφόρησης τα οποία αντιστοιχούν σε διαφορετικές πτυχές των κοινωνικών επιστημών, συμπεριλαμβανομένων αυτών της περιγραφής, εξήγησης και πρόβλεψης. Πέραν αυτών, υπάρχουν και οι κανονιστικές θεωρίες, οι οποίες ασχολούνται με τον προσδιορισμό ενός ορθού πλαισίου της πληροφόρησης ως κυβερνητικής λειτουργίας.

Κατά τον καθηγητή και πρώην αναλυτή της CIA Stephen Marrin, οι διάφοροι ορισμοί της πληροφόρησης είναι στατικές απεικονίσεις μιας θεμελιακής δυναμικής αντίληψης. Στο μέτρο που δεν είναι δυνατή η διατύπωση μιας μοναδικής θεωρίας, δεν είναι εξίσου δυνατός ένας μοναδικός ορισμός.²⁸

Πολύ συζήτηση έχει αφιερωθεί για το πως η πληροφόρηση πρέπει να οριστεί. Παραδείγματος χάρη, ερώτημα τίθεται, κατά πόσο ο ορισμός της πληροφόρησης θα πρέπει να περικλείει και τις συγκεκαλυμμένες πράξεις ή μυστικές δράσεις.

---

²⁵ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 38-39.

²⁶ Freedman, L.U.S. Intelligence and the soviet strategic threat. Princeton University Press, 2016.

²⁷ Johnson, Loch K., Handbook of Intelligence Studies. London: Routledge. 2009 Print.

²⁸ Marrin, S. (June 07, 2018). Evaluating intelligence theories: current state of play. *Intelligence and National Security*, 33, 4, 479-490.

Κατά τον ιστορικό Michael Warner (CIA, University of Columbia and Johns Hopkins), «Πληροφόρηση είναι μυστική, κρατική δραστηριότητα προς κατανόηση ή επηρεασμό ξένων οντοτήτων».²⁹ Κατά τους Abram Shulsky και Gary Schmitt «η πληροφόρηση σχετίζεται με την δυνατότητα της κυβερνήσεως να σχεδιάζει και να εφαρμόζει πολιτική, προκειμένου να προάγει την εθνική της ασφάλεια και να αντιμετωπίζει απειλές από πραγματικούς ή δυνητικούς αντιπάλους».³⁰

Κατά τον Loch Johnson «η πληροφόρηση είναι η γνώση (και η ιδανικά η πρότερη γνώση) επιζητούμενη από κράτη, σε απάντηση εξωτερικών απειλών προς προστασία ζωτικών συμφερόντων».³¹ Κατά τον Gill³² και τον Pythian³³ «πληροφόρηση είναι όρος ομπρέλα, αναφερόμενος σε ένα εύρος δραστηριοτήτων (από σχεδιασμό και συλλογή πληροφοριών στην ανάλυση και διάχυση αυτών) που διεξάγονται μυστικά και στοχεύουν στη διατήρηση και επαύξηση της ασφάλειας δια της έγκαιρης προειδοποίησης περί απειλών ή δυνητικών απειλών, κατά τρόπο επιτρέποντα την κατάλληλη εφαρμογή προληπτικών πολιτικών ή στρατηγικών, συμπεριλαμβανομένων, όπου κρίνεται απαραίτητο, και συγκεκαλυμμένων δραστηριοτήτων».

Παρατηρείται ότι οι ανωτέρω διατυπώσεις διαφέρουν μεταξύ τους, πλην όμως όλες έχουν κοινές ορισμένες έννοιες. Αυτή της παροχής ασφαλείας όπως επίσης και της αντίληψης ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών οργανώνονται κατά τρόπο ώστε εμμέσως ή αμέσως να επιζητούν σχετικό πλεονέκτημα.

Στην επιστημονική ορολογία, στην αγγλική γλώσσα χρησιμοποιούνται δύο λέξεις, οι οποίες έχουν επικρατήσει διεθνώς "Intelligence" και "Information". Οι δύο αυτοί όροι έχουν διαφορετική σημασία πλην όμως στην ελληνική και οι δύο αποδίδονται ως "πληροφόρηση-πληροφορίες". Για να διαχωρίσουμε τον ορισμό των δύο αυτών όρων χρησιμοποιούμε, συνήθως, την λέξη

---

²⁹ Warner, M. *The Rise and Fall of Intelligence: An international security history*. Washington: Georgetown University Press, 2014

³⁰ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα*, Αθήνα, σελ. 46.

³¹ Johnson, Loch K., *Handbook of Intelligence Studies*. London: Routledge, 2009, Print.

³² Gill, P., In Marrin, S., & Pythian, M., (2009). *Intelligence theory: Key questions and debates*. London: Routledge.

³³ Pythian, M. (2014). *Understanding the intelligence cycle*. Chapter 4, p. 54,56,57.

“πληροφορία” για ακατέργαστα δεδομένα τα οποία έχουν συλλεγεί ανεξαρτήτως πηγής αλλά δεν έχουν αναλυθεί. Την λέξη δε “πληροφόρηση” για τα επεξεργασμένα και αναλυμένα δεδομένα. Εδώ αντιλαμβανόμαστε ότι η πληροφορία είναι έννοια ευρύτερη της πληροφόρησης πλην ακατέργαστη. Η πληροφόρηση συνιστά υποσύνολο της πληροφορίας δύναται όμως, κατά περίπτωση, να έχει μεγαλύτερη αξία ως προς το αποτέλεσμα που παράγει, λαμβανομένης υπόψη της επεξεργασίας που έχει υποστεί.³⁴

Διάφορες κατηγοριοποιήσεις υπάρχουν του όρου «πληροφορία», ανάλογα με το πρίσμα που αυτές εξετάζονται.

Σχετικά με τον όρο «πληροφορία» (Information) οι Arquilla³⁵ και Ronfeldt διακρίνουν τρεις γενικές προσεγγίσεις. Η πρώτη και πλέον κλασική, αντιμετωπίζει την πληροφορία ως «ένα άυλο μήνυμα ή σήμα...από τον αποστολέα στον παραλήπτη». Κατά τη δεύτερη προσέγγιση η πληροφορία δεν συσχετίζεται μόνο με το μήνυμα, αλλά με ένα ολόκληρο σύστημα μέσω του οποίου ο πομπός αποστέλλει πληροφορία σε δέκτη. Κατά την προσέγγιση αυτή, η έμφαση δίνεται στην μετάδοση του μηνύματος και συνεπώς στην επικοινωνία, ανεξαρτήτως περιεχομένου. Κατά την τρίτη προσέγγιση η πληροφορία δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως μήνυμα και μέσο (άυλη μορφή) αλλά δύναται να έχει και φυσική υπόσταση, δεδομένου ότι η ύλη περικλείει και πληροφορία. Η τρίτη προσέγγιση, κυρίως συμπεραίνει ότι «η πληροφορία αποτελεί μια φυσική ιδιότητα που είναι ενσωματωμένη σε όλα τα αντικείμενα που επιδεικνύουν οργάνωση και δομή». Κατά την προσέγγιση αυτή, η άυλη διάσταση της πληροφορίας συμπληρώνεται με την φυσική.

Ο καθηγητής του Harvard Joseph Nye Jr. διατυπώνει την θεωρία των τριών διαστάσεων των πληροφοριών. Η πρώτη διάσταση αφορά σε δεδομένα όπως ειδήσεις και στατιστικά. Η δεύτερη διάσταση αφορά σε πληροφορίες χρήσιμες σε κρατικό ή μη, δρώντα, προκειμένου αυτός να βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση

---

³⁴ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 37-39.

³⁵ Arquilla, J., Ronfeldt, D.F., & Estados Unidos. (2001). Networks and netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy.

στο πλαίσιο του ανταγωνισμού. Οι ανταγωνιστικές αυτές πληροφορίες, δεν απαντώνται μόνο σε ένα οικονομικό ή κοινωνικό περιβάλλον, αλλά δύναται να αφορούν και σε στρατιωτικά θέματα πχ επίδραση πληροφοριών σε στρατιωτική ισχύ. Η τρίτη διάσταση περιλαμβάνει της στρατηγικές πληροφορίες (strategic information). Η στρατηγική πληροφορία αφορά στη γνώση των σχεδίων του αντιπάλου-ανταγωνιστή και θεωρείται ιδιαίτερα υψηλής αξίας, είναι δε παλαιά όσο και η κατασκοπεία.³⁶

Από άλλης δε πλευράς, σχετικά με τον όρο «πληροφόρηση» (Intelligence) έχουν διατυπωθεί δύο θεωρίες. Η πρώτη γενική και περιεκτική αναφέρεται σε «πληροφορίες διαβαθμισμένες ή μη, που έχουν αποκτηθεί με οποιονδήποτε τρόπο». Η δεύτερη περιορίζει τον όρο πληροφόρηση μόνο στις μυστικές ή διαβαθμισμένες πληροφορίες, η πρόσβαση στις οποίες είναι απαγορευτική.

Κατά τους Jequier και Dediger, πέραν των δύο ανωτέρω γενικών θεωριών, υπάρχει άλλη μια κατηγορία πληροφοριών, η οποία ονομάζεται «γκρίζα πληροφόρηση» και συνίσταται στη μη δημοσιευμένη ή μη ευρέως διαδεδομένη πληροφορία, η πρόσβαση στην οποία είναι δυνατή υπό προϋποθέσεις.³⁷

Ο πρώην αντιπρόεδρος του αμερικανικού Εθνικού Συμβουλίου Πληροφόρησης στον τομέα της Εκτίμησης και καθηγητής του πανεπιστημίου Columbia, Mark Lowenthal, υποστηρίζει ότι η πληροφόρηση είναι το σύνολο των πληροφοριών που έχουν συλλεγεί και έχουν τύχει επεξεργασίας έτσι ώστε να δύνανται να χρησιμοποιηθούν από τους δρώντες.³⁸

Ο πατέρας του τομέα ανάλυσης της CIA Sherman Kent, υποστηρίζει ότι «η πληροφόρηση...είναι η γνώση που πρέπει να διαθέτει η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία προκειμένου να διαφυλάξει την εθνική ευημερία.»³⁹

---

³⁶ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 42-43.

³⁷ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα, 2010 σελ. 45.

³⁸ Lowenthal Mark M. The future of Intelligence, Polity Press, 2018.

³⁹ Kent Sherman, Strategic Intelligence for American World Policy, Hamden Conn., Archon Books, 1965.

Ο Raymond L. Garthoff, μέλος του ινστιτούτου Brookings και πρώην πρέσβης των ΗΠΑ, υποστηρίζει χαρακτηριστικά ότι η πληροφόρηση αποτελεί μέρος της πολιτικής και ιστορικής διαδικασίας.⁴⁰

Κατά τους Luttwak και Koehl⁴¹, οι πληροφορίες διακρίνονται σε στρατηγικές και τακτικές ανάλογα με το επίπεδο των αποδεκτών αυτών. Οι στρατηγικές πληροφορίες αποτελούν την βάση της διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής και του στρατηγικού σχεδιασμού, οι δε τακτικές πληροφορίες αναφέρονται στις δυνάμεις του αντιπάλου σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.

Στην Ελλάδα, η ακαδημαϊκή βιβλιογραφία για τα θέματα της πληροφόρησης είναι ακόμα λιγοστή, λιγότεροι δε είναι οι ακαδημαϊκοί που ασχολούνται με τα θέματα αυτά, σε βαθμό που θεωρείται ότι είναι μία παραμελημένη διάσταση των Στρατηγικών Σπουδών. Όπως έχει γράψει άλλωστε και ο Καθηγητής Αθανάσιος Πλατιάς: «...στη χώρα μας δεν έχει δοθεί η βαρύτητα που θα έπρεπε στην ενασχόληση με τα ζητήματα των πληροφοριών».⁴²

Ένας εξ αυτών, ο Επίκουρος Καθηγητής Ιωάννης Κωνσταντόπουλος έχει υιοθετήσει τον ορισμό του Michael Turner.⁴³ Ο τελευταίος ορίζει την πληροφόρηση ως «πληροφορίες που συλλέγονται μέσω ανοικτών και μυστικών μέσων και υπόκεινται σε ανάλυση με σκοπό την εκπαίδευση, διαφώτιση και βοήθεια των διαμορφωτών των αποφάσεων για τη διαμόρφωση και την εφαρμογή της πολιτικής εθνικής ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής».

Το έργο της πληροφόρησης, δηλαδή συλλογή και ανάλυση πληροφοριών, στοχεύει στη μείωση της αβεβαιότητας ενός κράτους τόσο για τις προθέσεις παρούσες και μελλοντικές όσο και για την αποκάλυψη μυστικής γνώσης άλλου

---

⁴⁰ Garthoff, R. L. . Foreign intelligence and the historiography of the cold war, 2004

⁴¹ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 48.

⁴² Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Στρατηγικός Αιφνιδιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000), σελ. 5.

⁴³ Turner, M.A. (2014). Historical dictionary of United States intelligence.

κράτους, ώστε να εξασφαλίσει για τον εαυτό του έγκαιρη προειδοποίηση από ενδεχόμενο κίνδυνο.⁴⁴

Τα κράτη επενδύουν στην πληροφόρηση στο πλαίσιο διεθνούς αναρχίας και μειωμένης εμπιστοσύνης μεταξύ τους και όπου σύμφωνα με τον Kenneth Waltz, ο πόλεμος είναι πιθανός. Εξάλλου, ως πληροφόρηση θεωρούνται και τα μέσα έγκαιρης προειδοποίησης τα οποία τα κράτη χρησιμοποιούν σε ένα διεθνές σύστημα προς διατήρηση πλεονεκτήματος.^{45 46}

Συναφώς, αναφέρεται ότι η επανάσταση της πληροφόρησης πέραν των αναμφισβήτητων πλεονεκτημάτων της, έχει προκαλέσει και διάφορες αδυναμίες κατά την πρακτική εφαρμογή αυτής. Η αυξανόμενη εξάρτηση των υπηρεσιών από τα συστήματα πληροφόρησης, καθιστά την υποδομή της πληροφόρησης ευάλωτη σε σχετικές επιθέσεις. Προβλήματα επίσης, δύνανται να προκύψουν, όχι μόνο από την πληθώρα των πληροφοριών την οποία οι κυβερνήσεις αδυνατούν να διαχειριστούν καταφεύγοντας έτσι σε εξωτερικές λύσεις, αλλά και από το γεγονός ότι πληροφόρηση, πχ η δορυφορική, μπορεί να είναι προσιτή και σε ιδιώτες χρήστες.

Ο ρυθμός της τεχνολογικής ανάπτυξης δεν μπορεί πλέον να ελεγχθεί από τις κυβερνήσεις, οι οποίες έχουν απωλέσει το μονοπώλιο της τεχνολογίας της πληροφόρησης, προς όφελος του εμπορικού τομέα. Λαμβανομένου υπόψη ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών ανταγωνίζονται πλέον ακαδημαϊκά ιδρύματα, δεξαμενές σκέψης και ιδιωτικούς οργανισμούς, η εξειδικευμένη και προηγμένη τεχνολογία πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί από οποιονδήποτε. Η συνθήκη αυτή αυξάνει το ενδεχόμενο αποτυχίας.⁴⁷

Παρόλο που η αποτυχία είναι αποδεκτή ως ανθρώπινο χαρακτηριστικό και στους κύκλους των υπηρεσιών πληροφοριών τούτο λαμβάνεται υπόψη, δεν

---

⁴⁴ Gill, P., In Marrin, S., & Phythian, M. (2009). *Intelligence theory: Key questions and debates*. London: Routledge.

⁴⁵ Waltz, Kenneth. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις, Ποιότητα, Αθήνα.

⁴⁶ Clark, J. R. (2007). *Intelligence and national security: A reference handbook*. Westport, Conn: Praeger Security International.

⁴⁷ Liaropoulos, Andrew N., (2006). A (R)evolution in Intelligence Affairs? In Search of New Paradigm. Research Paper No. 100. RIEAS. p. 8,13.

είναι εύκολα αποδεκτή. Μεγάλες προσπάθειες καταβάλλονται, ιδιαίτερα στον τομέα της τεχνολογίας της πληροφόρησης ώστε να μειώσουν, κατά το δυνατό, τον αιφνιδιασμό και την αποτυχία.

Ένας άλλος παράγων ο οποίος δύναται να καταστήσει την πληροφόρηση ως λιγότερο έγκυρη, είναι η εσωτερική ανάγκη των υπηρεσιών να καταστήσουν την πληροφόρηση χρήσιμη και σχετική στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι υπάρχει μια πολύ λεπτή γραμμή που διαχωρίζει τη σχετική από τη μεροληπτική πληροφόρηση. Οι πάροχοι πληροφοριών, προκειμένου να ελκύσουν την προσοχή των πολιτικών δρώντων, ενδέχεται, να παρέχουν πληροφορίες περισσότερο υποστηρικτικές προς αυτούς. Έτσι η πληροφορία, αφενός χάνει την αξιοπιστία της, αφετέρου θέτει σε κίνδυνο την εθνική πολιτική ασφαλείας.⁴⁸

Ως έχουμε επανειλημμένως αναφέρει, η τεχνολογία έχει βοηθήσει σημαντικά την πληροφόρηση, ιδιαίτερα δε η αεροδιαστημική (στους τομείς συλλογής εικόνων IMINT, και υποκλοπών επικοινωνιών και σημάτων SIGINT). Γεννάται όμως εδώ, ένας νέος κίνδυνος, αυτός της υπερπληροφόρησης, ο οποίος θέτει περαιτέρω προβληματισμούς ασφαλείας, λόγω της εξάρτησής του και από τον τεράστιο όγκο πια των διατιθέμενων πληροφοριών από πολλαπλά διαφορετικά μέσα, που πρέπει να συγχωνευτούν μεταξύ τους από τεχνολογικά μέσα (analysis – paralysis).⁴⁹

Περισσότερη πληροφόρηση δεν σημαίνει αυτομάτως και καλύτερη πληροφόρηση. Η περισσότερη πληροφόρηση, ενδέχεται στην πράξη, να παράγει παραπληροφόρηση και προπαγάνδα. Η υπερβολική πληροφόρηση έχει ήδη αναγνωριστεί ως πρόβλημα από τις υπηρεσίες πληροφοριών. Πρόβλημα το οποίο μεν υπήρχε και στο παρελθόν, πλην κατά την σημερινή εποχή ο όγκος των σημάτων και του θορύβου, κατά περιπτώσεις, τείνει να θολώσει την εικόνα.

Κατά την διαδικασία της διατύπωσης θεωριών πληροφόρησης θα πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω πτυχές πληροφόρησης προκειμένου να καταστούν

---

⁴⁸ www.academia.edu Introduction to Strategic Studies.

⁴⁹ Toffler Alvin and Heidi, *War and Anti-War* (Boston, Mass.: Little, Brown, and Co., 1993).

χωριστοί υπό εξέταση θεωρητικοί τομείς, πχ θέματα ηθικής, αποτυχίας, επιτήρησης και λογοδοσίας.⁵⁰

Με την πάροδο του χρόνου, ο ρόλος της συμβατικής στρατιωτικής ισχύος έχει μεταβληθεί. Η πληροφόρηση δε με την βοήθεια της τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για την λήψη ορθών αποφάσεων για την ασφάλεια του κράτους.

Στον τομέα αυτό, κλασικά παραδείγματα έλλειψης πληροφόρησης που οδήγησαν σε αποφάσεις με ανυπολόγιστες συνέπειες, υπήρξαν α) η απόφαση του Stalin να μην αξιολογήσει τις πληροφορίες για επικείμενη επίθεση του Hitler στη Σοβιετική Ένωση το 1941 και β) η ελλιπής πληροφόρηση για επικείμενη ιαπωνική επίθεση στην νοτιοανατολική Ασία κατά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Όταν η Ιαπωνία επιτέθηκε στο Pearl Harbour κατά του Αμερικανικού στόλου, η αμερικανική πλευρά αιφνιδιάστηκε και δεν είχε λάβει τα προληπτικά απαραίτητα μέτρα. Υπάρχουν βέβαια και στις δύο περιπτώσεις, ως συνήθως, αντίθετες απόψεις που υποστηρίζουν ότι η πληροφόρηση υπήρχε, αλλά αγνοήθηκε στην περίπτωση του Stalin, ή καθυστέρησε να φθάσει έγκαιρα στους λήπτες των αποφάσεων στην περίπτωση το Pearl Harbour.

Η πληροφόρηση στον τομέα της άμυνας, δεν περιορίζεται μόνο στις στρατιωτικές ενέργειες και στους εξοπλισμούς, αλλά επεκτείνεται σε όλους τους τομείς της δραστηριότητας μιας συντεταγμένης πολιτείας. Εν προκειμένω, δύναται εύκολα να διατυπωθεί, ως αξίωμα, ότι η πληροφόρηση βρίσκεται στην υπηρεσία του κράτους και στην υπηρεσία της εθνικής ασφάλειας.

Τέλος κρίνεται σκόπιμο, επιγραμματικά, να αναφερθούμε στην διάσταση της πληροφόρησης σε σχέση με το Διεθνές Δίκαιο. Όπως προαναφέρθηκε ένας τυπικός ορισμός της πληροφόρησης είναι η δραστηριότητα ενός κράτους προς εξεύρεση πληροφοριών που αφορούν σε άλλο κράτος και θεωρούνται ως εμπιστευτικές ή στρατηγικές, στον στρατιωτικό, ασφαλείας και οικονομικό τομέα. Αυτή η κλασική αντίληψη εξελίχθηκε ώστε να περιλαμβάνει

---

⁵⁰ Gill, P., In Marrin, S., & Phythian, M.. *Intelligence theory: Key questions and debates*. London: Routledge, 2009.

προγράμματα παρακολούθησης ακόμη και στον ιδιωτικό τομέα (βιομηχανική κατασκοπεία). Μετά τον Β΄Π.Π. και την εξέλιξη της τεχνολογίας, η παρακολούθηση και η πληροφόρηση κυρίως απαντάται στον κυβερνοχώρο.

Παρόλο ότι οι επιχειρήσεις αυτές συνιστούν παλαιά και κοινή πρακτική, παραδόξως δεν ρυθμίζονται από ένα μοναδικό και συγκροτημένο νομικό πλαίσιο στο διεθνές δίκαιο. Μόνο το καθεστώς των πρακτόρων, εν καιρώ πολέμου, έτυχε ρύθμισης στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου. Επιπροσθέτως, μέχρι προσφάτως, νομικά θέματα που ηγείροντο κατά την κατασκοπεία είχαν ευρέως αγνοηθεί.⁵¹

Μόνο σε σχέση με τον Ψυχρό Πόλεμο και υπό το φως διαφόρων περιστατικών κατά των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, μελετητές άρχισαν να επιδεικνύουν ενδιαφέρον σε διακρατικές δραστηριότητες κατασκοπείας, σε ξηρά και θάλασσα, σε αέρα και διάστημα. Οι μελετητές-συγγραφείς που ασχολήθηκαν με το θέμα ήταν κυρίως Αμερικανοί οι οποίοι κατείχαν δημόσια αξιώματα. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα, η σχετική φιλολογία που υπερασπιζόταν την νομιμότητα των δραστηριοτήτων συλλογής πληροφοριών να λαμβάνει υπόψη της την πρακτική των αμερικανικών σχετικών υπηρεσιών.⁵²

Τούτου αναφερθέντος, σημειώνεται, εκ παραλλήλου, υπήρχε και βιβλιογραφία που ασκούσε σοβαρή κριτική. Ιδιαίτερως πρόσφατες μελέτες ασκούν σοβαρή κριτική στην συμβατότητα των πρακτικών παρακολούθησης με την νομοθεσία περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μετά την 11/9, το θέμα της έγκαιρης πληροφόρησης κέρδισε έδαφος προς τον σκοπό της καταπολέμησης της κατασκοπείας.⁵³

Στην νομική βιβλιογραφία, οι σχετικές συζητήσεις εστίασαν κυρίως περί της νομιμότητας της κατασκοπείας υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι μορφές της πληροφόρησης

---

⁵¹ Dubuisson, Francois, Verdebout, Agatha (Last reviewed: 24 February 2021). Espionage in International Law.

⁵² Dubuisson, Francois, Verdebout, Agatha (Last reviewed: 24 February 2021). Espionage in International Law.

⁵³ Dubuisson, Francois, Verdebout, Agatha (Last reviewed: 24 February 2021). Espionage in International Law.

πολλαπλασιάστηκαν και εξελίχθηκαν, εμπλέκοντας ένα ευρύ φάσμα πρακτικών και δρώντων.⁵⁴

Ακριβώς λόγω της ποικιλομορφίας και της απουσίας συγκροτημένου νομικού γενικού πλαισίου στο Διεθνές Δίκαιο, τα προβλήματα που ηγείροντο από την κατασκοπεία ενέπιπταν στην εξέταση πολλών και διαφορετικών κανόνων όπως αυτών της κυριαρχίας, μη επέμβασης, χρήση βίας, θαλάσσης, αέρος και διαστήματος, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δικαίου θαλάσσης, διεθνούς οικονομικού δικαίου, διεθνούς ποινικού δικαίου κλπ.

Εν προκειμένω παρατηρούνται δύο τρόποι νομικής προσέγγισης του θέματος. α) Μια γενική προσέγγιση που εξετάζει την πληροφόρηση με ένα διακλαδικό τρόπο και στις διάφορες διαστάσεις της και β) μια τμηματική προσέγγιση η οποία αναλύει συγκεκριμένες δραστηριότητες συλλογής πληροφοριών υπό το φως ενός συγκεκριμένου κανόνα ανάλογου της δραστηριότητας (κατασκοπεία στη θάλασσα).

Ως προς το θέμα συλλογής πληροφοριών το κύριο ερώτημα τίθεται κατά πόσον αυτές καθ' εαυτές οι δραστηριότητες είναι νόμιμες. Από μια γενική θεώρηση δημοσιευμένων απόψεων δυνάμεθα να διακρίνουμε τρεις προσεγγίσεις.⁵⁵

Η πλειοψηφούσα άποψη υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει γενικός απαγορευτικός κανόνας εναντίον της κατασκοπείας στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου (έγκριτοι συγγραφείς Cohen- Jonathan and Kovar 1960)⁵⁶. Σημειώνουν ότι κατά την κρατούσα πρακτική δεν υπάρχουν καθαροί κανόνες απαγόρευσης κατασκοπείας ακόμη και σε καιρό ειρήνης. Η άποψη αυτή διατυπώθηκε επανειλημμένως και αργότερα επισημαίνοντας συγχρόνως, ότι η νομιμότητα της κατασκοπείας θα πρέπει να θεωρηθεί υπό το φως των κανόνων ανά τομέα.

---

⁵⁴ Walsh, Patrick F. *Intelligence and Intelligence Analysis*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2011. Print.

⁵⁵ Ramseur, David, When an Off-Course U-2 Spy Plane Out of Alaska Nearly Triggered War. (Anchorage Daily News), 2017.

⁵⁶ Cohen-Jonathan and Robert Kovar, *L'espionnage en temps de paix*. (Annuaire français de droit international.) PERSEE, 1960.

Εξ αντιθέτου, σύμφωνα με μια μειονότητα απόψεων (Right 1962) η κατασκοπεία απαγορεύεται από το γενικό διεθνές δίκαιο και υποστηρίζεται ότι οι δραστηριότητες αυτές συνιστούν παράβαση κυριαρχίας και παραβίαση της αρχής της μη επέμβασης. Η τρίτη προσέγγιση η οποία διατυπώθηκε προσφάτως (Yoo, Sulmasy 2007) υποστηρίζει ότι η κατασκοπεία κατά το μάλλον, κινείται σε μια γκρίζα περιοχή του διεθνούς δικαίου δεδομένου ότι ούτε ρητώς απαγορεύεται ούτε σαφώς επιτρέπεται. Κατά την θεώρηση αυτή, τούτο συμβαίνει διότι τα κράτη δεν έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη ρύθμιση της κατασκοπίας και ενδεχομένως η ρύθμιση της κατασκοπείας θα μπορούσε να θεωρηθεί επιβλαβής κατά την προστασία της εθνικής ασφάλειας.

Αυτή η γενική απροθυμία αντιμετώπισης του θέματος, εξηγεί πολλές από τις αβεβαιότητες που απαντώνται ακόμη κατά τον 21^ο αιώνα στο χώρο του διεθνούς δικαίου και κατασκοπείας.

1.3 Τεχνολογία

Ως τεχνολογία ορίζεται «η εφαρμογή της γνώσης στην πρακτική επίλυση προβλημάτων» (Evans και Newnham) ή ως «σχεδιασμός και παραγωγή-κατασκευή της απαραίτητης για την παραγωγή αγαθών τεχνολογίας» (Fred Bucy).

Κατά τον καθηγητή Martin Van Creveld, στρατιωτικό ιστορικό και θεωρητικό (*The Transformation of War*-ως αντίθεση στο έργο του Clausewitz περί πολέμου), η τεχνολογία γίνεται αντιληπτή ως «ένα αφηρημένο σύστημα γνώσης, μια προσέγγιση ζωής και μέθοδος επίλυσης προβλημάτων» (Creveld, 2009).

Ο Van Creveld, αναγνωρίζει την σημασία της τεχνολογίας στον πόλεμο και αναφέρει σχετικά «ότι η τεχνολογία διαπερνά τον πόλεμο σε βαθμό που κάθε χωριστό στοιχείο εξουσιάζεται από αυτή ή τουλάχιστον συνδέεται με αυτή». Ο καθηγητής ειδικότερα παρατηρεί ότι η τεχνολογία ασκεί μεγάλη επίδραση α) στα αίτια του πολέμου, β) στους στόχους των αντίπαλων μερών, γ) στα πρώτα πλήγματα κατά την έναρξη καθώς και στην τελική νίκη, δ) στη σχέση ενόπλων δυνάμεων και κοινωνιών, ε) στο σχεδιασμό, στην προετοιμασία, την εκτέλεση

και τις εκτιμήσεις, στ) στις επιχειρήσεις, στη συλλογή πληροφοριών, στην οργάνωση και αιφνιδιασμό, ζ) στους στόχους, στις μεθόδους, στις ικανότητες και στις αποστολές και τέλος στην ηγεσία, στη διοίκηση, στην τακτική και στη στρατηγική. Δηλαδή σε όλο το φάσμα της στρατιωτικής επιχείρησης.^{57 58}

Λαμβανομένου υπόψη ότι οι στρατιωτικές τεχνολογίες συνιστούν σε κάποιες περιπτώσεις εξέλιξη της τεχνολογίας που αναπτύχθηκε στον ιδιωτικό τομέα, σημειώνεται η μεγάλη αλληλεπίδραση μεταξύ στρατιωτικής τεχνολογίας (military technology) και εμπορικής τεχνολογίας (civilian technology). Από τον Β΄Π.Π. και μετέπειτα, παρατηρείται να συμβαίνει εκ παραλλήλου και το αντίστροφο φαινόμενο, αυτό της μεταφοράς στρατιωτικής τεχνολογίας στον οικονομικό χώρο. Το γεγονός αυτό, με σαφήνεια οδηγεί στην μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση των δύο χώρων στον τομέα της τεχνολογίας, δεδομένου ότι οι εμπορικές τεχνολογίες (software) οδηγούν και σε στρατιωτικές εφαρμογές.

Η τεχνολογική εξέλιξη ενός κράτους, σαφώς επηρεάζει την οικονομική και στρατιωτική του ισχύ, κατά την περίοδο του πολέμου όσο και της ειρήνης, σε σημείο που δύναται να μεταβάλλει την υφιστάμενη παραδοσιακή σχέση μεταξύ οικονομικής δύναμης και στρατιωτικής ισχύος. Δηλαδή, ένα κράτος με ιδιαίτερως εξελιγμένη τεχνολογία και με καλή οικονομία, δύναται να εμφανίζεται με πολύ μεγαλύτερη στρατιωτική ισχύ σε αναλογία με το μέγεθός του (πχ Ισραήλ).

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, έμφαση έχει δοθεί στην «επανάσταση στις στρατιωτικές υποθέσεις» (Revolution in Military Affairs-RMA) ή όπως είναι γνωστή στους σχετικούς επαγγελματικούς κύκλους Information-Technology Revolution in Military Affairs (IT-RMA). Η έννοια αυτή αναφέρεται στην επίδραση των νέων τεχνολογιών στην διεξαγωγή του πολέμου. Εμφανίστηκε κατά πρώτον, στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου όταν οι Σοβιετικοί θεωρητικοί υποστήριξαν την θεωρία, ότι οι νέες τεχνολογικές ανακαλύψεις θεμελιωδώς μεταβάλλουν την φύση του πολέμου. Η θεωρία αυτή βαπτίστηκε ως

---

⁵⁷ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, 2010, Αθήνα. Σελ. 137-145.

⁵⁸ Crevelde, Van M., *Transformation of War*. Riverside: Free Press, 2009.

«στρατιωτική τεχνολογική επανάσταση» (Military Technical Revolution-MTR).⁵⁹

60 61 62

Περίπου μια δεκαετία αργότερα, η σοβιετική αυτή προσέγγιση της μεταβολής του τρόπου της στρατιωτικής πρακτικής, αναλύθηκε, προσαρμόστηκε και υιοθετήθηκε από τις ΗΠΑ και μετονομάστηκε σε RMA. Μερικά μοναδικά χαρακτηριστικά της RMA έχουν καταστήσει αυτή, ιδιαίτερα ελκυστική, στους ακαδημαϊκούς και στρατηγικούς κύκλους.

Ιστορικά και παραδοσιακά η σχέση μεταξύ τεχνολογίας και ασφάλειας και κατ' επέκταση πληροφόρησης, υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική καθώς η τεχνολογική εξέλιξη επηρεάζει τόσο την οικονομική μεγέθυνση όσο και τη στρατιωτική ισχύ ενός κράτους.

Η ικανότητα ενός κράτους να καινοτομεί, στο τεχνολογικό επίπεδο και να ενσωματώνει νέες τεχνολογίες, έχει ιστορικά αποδειχθεί ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες, τόσο για την επιβίωση του, όσο και για τον καθορισμό της θέσης ισχύος του στο διεθνές σύστημα. Ο εξαιρετικά δυναμικός χαρακτήρας της τεχνολογίας, λειτουργεί ενισχυτικά στο ρόλο που διαδραματίζει στο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας, ώστε η εξέλιξη της τεχνολογίας να επιφέρει αλλαγές και στις στρατηγικές που υιοθετεί κράτος προς προστασία του. Η ανακάλυψη της πυρίτιδας και των κανονιών είχαν ως συνέπεια το τέλος μιας εποχής και την αρχή μιας καινούργιας (από τις πόλεις-κράτη στα μεγάλα κυρίαρχα κράτη-έθνη).

Εξάλλου, οι εμπορικές τεχνολογίες επέφεραν αλλαγές επίσης στους τρόπους διεξαγωγής του πολέμου κατά τον 19^ο αιώνα. Η εμφάνιση του τηλέγραφου και του σιδηροδρόμου αποτελούν δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα. Η δυνατότητα πλέον της γρήγορης επικοινωνίας διευκόλυνε τις παρεμβάσεις της

---

⁵⁹ Adamsky, D., & Bjerga, K. I. *The information-technology revolution in military affairs*. London: Routledge. 2010, p. 463,464,465.

⁶⁰ Adamsky, D. (January 01, 2008). Through the Looking Glass: The Soviet Military-Technical Revolution and the American Revolution in Military Affairs. *Journal of Strategic Studies*, 31, 2, 257-294.

⁶¹ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα. 2010 Σελ. 137.

⁶² Liaropoulos, Andrew N., (2006). A @evolution in Intelligence Affairs? In Search of New Paradigm. Research Paper No. 100. RIES.

πολιτικής ηγεσίας και συνεπώς την διαφοροποίηση των αποφάσεων που μέχρι τότε ελαμβάνοντο από τους στρατηγούς, δεδομένου ότι αυτοί μόνοι ευρίσκοντο στο πεδίο της μάχης και διέθεταν απόλυτη εξουσία. Ο σιδηρόδρομος με τη σειρά του επέφερε σημαντικές αλλαγές στον τρόπο μεταφοράς των στρατευμάτων, αφού ήταν πλέον εφικτή η μαζική μεταφορά μεγάλου αριθμού στρατιωτών σε μεγάλες αποστάσεις. Στη σύγχρονη εποχή, η πυρηνική και η πληροφορική υπήρξαν οι κυρίαρχες τεχνολογίες που είχαν άμεσες επιπτώσεις επί της ασφαλείας των κρατών.⁶³

Η μηχανή του βρετανού Alan Turing «The Turing Machine», συνέβαλε στην επιτάχυνση του τέλους του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με την αποκρυπτογράφηση των γερμανικών στρατιωτικών κωδικών, με έμφαση αυτών του γερμανικού ναυτικού. Η Μηχανή αυτή ήταν η απαρχή της τεχνητής νοημοσύνης που οδήγησε στους σημερινούς σύγχρονους ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Η εμφάνιση της πυρηνικής τεχνολογίας μετέβαλλε τη φύση των πολιτικών συγκρούσεων και επηρέασε κατά πολύ τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα κράτη για την προστασία τους. Η εμφάνιση της πυρηνικής τεχνολογίας και η κατοχή αυτής, καταρχήν μόνο από τις ΗΠΑ, είχε ένα ιδιαίτερα σημαντικό πολιτικό αποτέλεσμα επί της διεθνούς ασφάλειας συνέβαλε στην όξυνση και τη διάλυση της συμμαχίας ΗΠΑ-ΕΣΣΔ και οδήγησε στον Ψυχρό Πόλεμο, με τις γνωστές επιπτώσεις στην εθνική ασφάλεια μικρότερων χωρών. Κατά τον Β΄Π.Π. η ανάπτυξη της πυρηνικής τεχνολογίας και η μετέπειτα δοκιμή και χρήση της ατομικής βόμβας, ήταν αυτή που έκανε την Ιαπωνία να παραδοθεί και έτσι να επισπευσθεί το τέλος του πολέμου. (Hybel, 2014).⁶⁴

Όπως δε αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία, παράγοντας που επηρέασε αποφασιστικά την άμεση μεταβολή αυτή της αμερικανικής στάσης, δεν μπορούσε να είναι άλλος από την επιτυχή δοκιμή της ατομικής βόμβας την προηγούμενη της διασκέψεως του Πότσδαμ. Το γεγονός θα μπορούσε να

---

⁶³ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 47.

⁶⁴ Hybel, A. R *US foreign policy decision-making from Truman to Kennedy: Responses to international challenges*. New York, NY: Palgrave Macmillan. 2014, P. 19

χαρακτηριστεί και ως η απαρχή του ανταγωνισμού ΗΠΑ-ΕΣΣΔ που οδήγησε στον Ψυχρό Πόλεμο. Χαρακτηριστικό της σημασίας της πυρηνικής τεχνολογίας είναι ότι την ημέρα που η δεύτερη ατομική βόμβα έπεσε στο Ναγκασάκι, ο πρόεδρος Truman διεκήρυσσε ότι οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης δεν θα γίνουν αποδέκτες αμερικανικής βοήθειας. Αυτό ήταν και το επίσημο τέλος του συνασπισμού ΗΠΑ-ΕΣΣΔ.⁶⁵

Η προηγούμενη προσπάθεια του προέδρου Roosevelt για την δημιουργία διεθνούς συστήματος, βασισμένου στην μεταπολεμική συνεργασία μεταξύ των συμμαχικών δυνάμεων και ιδιαίτερα μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ ανακόπηκε. Οι φόβοι των Σοβιετικών για την ατομική βόμβα μεγάλωσαν, ενώ παράλληλα μειώθηκε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ να τεθεί η ατομική ενέργεια υπό διεθνή έλεγχο. Η ατομική βόμβα υπήρξε μια από τις τελευταίες ενέργειες στο Β΄Π.Π. αλλά ταυτόχρονα όμως και μια από τις σπουδαιότερες πράξεις του Ψυχρού Πολέμου.⁶⁶

Η απόκτηση πυρηνικών όπλων από τις δύο υπερδυνάμεις, στα τέλη της δεκαετίας του 40, πρόβαλε με σχεδόν απτό τρόπο τον κίνδυνο μιας ολοκληρωτικής καταστροφής. Το χάσμα μεταξύ μιας πυρηνικής δύναμης και ενός μη πυρηνικού κράτους ήταν τεράστιο και ανυπέρβλητο. Η κατοχή μιας ατομικής βόμβας από μια μόνο χώρα, άλλαζε πλέον την διεθνή ισορροπία, περισσότερο από οποιαδήποτε εδαφική προσάρτηση στο παρελθόν.

Κατά τον Henry Kissinger «η συνειδητοποίηση αυτή κρυβόταν μέσα στην καρδιά μιας επανάστασης που θα άλλαζε την φύση των διεθνών σχέσεων. Για πρώτη φορά στην ιστορία η πυρηνική εποχή είχε μπορέσει να αλλάξει την ισορροπία των δυνάμεων με εξελίξεις που σημειώνονταν εντός των συνόρων ενός κυρίαρχου κράτους.»⁶⁷

Παραδοσιακά, θεωρείται ότι η γνώση είναι ισχύς. Τεχνολογία, πληροφόρηση και ασφάλεια συνιστούν τριάδα ομοούσιον. Η χώρα που διαθέτει τα μέσα

---

⁶⁵ Office of the Historian, [Milestones, 1937-1945](#), [U.S.-Soviet Alliance, 1941-1945](#)

⁶⁶ Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 a nos jours*. Paris: Dalloz, 1993

⁶⁷ Kissinger, Henry, *Diplomacy*, (Αθήνα, Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη, 1994), σελ. 679.

απόκτησης πληροφοριών και τους τρόπους να τις διαχειρίζεται και να τις διανέμει, είναι περισσότερο ισχυρή από μια άλλη που μειονεκτεί σε αυτά τα ζητήματα. Οι τεχνολογίες διαχείρισης πληροφοριών, οι οποίες ως γνωστόν έχουν μεταβάλλει την μορφή της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, οδήγησαν στην σύγχρονη επανάσταση στον στρατιωτικό τομέα. Οι συνεχώς αυξανόμενες δυνατότητες των τεχνολογικών μέσων συλλογής, επεξεργασίας και καταχώρησης δεδομένων απορρέουν από την πληροφοριακή επανάσταση.

Οι ανιχνευτές αεροπλάνων, δορυφόρων ή μη επανδρωμένων συστημάτων μπορούν να συλλέγουν δεδομένα, κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες καιρού ή φωτός για εκτεταμένες γεωγραφικές περιοχές και τις οποίες έχουν τη δυνατότητα να μεταδίδουν άμεσα στο έδαφος. Η διαθεσιμότητα τέτοιων πολύτιμων πληροφοριών σε κρίσιμες στιγμές είναι απαραίτητες πλέον για την λήψη αποφάσεων. Στη σύγχρονη εποχή, πιθανολογείται ότι μια ένοπλη σύγκρουση δεν αναμένεται να λάβει χώρα σώμα με σώμα αλλά να διεξαχθεί από εξειδικευμένο προσωπικό από απόσταση.⁶⁸

Εξάλλου, το θέμα της άνισης τεχνολογικής προόδου δημιουργεί προβλήματα και δυσλειτουργίες και εντός των κρατών-μελών μιας συμμαχίας. Δεδομένου ότι πολλές φορές, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμμάχων δεν είναι εφικτή λόγω της ασυμβατότητας των μέσων τους ή της μορφής των πληροφοριών. Αυτό το ζήτημα της διαλειτουργικότητας είναι ένα μείζον πρόβλημα.

Η κατασκευή των νέων όπλων, όπως οι πύραυλοι ακριβείας «Cruise», οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν σε πολέμους όπως ο Πόλεμος του Κόλπου (1990-91), καθώς και οι αλλαγές πολιτικών συμμαχιών, όπως αυτός του Σινο-σοβιετικού σχίσματος (1969 μεταξύ δύο κομμουνιστικών κρατών για εδαφικές διαφορές)

---

⁶⁸ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019, σελ. 272.

καταδεικνύουν το μέγεθος της διαφοροποίησης και της εξέλιξης στην πρακτική του πολέμου.⁶⁹

Καθ' όλη τη διάρκεια της καταγεγραμμένης ιστορίας, η τεχνολογία συνιστούσε ένα σημαντικό παράγοντα της στρατιωτικής στρατηγικής. Η εξέλιξη της σύγχρονης τεχνολογίας αύξησε τόσο τη σημασία των στρατιωτικών δυνατοτήτων, ώστε να παρουσιάζεται ως χωριστός νέος κόσμος παρά ως μια μακρά ιστορική συνέχεια της στρατιωτικής στρατηγικής.

Η επαναστατική εξέλιξη της τεχνολογίας υπήρξε σαφώς ποσοτική υπό διπλή έννοια. Αφενός, η ποσότητα και η συχνότητα των αλλαγών υπήρξε ευρύτατη και αφετέρου η ικανότητα για μαζική παραγωγή τεραστίων ποσοτήτων των νέων όπλων αυξήθηκε εντυπωσιακά.

Η εξέλιξη της τεχνολογίας βελτίωσε σημαντικά τις παλαιές δυνατότητες των όπλων. Επιπροσθέτως, άνοιξε ορίζοντες δυνατοτήτων που στο απώτερο παρελθόν ήταν αδιανόητες όπως το υποβρύχιο, το αεροπλάνο και οι αναγνωριστικοί δορυφόροι. Αυτές καθ' εαυτές οι τεχνολογικές εξελίξεις λειτούργησαν ως καταλύτες, επιταχυντές και πολλαπλασιαστές, ως συμβαίνει στον τομέα της επιστήμης και επηρέασαν τον στρατιωτικό, οικονομικό και κοινωνικό τομέα.

Συμπερασματικά, μπορεί να ειπωθεί ότι η τεχνολογία δεν αλλάζει μόνο το πρόσωπο του πολέμου, αλλά το κόστος της επηρεάζει και τον παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεων.

Στην σύγχρονη εποχή, η πυρηνική τεχνολογία και η πληροφορική υπήρξαν οι κυρίαρχες τεχνολογίες που είχαν άμεσες επιπτώσεις για την ασφάλεια των κρατών.⁷⁰ Η εξέλιξη στην τεχνολογία οδήγησε και στην μόνιμη αναθεώρηση της στρατιωτικής στρατηγικής. Το εύρος της τεχνολογικής επανάστασης, ως είναι εύκολα αντιληπτό, είναι τεράστιο. Κατά τον Buzan οι κύριες επιπτώσεις αυτής

---

⁶⁹ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 46-47.

⁷⁰ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 47.

στο στρατιωτικό επίπεδο αφορούσαν σε πέντε τομείς: δύναμη πυρός, αποτροπή, κινητικότητα, επικοινωνίες και πληροφόρηση.⁷¹

1.3.1 Δύναμη πυρός (firepower)

Ως δύναμη πυρός ορίζεται η στρατιωτική ικανότητα εκτόξευσης πυρός κατά του αντιπάλου. Η δύναμη πυρός περιλαμβάνει όλες τις κατηγορίες των όπλων. Η εξέλιξη της δυνάμεως πυρός ενός κράτους κατά την τελευταία υπό εξέταση περίοδο υπήρξε εντυπωσιακή.⁷²

Από τα βέλη και τα ακόντια, στο ξίφος, στις πολιορκητικές μηχανές, στις βαλλίστρες (15^{ος} αιώνας), στα μουσκέτα (16^{ος} αιώνας) περάσαμε στη πρώτη τεχνολογική επανάσταση, στα τουφέκια. Τότε έγινε αντιληπτό ότι είναι προτιμότερο να αυξάνονται οι δυνατότητες των όπλων παρά ο αριθμός των στρατιωτών στο πεδίο της μάχης. Δεδομένου ότι αποδείχθηκε πως τα υψηλά ποσοστά πυρός μαζί με την βελτιωμένη ακρίβεια, πολλαπλασίασαν σταθερά την δυνατότητα καταστροφής του αντιπάλου. Η πρόοδος της επιστήμης και η αύξηση της γνώσης στη χημεία, τη μεταλλουργία και τη μηχανική άνοιξαν τις πύλες στην μέγιστη αύξηση πυρός. Η αύξηση της δυνατότητας πυρός συνεχίστηκε μέχρι και σήμερα.

Παρόλα αυτά στον τομέα της τεχνολογίας της δύναμης πυρός, ορισμένοι τομείς έφτασαν στο υψηλότερο σημείο μη επιδεχόμενοι πλέον σημαντική βελτίωση. Έτσι η τεχνολογία στράφηκε σε αναζήτηση και εξέλιξη νέων δυνατοτήτων (πυρηνική ενέργεια- Διάστημα). Αυτό το πλεόνασμα ικανότητας καταστροφής συνιστά μοναδική ιστορική προϋπόθεση που επηρέασε και διαμόρφωσε τη στρατηγική σκέψη.⁷³

---

⁷¹ Buzan, Barry, *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: International Institute for Strategic Studies. 1994, p. 19-25.

⁷² <https://www.historytoday.com/archive/soviet-american-arms-race>

⁷³ Buzan, Barry., *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: International Institute for Strategic Studies. 1994, p. 21.

1.3.2 Αποτροπή (Deterrence) – αυτοπροστασία (Protection)

Η εξέλιξη στη δύναμη πυρός, για μακρό χρόνο, συνοδεύτηκε με την ικανότητα αυτοπροστασίας. Η αυτοπροστασία, συνιστά εθνικό συμφέρον, δεδομένου ότι ο στόχος κάθε κράτους είναι η επιβίωσή του, η διατήρηση και η μεγιστοποίηση της ασφάλειας και της ανεξαρτησίας του.

Κατά την παρούσα φάση, στο σημείο εξέλιξης της τεχνολογίας και με την στρατιωτική δυνατότητα ολικής καταστροφής, η προστασία επιτυγχάνεται καλύτερα με την ανάπτυξη της ικανότητας αποτροπής. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η ικανότητα αποτροπής είναι ανάλογη α) με τη δυνατότητα του κράτους να εντοπίσει τους στόχους του αντιπάλου καθώς και β) με τη δυνατότητα του κράτους να παρεμποδίσει τον αντίπαλο, να εντοπίσει τους δικούς του στόχους, χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά αντίμετρα.⁷⁴

Μετά την σοβιετική πυρηνική δοκιμή το 1949, κατέστη πλέον αναπόφευκτός ο πυρηνικός ανταγωνισμός των δύο υπερδυνάμεων σε ένα κόσμο, ο οποίος με σαφήνεια είχε αναδειχθεί ως διπολικός. Το γεγονός αυτό έκανε το πρόβλημα της αποτροπής στη Δύση πολύ πιο δύσκολο από ότι ήταν κατά τα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο με την υπεροχή σε εξοπλισμούς των ΗΠΑ. Το 1954, η Διοίκηση Eisenhower ανακοίνωσε το δόγμα "Των Μαζικών Αντιποίνων" (Massive Retaliation).⁷⁵ Το δόγμα αυτό, ως ικανότητα αποτροπής, αντικατόπτριζε την επιθυμία της χρήσης της αμερικανικής πυρηνικής υπεροχής, προκειμένου να εξουδετερωθεί το Σοβιετικό πλεονέκτημα των τοπικώς ανεπτυγμένων συμβατικών δυνάμεων στην Ευρώπη και την Ασία. Πλην όμως η λογική των μαζικών αντιποίνων σε ένα διπολικό πυρηνικό κόσμο, αντί του να αντισταθμίσει και να εξουδετερώσει απλώς τον αντίπαλο, θα πυροδοτούσε μια πυρηνική καταστροφή.

Κατά την περίοδο εκείνη ως δυνατότητα αποτροπής εκλαμβάνετο η αμοιβαία ικανότητα ολικής καταστροφής του αντιπάλου. Άλλωστε, αυτό συνέβη κατά τη

---

⁷⁴ Buzan, Barry, *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: International Institute for Strategic Studies. 1994, p. 144-145.

⁷⁵ Divine, Robert A. *Eisenhower and the Cold War*. New York: Oxford University Press, 1981. Internet resource.

χρήση των πυραύλων στην Κούβα το 1962, όταν ο δισταγμός και των δύο δυνάμεων να προχωρήσουν στη τελική πυροδότηση των πυραύλων εκάστης πλευράς, απέτρεψε ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα που πιθανότατα θα κατέστρεφε και τις δύο χώρες

1.3.3 Κινητικότητα (mobility)

Η επανάσταση στην κινητικότητα ξεκίνησε από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Στη θάλασσα, αντικαταστάθηκαν τα ξύλινα ιστιοφόρα πλοία με τα σιδερένια ατμόπλοια. Στην ξηρά, η στρατηγική κινητικότητα ξεκίνησε με το σιδηρόδρομο. Αυτός επέτρεψε μεγάλο αριθμό στρατιωτών, προμηθειών και στρατιωτικού υλικού να μεταφερθούν μαζικά διανύοντας μακρινές αποστάσεις.

Η κινητικότητα όπως και η δύναμη πυρός πολλαπλασίασαν κατά πολύ την αποτελεσματικότητα των στρατιωτικών δυνάμεων. Κατά την έναρξη του Β΄Π.Π. ολόκληρο το γερμανικό σχέδιο βασίστηκε στην ταχύτητα της κινητοποίησης των στρατευμάτων (Blitzkrieg, lightning war) προς κατατρόπωση της Γαλλίας, εντός ολίγων εβδομάδων και προτού οι αργοκίνητες ρωσικές δυνάμεις φτάσουν στο θέατρο του πολέμου.⁷⁶

Η εμφάνιση των μηχανών εσωτερικής καύσης, κατέστησαν δυνατή την κατασκευή αεροπλάνων και υποβρυχίων μεγάλων δυνατοτήτων. Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας αεροσκαφών μετέτρεψαν τον εναέριο χώρο ως το πλέον ισχυρό όπλο του Β΄Π.Π.. Στην σημερινή εποχή, η τεχνολογία των αεροσκαφών είναι πλέον αρκούντως ώριμη. Τα χρήσιμα όρια της ταχύτητας, του ύψους πτήσης, της αντοχής και της δυνατότητας μεταφοράς έχουν ήδη επιτευχθεί. Βελτίωση πλέον αναμένεται μόνο όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, την ευελιξία, την πολλαπλή χρησιμότητα, τα οπλικά συστήματα και τα ηλεκτρονικά.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες η επανάσταση της κινητικότητας επεκτάθηκε στην πιο μακρινή της διάσταση, δηλαδή στο διάστημα. Αρχικά, το διάστημα

---

⁷⁶ Gompert, David C, Hans Binnendijk, and Bonny Lin. *Blinders, Blunders, and Wars: What America and China Can Learn*. Santa Monica: RAND, 2014. Print.

χρησιμοποιήθηκε κυρίως για τους σκοπούς συλλογής πληροφοριών και για την μεταφορά τους μέσω επικοινωνιακών δορυφόρων.

77

1.3.4 Επικοινωνία (communication)

Η επανάσταση στις επικοινωνίες ξεκίνησε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα με την εφεύρεση του τηλέγραφου. Η εξέλιξη στις ραδιο-τηλεπικοινωνίες (ασύρματος τηλέγραφος) περί τα τέλη του 19^{ου} αιώνα δημιούργησε τις κινητές μονάδες τηλεπικοινωνιών στην ξηρά και στη θάλασσα. Με την εμφάνιση των δορυφόρων κατέστη δυνατή τεράστια αύξηση του φάσματος και της ροής των τηλεπικοινωνιών σε τεράστιες αποστάσεις.⁷⁸

1.3.5 Πληροφόρηση (intelligence)

Η ηλεκτρονική τεχνολογία ανέπτυξε τις συσκευές ανίχνευσης όπως ο ραδιο-εντοπισμός, RADAR και υποβρύχια RADAR. Αργότερα δε, ηλεκτρονικούς υπολογιστές τεραστίων δυνατοτήτων που διασυνδέονται με δίκτυα. Η επανάσταση στην πληροφόρηση είναι στενά συνδεδεμένη με τις βελτιωμένες πλέον επικοινωνίες.

Σήμερα, η εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορικής, επικυριαρχείται από εναέρια συστήματα, επανδρωμένα ή μη και διαστημικά συστήματα, που υποστηρίζονται από δίκτυα ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η ικανότητα παρατήρησης και ανάλυσης των συστημάτων αυτών φτάνει σε εντυπωσιακές λεπτομέρειες.

Οι τεχνολογικές αυτές δυνατότητες στην διάθεση των ενόπλων δυνάμεων μιας χώρας δίνουν αίσθημα ασφάλειας και δυνητικά τις καθυσιάζουν από τον

---

⁷⁷ Schrogl, K.-U., *Handbook of space security: [policies, applications and programs]*. New York, NY: Springer Reference, 2015.

⁷⁸ Schrogl, K.-U. (2015). *Handbook of space security: [policies, applications and programs]*. New York, NY: Springer Reference. , 2015 p. 547.

κίνδυνο μιας αιφνιδιαστικής επίθεσης, όπως αυτή που ήταν σε θέση να πραγματοποιήσει ο Hitler εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης και η Ιαπωνία κατά των ΗΠΑ, μόλις το 1941.

Μεταξύ των τεχνολογιών που έχουν επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις επί της κυριαρχίας του έθνους-κράτους είναι και η διαστημική. Η χρήση του διαστήματος παρέχει μια πανοραμική θέα, που μέχρι πριν λίγες δεκαετίες ακόμη δεν ήταν νοητή. Σήμερα, αποδίδεται στο διάστημα το χαρακτηριστικό της τέταρτης διάστασης της στρατιωτικής ισχύος πέραν της κλασσικής τριάδας γης, θάλασσας και αέρα. Οι διαστημικές επιχειρήσεις που σχετίζονται με την εθνική ασφάλεια εξελίσσονται πλέον του μισού αιώνα.

Οι κύριες εφαρμογές των δορυφόρων, παραδοσιακά εντάσσονται στον πλαίσιο των στρατιωτικών διαστάσεων της εθνικής ασφάλειας και βρήκαν τεράστια εφαρμογή την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου κατά την οποία άλλωστε πρωτοπαρουσιάστηκαν. Οι δορυφορικές τεχνολογίες οι οποίες πλέον είναι προσβάσιμες και σε μικρότερες χώρες λόγω της εμπορευματοποίησης τους, ενισχύουν δυνητικά την ικανότητα των χωρών αυτών να αποτρέψουν επιτυχώς την επίθεση ισχυρότερου αντιπάλου.⁷⁹

Κατόπιν των ανωτέρω καθίσταται αυταπόδεικτη η τεράστια σημασία του διαστήματος στις επικοινωνίες και την πληροφόρηση. Όπως μάλιστα δήλωσε και ο E.C. Aldridge, « Η εμφάνιση του Διαστήματος ως το τελευταίο σύνορο, σημαίνει ότι το κράτος που ελέγχει το Διάστημα μπορεί να ελέγχει τον κόσμο.». ⁸⁰

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας, καθώς και η ανάγκη για επέκταση και προάσπιση του ζωτικού χώρου εκάστης πλευράς, μετέθεσαν τον ανταγωνισμό σε πρακτικό επίπεδο μεταφραζόμενο σε χρήμα, όπλα και τεχνολογικά μέσα επικράτησης επί της άλλης πλευράς.

---

⁷⁹ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ.54.

⁸⁰ Aldridge, Edward C., Jr, «Defense in the fourth medium», Retired officer, v. 39, June 1983: p.19-22.

2. ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ο Ψυχρός Πόλεμος υπήρξε η έκφανση της μεγαλύτερης πολιτικής πόλωσης που έχει εμφανιστεί στη σύγχρονη ιστορία. Η δεκαετία του '50 κυρίως αλλά και του '60, χαρακτηρίστηκε, από την ένταση και την κορύφωση του Ψυχρού Πολέμου. Τότε κατέστη πλέον εμφανές ότι η συνεργασία μεταξύ των νικητών του Β΄Π.Π. ήταν αδύνατη. Η εν λόγω πολιτική πόλωση οδήγησε σε μια ξέφρενη κούρσα εξοπλισμών, η οποία όμως είχε και θετικές επιπτώσεις στην τεχνολογία και την οικονομία.

Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου με τις εσωτερικές ανακατατάξεις, ανταγωνισμούς, εξοπλισμούς και οικονομική ανάπτυξη έθεσε τα θεμέλια της μορφής του σύγχρονου κόσμου, όπως περίπου τον γνωρίζουμε σήμερα. Μέχρι το 1947, οι συμφωνίες που οι σύμμαχοι υπέγραφαν, στη Δυτική Ευρώπη, στρεφόντουσαν κατά της Γερμανίας. Η ρήξη των σχέσεων του 1947 μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ, οδήγησε τις Δυτικές χώρες σε ένα καινούργιο σύστημα συμμαχίας (Σύμφωνο Βρυξελλών 1948, Βορειοατλαντικό Σύμφωνο 1949 (NATO)) χωρίς φυσικά την συμμετοχή ευρωπαϊκών μεν πλην προσδεμένων δε χωρών στο άρμα της Σοβιετικής Ένωσης (Ανατολικό μπλοκ).⁸¹

Στο θέμα του ανταγωνισμού των εξοπλισμών, οι ΗΠΑ στις αρχές της δεκαετίας του 50 δεν διέθεταν ορθή πληροφόρηση και εκτιμήσεις για το μέγεθος και την ικανότητα των Σοβιετικών εξοπλισμών. Η αμερικανική αυτή αντιμετώπιση, προκάλεσε έντονες πιέσεις τόσο στο στρατιωτικό όσο και στο οικονομικό επίπεδο. Μόνο μετά το 1957, υποχώρησε κάπως η αμερικανική ανασφάλεια, όταν οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών απέτυχαν να συλλέξουν πληροφορίες που να υποστηρίζουν τους μεγάλους εκτιμώμενους αριθμούς των Σοβιετικών εξοπλισμών. Οι πρώτες σποραδικές πτήσεις των αμερικανικών φωτο-αναγνωριστικών αεροσκαφών U-2, θεωρήθηκαν ως κρίσιμες για το

---

⁸¹ The Cambridge History of the Cold War, Adrew, C. (2010). Intelligence in the Cold War. In M. Leffler and O. Westad (Eds.), The Cambridge History of the Cold War (The Cambridge History of the Cold War, pp. 417-437). Cambridge: Cambridge University Press.

ζήτημα της ορθής εκτίμησης των δυνατοτήτων της αντίθετης πλευράς. Ένας από τους κύριους στόχους των U-2 ήταν η συλλογή πληροφοριών για το στάδιο ανάπτυξης διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων πλην όμως οι λιγοστές πτήσεις τους δεν κατάφεραν να επιβεβαιώσουν την πραγματική κατάσταση των σοβιετικών δυνατοτήτων.⁸²

Η εκτόξευση του Σοβιετικού Sputnik προκάλεσε, αφενός μεγάλο αιφνιδιασμό και αίσθηση ήττας στις ΗΠΑ, αφετέρου δε επέτρεψε τον κομπασμό του Ρώσου Γ.Γ. Khrushchev ⁸³για τις Σοβιετικές δυνατότητες. Ο κομπασμός του Khrushchev και οι συνεχείς δηλώσεις της Σοβιετικής ηγεσίας, τόνιζαν την υπεροχή της χώρας τους στα θέματα των διηπειρωτικών πυραύλων, δημιούργησαν ψευδείς εντυπώσεις ως προς τις Σοβιετικές δυνατότητες και προκάλεσαν στην Δύση την πεποίθηση της Σοβιετικής πρωτοπορίας. Εντός της οξυμένης αυτής κατάστασης έλαβαν χώρα γεγονότα τέτοιας σημασίας ώστε να κυριαρχούν συνήθως κατά την ιστορική αφήγηση του Ψυχρού Πολέμου, όπως η κρίση του Βερολίνου (1958-63), η ανέγερση του τείχους τον Αύγουστο του 1961, η κρίση των πυραύλων της Κούβας και ο ανταγωνισμός στο Διάστημα.

2.1 Το Πολιτικό Πλαίσιο

Μετά την επιτυχή παγκοσμίως πρώτη δοκιμή στην έρημο του Alamogordo του Μεξικού και κατά την συνδιάσκεψη του Πότσδαμ (Ιούλιος 1945) δημιουργήθηκαν οι συνθήκες μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ που θα οδηγούσαν μετέπειτα στον Ψυχρό Πόλεμο. Με τον όρο Ψυχρός Πόλεμος έμεινε γνωστός στην ιστορία ο ανταγωνισμός σε γεωπολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο ανάμεσα σε δύο κύρια μπλοκ χωρών. Το Δυτικό μπλοκ με ηγέτιδα δύναμη τις ΗΠΑ, κράτος με καπιταλιστική οικονομία και δημοκρατικό καθεστώς, επονομαζόμενο δε «ο ελεύθερος κόσμος», και το Ανατολικό, με ηγέτιδα δύναμη την ΕΣΣΔ, ένα

---

⁸² Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 124.

⁸³ Μαλούχος, Γεώργιος, 10 Σεπτεμβρίου 2018. Ο Χρυσός στις ΗΠΑ (tanea.gr)

μονοκομματικό σοσιαλιστικό κράτος βασισμένο στις αρχές μαρξισμού-λενινισμού. Μετά την λήξη του Β΄Π.Π. η συμμαχία των χωρών που νίκησε ολοκληρωτικά τις δυνάμεις του Άξονα διαλύθηκε. Οι Δυνάμεις της Συμμαχίας, μέχρι το πέρας του πολέμου, δεν είχαν συμφωνήσει ως προς την μεταπολεμική τάξη πραγμάτων, απλώς είχαν αναγκαστεί να συμμαχήσουν εναντίον του κοινού εχθρού, δηλαδή της χιτλερικής Γερμανίας.

Κατά τον Ευάνθη Χατζηβασιλείου, με την ήττα της Γερμανίας και την κατάρρευση της, ετέθη πλέον επιτακτικό το ερώτημα ποιος θα ήλεγχε την κεντρική Ευρώπη συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας, με την μεγάλη βιομηχανική της βάση. Η ήττα της Γερμανίας και της Ιαπωνίας άφησε δύο μεγάλα στρατηγικά κενά, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Άπω Ανατολή. Η διαδικασία κάλυψης των κενών αυτών επέφερε τον Ψυχρό Πόλεμο.⁸⁴

Τα αίτια του Ψυχρού Πολέμου ήταν πρωτίστως στρατηγικά, καταρχήν δε, έλαβε τη μορφή στρατηγικού αδιεξόδου. Η αίσθηση του στρατηγικού αδιεξόδου πυροδότησε μια τόσο έντονη, πλην ιδιότυπη σύγκρουση. Εξάλλου, λαμβανομένων υπόψη των πυρηνικών δυνατοτήτων που εμφανίστηκαν κατά την εποχή, καθώς και των παγκοσμίων διαστάσεων της σύγκρουσης, κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής, δεν ήταν δυνατό να αγνοηθεί το ενδεχόμενο, αντιθέτως κατά το μάλλον πιθανό, της κατάληξης του ανταγωνισμού σε ένα «θερμό» επεισόδιο, δηλαδή πυρηνικό ολοκαύτωμα.⁸⁵

Επιπροσθέτως, η στρατηγική διάσταση διεπλάκη με ιδεολογικούς, ψυχολογικούς και οικονομικούς παράγοντες. Κατά τους μελετητές του Ψυχρού Πολέμου, οι στρατιωτικοί παράγοντες υπερερούσαν σε βαρύτητα των ιδεολογικών, πλην όμως η ιδεολογία προσέδωσε στον Ψυχρό Πόλεμο έναν ιδιάζοντα χαρακτήρα, όξυνε τον ανταγωνισμό και χρωμάτισε έντονα ορισμένες

---

⁸⁴ Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια. Αθήνα. Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Χατζηβασιλείου, 2012, Σελ. 303-305.

⁸⁵ Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια. Αθήνα. Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Χατζηβασιλείου, 2012, Σελ. 303.

πτυχές του, ιδίως κατά την έναρξη του. Συνοψίζοντας, ο Ψυχρός Πόλεμος υπήρξε ένα προϊόν γεωπολιτικών ανταγωνισμών στον οποίο αντίθετες ιδεολογίες έδωσαν τον δικό τους τόνο.⁸⁶

Η ιστορικός Κωνσταντίνα Μπότσιου, υποστηρίζει ότι μεταξύ των τριών μεγάλων νικητών του Β΄Π.Π. (Roosevelt, Stalin, Churchill) υπήρχε διαφορετική προσέγγιση ως προς τον βαθμό των στρατηγικών, ρεαλιστικών υπολογισμών αναφορικά με την διαμόρφωση του ευρωπαϊκού μεταπολεμικού καθεστώτος. Κορυφαίος ρεαλιστής υπήρξε ο Stalin, ακολουθούμενος από τον Churchill, ενώ ο ιδεαλισμός του Roosevelt μορφοποιήθηκε σε ένα κράμα ρεαλισμού και ηθικής. Δηλαδή, κατά την πρώτη πενταετία που ακολούθησε το πέρας του Β΄Π.Π., η αμερικανική πολιτική, συνεπικουρούμενη και από την προσέγγιση του Αμερικανού διπλωμάτη Kennan, χαρακτηρίστηκε από ρεαλισμό ως προς τα μέσα, μαζί με ιδεαλισμό ως προς τους επιδιωκόμενους στόχους. Από το 1950 και μετέπειτα η αμερικανική πολιτική, έμφαση έδωσε στην στρατιωτική ισχύ, επιλέγοντας έτσι τον στρατηγικό συντελεστή ισχύος.⁸⁷

Στη Μεγάλη Βρετανία, στις βουλευτικές εκλογές του 1945 ηττήθηκε «ο πατέρας της νίκης» Churchill και ανήλθε στην εξουσία το Εργατικό Κόμμα. Τότε κατέστη σαφές, ότι για την ηγεσία του Εργατικού Κόμματος δεν υπήρχε «σοσιαλιστική εξωτερική πολιτική», αλλά η βρετανική εξωτερική πολιτική όφειλε να υπηρετεί τα βρετανικά συμφέροντα, ανεξαρτήτως κόμματος στην εξουσία.

Κατά τον Ευαγόρα Ευαγόρου, η ΕΣΣΔ στο πλαίσιο των χαρακτηριστικών του διεθνούς συστήματος της εποχής συμπεριφέρθηκε ως μια κλασική υπερδύναμη

---

⁸⁶ Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια. Αθήνα. Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Χατζηβασιλείου, 2012 σελ. 303.

⁸⁷ Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια. Αθήνα. Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Μπότσιου, 2012, σελ. 25,27.

που επεδίωκε στρατηγικούς στόχους, και μάλιστα σε αντίθεση με τα πρωτάγματα της μαρξιστική-λενινιστικής ιδεολογίας (Σινο-σοβιετικό σχίσμα).⁸⁸

Σε περίπτωση που η ΕΣΣΔ επικρατούσε στον κρίσιμο χώρο της κεντρικής Ευρώπης/χιτλερικής Γερμανίας, η βιομηχανική βάση και οι φυσικοί πόροι της κεντρικής Ευρώπης, θα συνδυάζονταν με τους φυσικούς πόρους της Σοβιετικής Ένωσης, καθιστώντας αυτή την μόνη υπερδύναμη της εποχής, η οποία ήδη αποτελούσε κέντρο μιας παγκόσμιας ιδεολογίας. Μια τέτοια συνθήκη, τότε, δεν θα ήταν αποδεκτή από την αμερικανική πλευρά, η οποία θεώρησε περίπου αναγκαία την εξασφάλιση της δικής της υπεροχής καθώς και της ισχύος μιας αναμορφωμένης δύσης, ώστε ο κρίσιμος αυτός χώρος να μην υπαχθεί υπό την αντίπαλη ισχύ της ΕΣΣΔ.

Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι η Ευρώπη και ειδικότερα η Γερμανία, βάρυνε ιδιαίτερα στον συσχετισμό δυνάμεων, διότι αν η Γερμανία περνούσε υπό σοβιετικό έλεγχο, η δυτική Ευρώπη δεν θα μπορούσε να διατηρήσει την αυτονομία της από την Μόσχα.

Η πρώτη φάση της εξέλιξης αυτής σηματοδοτήθηκε το 1947, από την αμερικανική πρωτοβουλία προς την Ελλάδα και την Τουρκία, στο πλαίσιο της συνδρομής των κρατών που απειλούντο από την ΕΣΣΔ (Δόγμα Truman- Σχέδιο Marshall) καθώς και μέσω του NATO (1949). Η σημασία του σχεδίου Marshall και του δόγματος Truman, υπήρξε εξαιρετικά μεγάλη στην νέα πολιτική τάξη πραγμάτων που αναδύθηκε μετά τον Β΄Π.Π. και τούτο διότι στήριζε την γερμανική οικονομική ανάπτυξη και κατά συνέπεια την ανεξαρτησία της κεντρικής δυτικής Ευρώπης από την ΕΣΣΔ, την δε νοτιοανατολική Ευρώπη (Ελλάδα) από την επιβολή κομμουνιστικού καθεστώτος, η οποία θα μεταφραζόταν σε επέκταση της σοβιετικής επιρροής.

Το σχέδιο Marshall υπήρξε ιδιαιτέρως ευπρόσδεκτο, δεδομένου ότι μεταπολεμικά, οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες ήταν εξαντλημένες τόσο οικονομικά

---

⁸⁸ Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια. Αθήνα. Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ευαγόρου, 2012, σελ. 138.

όσο και στρατιωτικά. Παράλληλα, τα συμμαχικά κράτη αποφάσισαν να μειώσουν τις δαπάνες τους για στρατιωτικούς εξοπλισμούς. Στη Γηραιά Ήπειρο υπολογίζεται ότι είχαν απομείνει περίπου 900.000 Αμερικανοί και Καναδοί στρατιώτες.⁸⁹

Από την άλλη πλευρά, η Σοβιετική Ένωση, χάρις στη βαριά της βιομηχανία, είχε τη δυνατότητα να διατηρήσει τα στρατεύματά της στα ευρωπαϊκά κράτη, που είχε βοηθήσει να απελευθερωθούν από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής. Στα κράτη αυτά είχε επιβάλλει κομμουνιστικές κυβερνήσεις υπό τον έλεγχο της και είχε απαγορεύσει οποιαδήποτε πολιτική δραστηριότητα.

Η κύρια απάντηση της ΕΣΣΔ στις διεθνείς παρεμβάσεις των ΗΠΑ (Σχέδιο Marshall) υπήρξε η ίδρυση της "Κομινφορμ" (Κομμουνιστικό Γραφείο Πληροφοριών 1947). Ήδη από την αρχή του Β'Π.Π. η Σοβιετική Ένωση ενσωμάτωσε στην επικράτειά της, γειτονικές χώρες ή περιοχές αυτών. Οι χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης που απελευθέρωσε ο Ερυθρός Στρατός το 1944-45, μετετράπησαν μεταπολεμικά σε κράτη-δορυφόρους της ΕΣΣΔ και συγκρότησαν το Ανατολικό μπλοκ.

Τον Ιούνιο του 1955, υπογράφεται στη Βαρσοβία μεταξύ ΕΣΣΔ και επτά κρατών (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ανατολική Γερμανία, Ουγγαρία, Πολωνία και Τσεχοσλοβακία) Συνθήκη Φιλίας, Συνεργασίας και Αμοιβαίας Βοήθειας. Η συνθήκη αυτή αποτέλεσε το Σύμφωνο της Βαρσοβίας και ονομάστηκε Στρατιωτική Συμμαχία Αμυντικού Χαρακτήρα. Το Σύμφωνο της Βαρσοβίας υπήρξε ο αντίποδας του ΝΑΤΟ (1949).⁹⁰

Η τελική Συνθήκη που διαμόρφωσε και ίδρυσε το ΝΑΤΟ, υπεγράφη στις 4 Απριλίου του 1949 στην Ουάσιγκτον από δώδεκα χώρες (Βέλγιο, Γαλλία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ, Ισλανδία, Ιταλία, Καναδάς, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Ολλανδία και Πορτογαλία- σήμερα το ΝΑΤΟ έχει 30 μέλη). Η Συνθήκη έλκει την ισχύ της από το άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

---

⁸⁹ Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια. Αθήνα. Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Χατζηβασιλείου, 2012, σελ. 311,316.

⁹⁰ Duroselle, J. B. (1993). *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz.

ο οποίος επιβεβαιώνει το σύμφυτο δικαίωμα ανεξαρτήτου κράτους σε ατομική και συλλογική άμυνα.⁹¹

Ψυχρός ονομάστηκε ο πόλεμος διότι δεν υπήρξε κάποια κύρια ένοπλη σύρραξη μεταξύ των δύο συνασπισμών χωρών, παρόλο που υπήρξαν περιφερειακές συρράξεις σε διάφορες περιοχές του πλανήτη (Κορέα, Βιετνάμ, Αφγανιστάν κλπ) καθώς και διεθνείς κρίσεις (εξέγερση στην Ουγγαρία 1956, κρίση στην Διώρυγα του Σουέζ το 1956, η κρίση Βερολίνου- τείχος 1961 και κρίση των πυραύλων της Κούβας το 1962). Στα τέλη του Β'Π.Π., ο συγγραφέας George Orwell χρησιμοποίησε τον όρο "Cold War" σε δημοσιευμένα κείμενά του στον τύπο (1945 Tribune, 1946 Observer).

Τα θεμέλια για την θεωρία του Ψυχρού Πολέμου ετέθησαν από το περίφημο τηλεγράφημα του Αμερικανού διπλωμάτη στη Μόσχα George Kennan (22 Φεβρουαρίου 1946) το οποίο αναφέρει « η ασθενέστερη θέση της ΕΣΣΔ σε σχέση με τις ΗΠΑ δεν θα τις οδηγούσε σε μια πολιτική μετριοπάθειας και αυτοσυγκράτησης, αντίθετα, θα την έκανε επιθετική ούτως ώστε να καταστρέψει την αντίπαλη δύναμη. Η συνύπαρξη ΗΠΑ και ΕΣΣΔ ήταν αδύνατη. Οι ΗΠΑ έπρεπε να επιδιώξουν την ανάσχεση (*containment*) της Σοβιετικής επιθετικότητας και επεκτατικότητας. Βοήθεια στις πρώην μεγάλες δυνάμεις (Βρετανία, Γερμανία, Ιαπωνία). Στρατηγικά σημεία (Ελλάδα-Τουρκία) θα έπρεπε να παραμείνουν εκτός Σοβιετικής επιρροής.».

Οι δύο υπερδυνάμεις εισήλθαν σε μια μακρόχρονη κούρσα εξοπλισμών και συγκρότησης ισχυρότατων στρατιωτικών δυνάμεων, υπό την επικρεμάμενη απειλή της έκρηξης μιας πιθανής γενικευμένης σύρραξης. Τον κεντρικό ρόλο στον ανταγωνισμό αυτό κατείχαν τα πυρηνικά όπλα και τα συστήματα μεταφοράς αυτών (στρατηγικά βομβαρδιστικά, βαλλιστικοί πύραυλοι, υποβρύχια κλπ).

Για παράδειγμα, η αμερικανική πυρηνική τριάδα αποτέλεσε το θεμέλιο του στρατηγικού πλαισίου αποτροπής της χώρας από τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Αποτελούμενη από στρατηγικά βομβαρδιστικά, διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους (ICBM) και υποβρύχιους βαλλιστικούς πυραύλους

---

⁹¹ www.nato.int

που εκτοξεύονται από υποβρύχια (SLBM), η τριάδα αποτελεί τη ραχοκοκαλιά των προσπαθειών των ΗΠΑ αποτροπής απειλών από άλλα κράτη.⁹²

Οι δύο πλευρές διέθεταν τεράστια οπλοστάσια πυρηνικών όπλων, προκειμένου να εξασφαλιστεί η βέβαιη και ολοκληρωτική καταστροφή του αντιπάλου εφόσον όμως αυτός επιχειρούσε πρώτος. Το δόγμα αυτό, έγινε γνωστό ως Mutually Assured Destruction ή κατά το κοινώς MAD, το πλέον διάσημο ακρωνύμιο στον τομέα της στρατηγικής. Το MAD βασιζόταν στο φόβο και στην αποτροπή δια της απειλής της τιμωρίας.⁹³

2.2 Εμβληματικά Γεγονότα

Η ένταση που επικράτησε κατά τον Ψυχρό Πόλεμο οροθετείται από γεγονότα ορόσημα, όπως η ρίψη της ατομικής βόμβας, το χάσμα βομβαρδιστικών-πυραύλων, ο οξύς ανταγωνισμός σε αέρα και διάστημα, η κρίση της Κούβας, η κρίση του Βερολίνου, ο πόλεμος της Κορέας καθώς και ο πόλεμος του Βιετνάμ. Σχετικά με το αντικείμενο της παρούσας Μελέτης που σχετίζεται με την πληροφόρηση και τις επιπτώσεις της αεροδιαστημικής πληροφορίας σε αυτή, επιλέγουμε να επικεντρωθούμε στο χάσμα των πυραύλων, την κρίση της Κούβας και τον ανταγωνισμό στο Διάστημα.

2.2.1 Το Πυραυλικό Χάσμα

Τα τέλη της δεκαετίας του 1950, ήταν μια εποχή που τα γεγονότα ήταν ελάχιστα και οι φόβοι κυριαρχούσαν. Το μέγεθος και η φύση της σοβιετικής απειλής ήταν σε μεγάλο βαθμό άγνωστα. Πολλοί πίστευαν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες υστερούσαν επικίνδυνα έναντι της Μόσχας σε κρίσιμους τομείς. Η σοβιετική απειλή αυξανόταν στη φαντασία του αμερικανικού κοινού, καθώς οι ηγέτες

---

⁹² Watson Darius E., (2017). Rethinking the US Nuclear Triad, *Strategic Studies Quarterly*.

⁹³ Buzan, Barry, *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: International Institute for Strategic Studies, 1994, p. 149-150.

συζητούσαν για το υποτιθέμενο "χάσμα βομβαρδιστικών", το "χάσμα πυραύλων" και το "επιστημονικό χάσμα". Η επιτυχής εκτόξευση του Sputnik το 1957 δημιούργησε την αντίληψη στο αμερικανικό κοινό ότι υπήρχε όντως η πιθανότητα, οι Σοβιετικοί να ρίξουν βόμβες στις ΗΠΑ από το διάστημα.

2.2.2 Η κρίση της Κούβας

Το 1962, ο Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης έφτασε στο αποκορύφωμά του κατά τη διάρκεια της κρίσης των πυραύλων της Κούβας. Σε μια μυστική επιχείρηση που δεν είχε προηγούμενο στην στρατιωτική ιστορία, η ΕΣΣΔ μετέφερε εξελιγμένους πυρηνικούς πυραύλους, στο «μαλακό υπογάστριο» των ΗΠΑ, στην Κούβα.

Η αμερικανική αντίδραση υπήρξε άμεση. Επιβοηθούμενη από πληροφορίες από εναέρια συστήματα και δορυφορικές υποκλοπές, επέτυχε να έχει ακριβή επίγνωση της κατάστασης κάτι που επέτρεψε στον Αμερικανό Πρόεδρο Kennedy να χειριστεί με επιτυχία την κρίση και να αποτρέψει μια πυρηνική σύγκρουση.

2.2.3 Ο Ανταγωνισμός στο Διάστημα

Ο τεχνολογικός ανταγωνισμός οδήγησε, μεταξύ άλλων, στην ανάδυση των δράσεων στον αστροναυτικό τομέα, επιφέροντας έτσι μεγάλη επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο στον τομέα αυτό.

Τον Οκτώβριο του 1957 η Σοβιετική Ένωση έθεσε σε χαμηλή ελλειπτική τροχιά γύρω από την Γη τον πρώτο τεχνητό δορυφόρο Sputnik-1, στο πλαίσιο του σοβιετικού διαστημικού προγράμματος. Ο δορυφόρος αυτός λειτούργησε στο διάστημα για τρεις εβδομάδες πριν τελειώσουν οι μπαταρίες του και κατόπιν δύο μηνών σιωπηλής τροχιάς έπεσε στην ατμόσφαιρα της Γης τον Ιανουάριο του 1958. Η μη αναμενόμενη εκτόξευση του δορυφόρου, δημιούργησε μια αμερικανική κρίση και πυροδότησε την κούρσα του διαστήματος η οποία αποτέλεσε χαρακτηριστικό μέρος του Ψυχρού Πολέμου. Η εκτόξευση του

Sputnik στο διάστημα σήμανε την απαρχή μια νέας εποχής πολιτικών, στρατιωτικών, τεχνολογικών και επιστημονικών εξελίξεων.⁹⁴

Ο δορυφόρος αυτός πέραν των υπηρεσιών που προσέφερε στην επιστήμη εξυπηρέτησε, κατά την εποχή, και την σοσιαλιστική προπαγάνδα της ΕΣΣΔ επιτρέποντας έτσι στο Ρώσο Γ.Γ. Khrushchev να δηλώνει στους New York Times ότι «η Σοβιετική Ένωση διαθέτει όλα τα είδη των πυραύλων που απαιτεί ένας σύγχρονος πόλεμος. Ένα σύστημα που μπορεί να εκτοξεύσει έναν Sputnik, μπορεί να εκτοξεύσει και διηπειρωτικό βαλλιστικό πύραυλο (ICBM) αρκεί ο δορυφόρος να αντικατασταθεί με πυρηνική κεφαλή.»⁹⁵

Στα πεδία ανταγωνισμού των δύο υπερδυνάμεων, πέραν του πλανήτη Γη προστέθηκε μια νέα περιοχή, το Διάστημα. Κύριες πρωτιές ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις περιλαμβάνουν.⁹⁶

- Ζώο σε τροχιά, ΕΣΣΔ, Νοέμβριος 1957 Sputnik 2 (Laika)
- Προσγείωση διαστημικού σκάφους στην Σελήνη, ΕΣΣΔ, Σεπτέμβριος 1959 Luna 2
- Μετεωρολογικός δορυφόρος, ΗΠΑ, Απρίλιος 1960 Tiros 1
- Δορυφόρος πλοήγησης, ΗΠΑ, Απρίλιος 1960 Transit 1B
- Ηλεκτρονικές πληροφορίες, ΗΠΑ, Ιούνιος 1960 Grab
- Φωτογραφική αναγνώριση, ΗΠΑ, Αύγουστος 1960 Corona/Discoverer-14
- Δορυφόρος επικοινωνιών, ΗΠΑ, Οκτώβριος 1960 Courier 1B
- Άνθρωπος σε τροχιά, ΕΣΣΔ, Απρίλιος 1961 Vostok 1 (Yuri Gagarin)
- Γυναίκα σε τροχιά ΕΣΣΔ, Ιούνιος 1963 Βοστόκ 6 (Βαλεντίνα Tereshkova)

---

⁹⁴<https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/10/sputnik-satellites/542022/> , <https://www.space.com/4421-scientific-legacy-sputnik.html>

⁹⁵ Κολοβός Αλέξανδρος, Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2003, Σελ. 93.

⁹⁶ Moltz James Clay, "Managing International Rivalry on High Technology Frontiers: U.S.-Soviet Competition and Cooperation in Space" (Ph.D. diss., University of California, Berkeley, 1989).

- Δορυφόρος καταγραφής πυρηνικών εκρήξεων, ΗΠΑ, Οκτώβριος 1963 Vela Hotel
- Διαστημικός περίπατος, ΕΣΣΔ, Μάρτιος 1965 Voskhod 2 (Alexei Leonov)
- Επανδρωμένη προσεδάφιση στη Σελήνη, ΗΠΑ, Ιούλιος 1969 Apollo 11 (Neil Armstrong, Buzz Aldrin)
- Προσγείωση στην Αφροδίτη, ΕΣΣΔ, Δεκέμβριος 1970 Venera 7
- Διαστημικός σταθμός, ΕΣΣΔ, Απρίλιος 1971 Salyut 1
- Προσγείωση στον Άρη, ΗΠΑ, Ιούλιος 1976 Viking 1
- Επαναχρησιμοποιούμενο διαστημικό λεωφορείο, ΗΠΑ, Απρίλιος 1981 Columbia

3. ΚΥΡΙΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ

Μετά την εμφάνιση της ατομικής βόμβας, η εξέλιξη στην τεχνολογία και η σχετική με τις στρατηγικές σπουδές βιβλιογραφία, πολλαπλασιάστηκε κατά τρόπο ώστε να αναδειχθεί ως ένα χωριστό πεδίο έρευνας κατά τη δεκαετία του 50. Ενώ, προ της πυρηνικής εποχής, οι στρατηγικές σπουδές είχαν μια περιορισμένη βιβλιογραφία η οποία χρονολογείτο 2.500 χρόνια από τα γραπτά του Θουκυδίδη και του Σουν Τσου (Πλατιάς- Κολιόπουλος, 2015), τα τελευταία 30 χρόνια, η έκταση των στρατιωτικών σπουδών ορίστηκε από τις ταχέως εξελισσόμενες τεχνολογίες, συγκρούσεις και πολιτικές.

Για παράδειγμα, λίγο πριν την έναρξη του Β' Π.Π. ερευνητές ανέπτυξαν τεχνολογίες, οι οποίες οδήγησαν στην σύγχρονη μορφή του RADAR. Το RADAR είναι σύστημα ανίχνευσης το οποίο χρησιμοποιεί ραδιοκύματα προκειμένου να καθορίσει την απόσταση, την γωνία και την ταχύτητα ενός αντικειμένου. Δηλαδή, τα RADAR χρησιμοποιούνται προς ανίχνευση αεροσκάφους, σκάφους, διαστημικού σκάφους, κατευθυνόμενου βλήματος, μηχανοκίνητου οχήματος, καθώς και προς συλλογή πληροφοριών για τον καιρό και το έδαφος. Τα RADAR πήραν το όνομα τους το 1940 στις ΗΠΑ ως ακρωνύμιο για το «Radio Detection And Ranging». Η σύγχρονη χρήση των RADAR είναι εξαιρετικά ποικίλη σε ένα φάσμα από τον έλεγχο της οδικής κυκλοφορίας έως την αστρονομία, την αεράμυνα, αντιβαλλιστικά συστήματα κλπ.⁹⁷

Όμως οι σημαντικότερες ικανότητες των δύο μεγαλύτερων στρατιωτικών δυνάμεων σχετίζονται με την πυρηνική τεχνολογία, που τους επέτρεψε να έχουν πυρηνικές βόμβες καθώς και με τα μέσα μεταφοράς αυτών, που ήταν αρχικά τα αργά στρατιωτικά βομβαρδιστικά και μεταγενέστερα οι γρήγοροι βαλλιστικοί πύραυλοι, που εκτοξεύονται από το έδαφος και τα υποβρύχια.

---

⁹⁷ www.researchgate.net/publication/316696944

3.1 Πυρηνικά Όπλα

Η πρώτη ατομική βόμβα ουρανού με την επωνυμία «Little Boy» ερίφθη στη Χιροσίμα τον Αύγουστο του 1945 από τις ΗΠΑ. Την ρίψη της βόμβας έκανε ο σμήναρχος Paul Tibbets ως κυβερνήτης του αεροσκάφους B-29 με αριθμό σειράς 44-86292, Ενόλα Γκέυ κατά το όνομα της μητέρας του. Τρείς μέρες αργότερα, 9 Αυγούστου, ερίφθη και η δεύτερη ατομική βόμβα πλουτωνίου η οποία ονομάστηκε από το εργοστάσιο κατασκευής της “Fat Man”, στην Ιαπωνική πόλη Ναγκασάκι πάλι από τις ΗΠΑ. Μετά τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι έλαβαν χώρα πλέον των 2.000 δοκιμών πυρηνικών όπλων.

Η ΕΣΣΔ από την πλευρά της έκανε την πρώτη πυρηνική δοκιμή της, τον Αύγουστο του 1949. Όταν η Διοίκηση Truman πληροφορήθηκε ότι οι σειсмоγράφοι είχαν τότε καταγράψει ισχυρή έκρηξη στο Σοβιετικό Καζακστάν δεν έδωσαν ιδιαίτερη σημασία. Και τούτο διότι, η Διοίκηση μόλις είχε λάβει την διαβεβαίωση από τις μυστικές υπηρεσίες, ότι η ΕΣΣΔ δεν είναι σε θέση να κατασκευάσει ατομική βόμβα πριν το 1951-53. Πλην όμως, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, όταν ένα αμερικανικό αεροσκάφος τύπου WB-29 με προκάλυψη μετεωρολογικών αποστολών, συνέλεξε από την χερσόνησο Καμτσάτκα, δείγματα αέρα περιέχοντα ραδιοϊσότοπα, δεν υπήρχε πλέον αμφιβολία για την πρώτη Σοβιετική δοκιμή ατομικής βόμβας.⁹⁸

Μεταγενέστερα, η CIA, αναγκάστηκε να παραδεχτεί, ότι οι προβλέψεις της υπήρξαν λανθασμένες διότι δεν ανέμεναν τόσο νωρίς την εξέλιξη της πυρηνικής ικανότητας της ΕΣΣΔ (Steury, 2005). Το 1950, ο πρόεδρος Truman, ανακοίνωσε την δημιουργία της υπερβόμβας υδρογόνου ως απάντηση στη Σοβιετική ατομική βόμβα. Τότε η αμερικανική διοίκηση είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το σοβιετικό οπλοστάσιο απειλούσε την αμερικανική ασφάλεια καθώς και αυτή των συμμάχων τους.

Οι εκτιμήσεις αυτές, αποτυπώθηκαν στο έγγραφο NSC-68 (Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας-68) με τίτλο «Στόχοι και Προγράμματα των Ηνωμένων Πολιτειών για

---

⁹⁸ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 109.

την Εθνική Ασφάλεια», ένα εκ των πλέον σημαντικών εγγράφων του Ψυχρού Πολέμου και αποτέλεσε θεμέλιο της αμερικανικής στρατηγικής ανάσχεσης.⁹⁹

Οι χώρες οι οποίες επισήμως κατέχουν πυρηνικά κατά χρονολογική σειρά είναι οι εξής: ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Κίνα, Ινδία, Πακιστάν και Βόρειος Κορέα. Ενώ οι χώρες Γερμανία, Ιταλία, Τουρκία, Βέλγιο και Ολλανδία έχουν κοινή κατοχή πυρηνικών όπλων. Η Νότιος Αφρική είναι η μόνη χώρα η οποία προέβη στην ανεξάρτητη κατασκευή ατομικής βόμβας και κατόπιν κατήγγειλε τον εαυτό της και κατέστρεψε τα πυρηνικά της όπλα. Η στρατηγική των πυρηνικών όπλων επικαλείται ευρέως την αξία τους ως αποτρεπτικής δύναμης.

3.2 Μέσα μεταφοράς των Πυρηνικών

Οι πυρηνικές βόμβες από μόνες τους δεν έχουν ιδιαίτερη αξία εάν δεν υπάρχουν τα μέσα μεταφοράς τους. Αρχικά αυτά ήταν τα Στρατηγικά Βομβαρδιστικά και στη συνέχεια μέχρι και σήμερα είναι οι Διηπειρωτικοί Βαλλιστικοί Πύραυλοι και οι βαλλιστικοί πύραυλοι που εκτοξεύονται από υποβρύχια (SLBM).

3.2.1 Στρατηγικά Βομβαρδιστικά

Τα στρατηγικά βομβαρδιστικά μεγάλου βεληνεκούς είναι τα μόνα οχήματα μεταφοράς πυρηνικών όπλων που έχουν ποτέ χρησιμοποιηθεί για την μεταφορά τους σε πόλεμο. Από το 1945, τα πυρηνικά βομβαρδιστικά έχουν διαδραματίσει πρωταρχικό ρόλο σε αυτό που έχει γίνει γνωστή ως η αμερικανική πυρηνική τριάδα. Τα άλλα δύο στοιχεία είναι οι διηπειρωτικοί βαλλιστικοί πύραυλοι (ICBM), οι οποίοι τέθηκαν σε λειτουργία το 1959, και οι

---

⁹⁹ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 110.

βαλλιστικοί πύραυλοι που εκτοξεύονται από υποβρύχια (SLBM), οι οποίοι άρχισαν να λειτουργούν το 1960.

Η πρώτη επιτυχής εκτόξευση υποβρυχίου πυραύλου Polaris (SLBM) πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1960 από το USS George Washington.¹⁰⁰

Ως το πρώτο συστατικό της αμερικανικής πυρηνικής τριάδας, ο στόλος των στρατηγικών βομβαρδιστικών αντιπρωσωπεύει ιστορικά τα πρακτικά θεμέλια της στρατηγικής αποτροπής των ΗΠΑ. Σε όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι δυνάμεις στρατηγικών βομβαρδιστικών αποτελούσαν την πρωταρχική συνιστώσα της τριάδας, λόγω της μεγάλης ποικιλίας επιλογών που προσφέρονταν τόσο για τις στρατηγικές όσο και για τις πολιτικές εκτεταμένης αποτροπής. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημά τους ήταν η τακτική ευελιξία τους σε σχέση με το δόγμα και τον σχεδιασμό λόγω της ικανότητάς τους να ανακληθούν.

Το 1956, θεωρήθηκε ότι η Σοβιετική Ένωση θα είχε πολύ περισσότερα βομβαρδιστικά από ότι οι ΗΠΑ, συνεπώς θα υπήρχε ένα «χάσμα βομβαρδιστικών». Η εκτίμηση ήταν ότι η ΕΣΣΔ θα είχε 500 αεροσκάφη έως το 1961, και οι ΗΠΑ θα είχαν μόνο 100 περίπου. Αυτό αναπτύχθηκε από μια ανάλυση πληροφοριών του 1955. Από το 1957 και μετά, οι φόβοι περί μεγάλου χάσματος υποχώρησαν. Οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών δεν μπόρεσαν να συλλέξουν στοιχεία υποστηρικτικά για τόσο μεγάλο αριθμού αεροσκαφών. Βάσει αεροφωτογραφιών των αμερικανικών φωτοαναγνωριστικών αεροσκαφών U-2, οι αρμόδιες υπηρεσίες κατέληξαν σε νεότερη εκτίμηση ότι οι Σοβιετικοί διέθεταν 125 βομβαρδιστικά αεροσκάφη και όχι 700 όπως παλαιότερα υπολογίζονταν.¹⁰¹

Μεταγενέστερα, μια νέα πηγή ανησυχίας προέκυψε. Η πρώτη εκτόξευση διηπειρωτικού βαλλιστικού πυραύλου ICBM τον Αύγουστο του 1957 από το

---

¹⁰⁰Siuru, William D., SLBM —the Navy's contribution to Triad, Air University Review, September, October, 1977.

¹⁰¹ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 122.

Καζακστάν, με ρίψη ομοιώματος πυρηνικής κεφαλής, έστρεψε την προσοχή των Αμερικανών στο σοβιετικό πυραυλικό πρόγραμμα. Με την εκτόξευση των ICBM το χάσμα των βομβαρδιστικών υποκαταστάθηκε από το «χάσμα των πυραύλων».

102

3.2.2 Διηπειρωτικοί Βαλλιστικοί Πύραυλοι ICBM

Διηπειρωτικοί βαλλιστικοί, είναι πύραυλοι εδάφους, οι οποίοι μπορούν να φέρουν πυρηνικές κεφαλές και δύνανται να διανύσουν απόσταση 10-15.000 χιλιομέτρων, μέσα σε 30-45 λεπτά. Αρχικά μόνο η ΕΣΣΔ, οι ΗΠΑ και η Κίνα διέθεταν τα όπλα αυτά. Οι πρώτοι διηπειρωτικοί βαλλιστικοί πύραυλοι αναπτύχθηκαν από την Σοβιετική ένωση το 1958.¹⁰³

Ο Khrushchev έλαβε την απόφαση ότι οι ICBM θα αποτελούσαν τον πυρήνα της σοβιετικής στρατηγικής ανάσχεσης, καθιστώντας έτσι δυνατή μια μείωση του μεγέθους του στρατού. Οι πύραυλοι αυτοί, λόγω της μεγάλης εμβέλειας τους μπορούσαν να προσβάλουν στρατηγικούς στόχους στην ενδοχώρα των ΗΠΑ.¹⁰⁴ Στην περίπτωση που ένας διηπειρωτικός βαλλιστικός πύραυλος (ICBM) εκτοξευόταν από την Σοβιετική Ένωση κατά των ΗΠΑ, θα διένυε συνολικά μία διαδρομή της τάξης των 10.000 χιλιομέτρων το πολύ σε 30 λεπτά. Για τον λόγο αυτό, ήταν πολύ σημαντική η έγκαιρη προειδοποίηση κατά εισερχόμενων ICBM. Τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΣΣΔ (σήμερα Ρωσία) διαθέτουν ειδικούς δορυφόρους έγκαιρης προειδοποίησης.

Οι ΗΠΑ ακολούθησαν ένα χρόνο αργότερα και η δε Κίνα περίπου 20 χρόνια μετέπειτα. Η ανάπτυξη αυτής της τεχνολογίας σε συνδυασμό με την σοβιετική προπαγάνδα, δημιούργησε ένα μείζον ζήτημα στις ΗΠΑ στα μέσα της δεκαετίας

---

¹⁰²<https://nationalinterest.org/blog/reboot/how-single-document-almost-changed-course-cold-war-178004>

¹⁰³ <https://www.britannica.com/technology/ICBM>

¹⁰⁴ Χατζηαντωνίου, Κατερίνα, NMD: Η Πρόκληση της Υπερδύναμης. Πολιτικές Διαστάσεις και Διεθνείς Επιπτώσεις, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Θέματα Πολιτικής και Άμυνας, 2001, <https://bit.ly/3zgzSbf>

του 50, σχετικά με το κατά πόσο υπήρχε ένα χάσμα στις σχετικές ικανότητες των δύο χωρών.

Η Εθνική Εκτίμηση Πληροφοριών των ΗΠΑ (NIE- National Intelligence Estimate-11/4/1957) ανέφερε ότι οι Σοβιετικοί θα είχαν 500 επιχειρησιακούς πυραύλους ICBM και ότι θα μπορούσαν να παράγουν περίπου 20 πυρηνοκίνητα υποβρύχια μέχρι το τέλος του 1952. Η NIE 11/4/1958 που εκδόθηκε από την CIA, επιβεβαιώνει τις προηγούμενες εκτιμήσεις.¹⁰⁵

Ο Stalin μετά το θάνατό του κληροδότησε στο σοβιετικό στρατό ένα δόγμα που δεν ήταν συμβατό με τις τεχνολογικές εξελίξεις, κυρίως στον τομέα των πυρηνικών όπλων και των βαλλιστικών πυραύλων. Ο Khrushchev προκειμένου να καλύψει την στρατιωτική αδυναμία των σοβιετικών δυνάμεων, επέλεξε να ακολουθήσει μια πολιτική στρατηγικής παραπλάνησης. Προς τον σκοπό αυτό επέτυχε να επιβάλλει την αντίληψη της σοβιετικής υπεροχής των πυρηνικών σοβιετικών ικανοτήτων. Σύμφωνα με τους Bennett και Waltz « ο ρόλος και επομένως και η σημασία της παραπλάνησης επεκτείνεται σημαντικά καθώς η τεχνολογία δημιουργεί νέους δρόμους για να παραπλανήσεις και η παγκοσμιοποίηση επεκτείνει τις ευκαιρίες παραπλάνησης καθώς και τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις της».¹⁰⁶

Συνεπώς επικράτησε ταχέως μια διογκούμενη αντίληψη στη Δύση, ιδίως στις ΗΠΑ, ότι η Σοβιετική Ένωση ανέπτυξε μια ικανότητα βαλλιστικών πυραύλων διηπειρωτικού βεληνεκού (ICBM), σε μεγάλους αριθμούς και με υπέρτερες δυνατότητες από εκείνες των Ηνωμένων Πολιτειών.

Όταν κατέστη γνωστό ότι η ΕΣΣΔ υπολείπεται σε αριθμό βαλλιστικών πυραύλων από τις ΗΠΑ, παρέμεινε η αντίληψη περί της υπέρτερης ικανότητας των Σοβιετικών πυραύλων, σε επίπεδο τέτοιο ώστε να μην υπάρχει επαρκής άμυνα απέναντι τους. Η αντίληψη αυτή περί του χάσματος πυραύλων, βασίστηκε σε μια σύγκριση της συνολικής δύναμης μεταξύ των αμερικανικών

---

¹⁰⁵ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 129.

¹⁰⁶ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης Λ. Ο Ρόλος της Παραπλάνησης στην Ειρήνη και στον Πόλεμο. Αθήνα. Σελ. 4,5.

ICBM, ως είχε τότε προγραμματιστεί, και της αντίστοιχης σοβιετικής δύναμης, όπως υπολογιζόταν. Οι υπολογισμοί για την σοβιετική ICBM δύναμη είχαν μεν λογική βάση, πλην αποδείχθηκαν εσφαλμένοι.

Οι Διοικήσεις Eisenhower και Kennedy αντιμετώπισαν αρχικά προβλήματα στην διαχείριση αυτού που τότε θεωρείτο ότι ήταν ένα συνεχώς αυξανόμενο πλεονέκτημα των σοβιετικών στρατηγικών πυραύλων. Όμως, οι τεχνολογικές ανακαλύψεις, οι δυνατότητες που παρείχοντο από την χρήση των αεροφωτογραφιών και των δορυφορικών φωτογραφιών, έδωσαν τελικά στη CIA μια πιο ακριβή εκτίμηση της σοβιετικής πυραυλικής ικανότητας, επιτρέποντας στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να αλλάξουν αντιμετώπιση.^{107 108 109}

3.2.3 Βαλλιστικοί Πύραυλοι εκτοξευόμενοι από υποβρύχια (SLBM)

Μετά από τέσσερα χρόνια έρευνας και ανάπτυξης, το Πολεμικό Ναυτικό των ΗΠΑ άρχισε το 1960 να αναπτύσσει πυρηνικά υποβρύχια οπλισμένα με 16 πυραύλους Polaris το καθένα. Τις ΗΠΑ ακολούθησε σύντομα η Μεγάλη Βρετανία. Το 1966 η ΕΣΣΔ δρομολόγησε το πρώτο υποβρύχιο της κλάσης Υ, το οποίο μεταφέρει 16 πυραύλους με εμβέλεια 1.300 μιλίων. Αυτή η κλάση σκαφών ήταν παρόμοια με τα υποβρύχια Polaris, τα οποία οι ΗΠΑ είχαν θέσει σε λειτουργία σχεδόν επτά χρόνια νωρίτερα.¹¹⁰

Οι SLBM εκτιμώνται για το άτρωτό τους. Αυτή η ίδια η άτρωτη ικανότητα δημιουργεί επίσης προβλήματα διοίκησης και ελέγχου. Ο στενός έλεγχος που

---

¹⁰⁷ www.history.state.gov

¹⁰⁸ Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz.,1993.

¹⁰⁹Κολοβός Αλέξανδρος, Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα. 2003, Σελ. 93,94,95.

¹¹⁰ Scoville Herbert Jr. Missile Submarines and National Security, *Scientific American*, Vol. 226, No. 6 (June 1972), pp. 15-27

μπορεί να ασκηθεί στα επανδρωμένα βομβαρδιστικά δεν είναι δυνατός με τα υποβρύχια, λόγω της ανάγκης για μυστικότητα και της δυσκολίας που τα ραδιοκύματα διεισδύουν στα βάθη των ωκεανών (Hastedt & Shelton, 2019). Είναι τέτοια η σημαντικότητά τους που και οι δύο υπερδυνάμεις διέθεταν ειδικούς δορυφόρους μόνο για την επιτήρησή τους όταν ήταν εν αναδίψει ή σε μικρό βάθος.

4. Η ΜΕΤΑΠΤΩΣΗ ΣΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

Η αντίληψη περί του «χάσματος σε στρατηγικά βομβαρδιστικά και σε πυραύλους» δημιουργήθηκε από την ελλιπή πληροφόρηση. Οι ΗΠΑ σε αντίθεση με την ΕΣΣΔ και μέχρι το 1960, δεν είχαν ανθρώπινες πηγές στην Σοβιετική Ένωση.

4.1 Αίτια Οργάνωσης της Πληροφόρησης κατά τον Ψυχρό Πόλεμο

Ο μεταπολεμικός ανταγωνισμός στον τομέα των εξοπλισμών μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων ΗΠΑ-ΕΣΣΔ άρχισε ήδη από το 1943, όταν η Σοβιετική Ένωση ξεκίνησε το πυρηνικό της πρόγραμμα και επεδίωξε να υποκλέψει αμερικανικές πυρηνικές πληροφορίες με την τοποθέτηση και στρατολόγηση κατασκόπων στη Δύση.

Μετά το πέρας του πολέμου, η ρίψη των ατομικών βομβών από τις ΗΠΑ στην Ιαπωνία κατέδειξε ότι οι ΗΠΑ Αμερική είχαν το μονοπώλιο των πλέον καταστρεπτικών όπλων γνωστών στην ανθρωπότητα και συνέτεινε στην ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Την εποχή εκείνη, στις ΗΠΑ υπό την Διοίκηση του προέδρου Truman, έντονη συζήτηση είχε ξεκινήσει κατά πόσο η Αμερική έπρεπε να διαφυλάξει για τον εαυτό της τα πυρηνικά μυστικά της ή να τα μοιραστεί με τους Σοβιετικούς.

Το Δεκέμβριο του 1945, στη Διάσκεψη Υπουργών Εξωτερικών των «τριών μεγάλων» (ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία και ΕΣΣΔ) που έλαβε χώρα στη Μόσχα, αποφασίστηκε η δημιουργία μια επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών με σκοπό την εξέταση της καταστροφής όλων των υπάρχοντων πυρηνικών όπλων και της χρήσης εφεξής της ατομικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς. Τον Ιανουάριο του 1946, η δημιουργήθηκε η UNAEC (United Nations Atomic

Energy Commission) με έξι μόνιμα μέλη (ΗΠΑ, Μ. Βρετανία, Γαλλία, ΕΣΣΔ, Κίνα, Καναδάς) και έξι μέλη εκ περιτροπής.¹¹¹

Τότε, ανετέθη στον Υφυπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Dean Acheson και τον David Lilienthal να συντάξουν μια αναφορά προς την UNAEC. Η αναφορά που συντάχθηκε από τον επικεφαλής επιστημονικό σύμβουλο Robert Oppenheimer, ζητούσε τη δημιουργία μιας αρχής πυρηνικής ανάπτυξης η οποία θα επέβλεπε την παραγωγή, εκμετάλλευση και διανομή πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικό σκοπό. Η έκθεση υποβλήθηκε στα Ηνωμένα Έθνη από τον ειδικό απεσταλμένο του προέδρου Truman, Bernard Baruch, ελαφρώς τροποποιημένη. Η αμερικανική πρόταση δήλωνε, μεταξύ άλλων, ότι επροτίθετο να διατηρήσει το πυρηνικό της μονοπώλιο μέχρις ότου το ολοκληρωμένο πρόγραμμα ετίθετο σε πλήρη λειτουργία.^{112 113 114 115}

Οι Σοβιετικοί, όπως ήταν αναμενόμενο, απέρριψαν το σχέδιο Baruch και αντιπρότειναν μια καθολική απαγόρευση όλων των πυρηνικών όπλων. Αντιπρόταση την οποία με τη σειρά της η αμερικανική πλευρά, όπως ήταν φυσικό, απέρριψε πανηγυρικά. Έκτοτε, οι αμερικανοσοβιετικές σχέσεις κλιμακώθηκαν έντονα και ένας τεχνολογικός αγώνας δρόμου κατέστη αναπόφευκτος.¹¹⁶

Τα έτη κατά τα οποία οι ΗΠΑ διατηρούσαν το μονοπώλιο της ατομικής ενέργειας δεν υπήρξαν έτη ευτυχίας για την αμερικανική ηγεσία, η οποία ανακάλυψε ότι η ατομική βόμβα δεν ήταν το απόλυτο όπλο που είχαν οραματιστεί λόγω των συνεπειών της χρήσης της. Οι στρατιωτικοί δεν είχαν σαφή αντίληψη για το πως, υπό όρους ολοκαυτώματος, μπορούσαν να

---

¹¹¹Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

¹¹² www.atomicheritage.org

¹¹³ www.history.state.gov, Office of the Historian, The Acheson-Lilienthal & Baruch Plans, 1946.

¹¹⁴ www.atomicarchive.com, The Manhattan Project: Making the Atomic Bomb. Part VI: The Manhattan District in Peacetime, The Baruch Plan.

¹¹⁵ Gerber, Larry G. "The Baruch Plan and the Origins of the Cold War." *Diplomatic History*, vol.6, no.1, 1982. pp. 69-95. JSTOR, www.jstor.org/stable/24911302. Accessed 30 May 2021.

¹¹⁶ Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

χρησιμοποιήσουν την βόμβα, ενώ οι πολιτικοί ανακάλυψαν περί το τέλος του 1948 ότι το αμερικανικό οπλοστάσιο διέθετε περί την μια δεκάδα πυραυλικών κεφαλών και μόνο 32 μεγάλης εμβέλειας βομβαρδιστικά, τροποποιημένα ανάλογα για την εκτόξευση αυτών.^{117 118 119 120 121}

Τον Ιανουάριο του 1950 ο Truman ενέκρινε την κατασκευή της πρώτης υπερβόμβας υδρογόνου η οποία δοκιμάστηκε τον Νοέμβριο του 1952. Εν τω μεταξύ, οι Σοβιετικοί κατέκλεισαν τη Δύση με πράκτορες και προπαγάνδα προκειμένου να αποδυναμώσουν την Δυτική αποφασιστικότητα.

Η Σοβιετική Ένωση και οι ΗΠΑ κατά την διάρκεια του Β΄Π.Π. πολέμησαν ως σύμμαχοι την Ναζιστική Γερμανία. Η συμμαχία όμως αυτή άρχισε να καταρρέει αμέσως μετά το πέρας του πολέμου, τον Μάιο του 1945. Όσο η ΕΣΣΔ έσφιγγε τον κλοιό γύρω από χώρες της ανατολικής Ευρώπης, οι ΗΠΑ ασκούσαν πολιτική ανάσχεσης προκειμένου να παρεμποδίσουν την εξάπλωση της Σοβιετικής και κομμουνιστικής επιρροής σε χώρες της δυτικής Ευρώπης όπως η Γαλλία, η Ιταλία και η Ελλάδα. Το Δόγμα Truman το 1947 και το Σχέδιο Μάρσαλ του ίδιου έτους, έβγαλαν τις ΗΠΑ από την παραδοσιακή απροθυμία τους να εμπλακούν στις ευρωπαϊκές υποθέσεις.

Όταν η ΕΣΣΔ έθεσε σε αποκλεισμό την πόλη του Βερολίνου το 1948, οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία απάντησαν με μια αερογέφυρα που τροφοδοτούσε την πολιορκημένη πόλη επί 231 ημέρες. Στην Ευρώπη κατά την περίοδο αυτή η διαχωριστική γραμμή μεταξύ Ανατολής και Δύσης υπήρξε παγιωμένη. Ο Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, πέραν της Ευρώπης και μέρους της αμερικανικής ηπείρου επεξετάθη και στην Ασία, Άπω Ανατολή, όπου έλαβαν χώρα δύο μεγάλες συγκρούσεις, της Κορέας και της Ινδοκίνας. Η Κορέα από τον Ιούνιο του 1950, υπήρξε το θέατρο πολεμικής σύγκρουσης

---

¹¹⁷ www.armscontrol.org , Arms Control Association. The Missile Gap Myth and Its Progeny. Greg Thielmann.

¹¹⁸ Licklider, R. The Missile Gap Controversy. *Political Science Quarterly*, 1970, 85(4), 600-615. doi:10.2307/2147598

¹¹⁹ www.jfklibrary.org , 50th Anniversary of the Missile Gap Controversy.

¹²⁰ Reeves, Richard, Missile Gap and Others Broken Promises. *The New York Times*. 2009.

¹²¹ Renshon, Jonathan Assessing Capabilities in International Politics: Biased Overestimation and the Case of the Imaginary "Missile Gap". *The Journal of Strategic Studies*, 2009, Vol. 32, No. 1, 115-147.

μεταξύ των δύο μπλοκ, όπως αυτά είχαν διαμορφωθεί. Στην Διάσκεψη της Γιάλτας είχε ήδη αποφασιστεί ότι η ΕΣΣΔ θα κατελάμβανε το Βόρειο τμήμα της Κορέας και οι Αμερικανοί το Νότιο. Ο πόλεμος της Κορέας τελείωσε μετά από τρία χρόνια το 1953, χωρίς να επιφέρει αλλαγή στην κατάσταση της Κορέας.¹²²

Ο πρώτος πόλεμος της Ινδοκίνας, γνωστός και ως πόλεμος ανεξαρτησίας ξεκίνησε στη γαλλική Ινδοκίνα τον Δεκέμβριο του 1946 και τελείωσε το 1954 με τη δημιουργία του Βορείου Βιετνάμ και στο Νότιο την δημοκρατία του Βιετνάμ υπό την προστασία των ΗΠΑ.

Ο ανταγωνισμός, θεωρητικά, άρχισε από τη διακήρυξη το Δόγματος Truman, πλην όμως η ρίψη της αμερικανικής ατομικής βόμβας και έτσι η γνωστοποίηση στον κόσμο των τεχνολογικών δυνατοτήτων των ΗΠΑ, πυροδότησε τον ανταγωνισμό στο τεχνολογικό πεδίο. Ο ανταγωνισμός ως ιδεολογία μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων σαφώς προϋπήρχε των γεγονότων αυτών. Τα συμφέροντα όμως εκάστης πλευράς δεν εθίγοντο από την ιδεολογία της άλλης. Στην στάση δε των ΗΠΑ, συνέβαλε κατά πολύ η γενική αρχή που χρωμάτιζε τις διεθνείς της σχέσεις της μη παρέμβασης στις ευρωπαϊκές υποθέσεις. Οι ΗΠΑ ενεπλάκησαν τόσο στον πρώτο όσο και στον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο μόνο όταν εθίγησαν καθ' εαυτά αμερικανικά συμφέροντα.

Η δεκαετία του 50 αλλά και του 60 ήταν οι δεκαετίες με την μέγιστη δράση πρακτόρων και από τις δύο πλευρές. Πλην όμως η Σοβιετική διείσδυση στον Δυτικό κόσμο αλλά κυρίως σε Αμερική και Αγγλία υπήρξε απaráμιλλη. Ο κύριος στόχος της ΕΣΣΔ υπήρξε το ΝΑΤΟ, το οποίο θεωρούσε κατά την εποχή εκείνη, περισσότερο ως πολιτική απειλή παρά στρατιωτική.¹²³

Την υπό εξέταση, περίοδο η Σοβιετική πλευρά προσπαθούσε, αφενός να καθησυχάσει την Δυτική Ευρώπη με διαβεβαιώσεις καλής θελήσεως και

---

¹²² Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

¹²³ Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια. Αθήνα. Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Κουρκουβέλας, 2012. Σελ. 79.

αφετέρου να την εκφοβίσει με απειλές καταστροφής, εφόσον συνέχιζαν να δέχονται αμερικανικές βάσεις στο έδαφός τους.

Πόλεμος προπαγάνδας διεξήχθη μεγάλος, κυρίως από τη Σοβιετική πλευρά σε Δυτικό έδαφος τόσο από την "Kominform" όσο και από οργανώσεις οι οποίες υποτίθεται πως ήταν ανεξάρτητες όπως το «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ειρήνης» αλλά κατ' ουσίαν λειτουργούσαν ως πληρεξούσιοι της Σοβιετικής προπαγάνδας.¹²⁴

Στη συνέχεια, οι ΗΠΑ επισημοποίησαν το πρόγραμμα πτήσεων των μεγάλου ύψους κατασκοπευτικών αεροσκαφών, των περίφημων U-2, προς κατόπτευση του Σοβιετικού εδάφους.¹²⁵

Το 1954, η Επιτροπή Υψηλών Αξιωματούχων υπό τον επιστήμονα James Killian πανεπιστήμιο MIT (Report, 1955), η οποία συνέταξε την μελέτη "αιφνίδιας επίθεσης" βεβαίωνε τον πρόεδρο Eisenhower ότι η αμερικανική ανωτερότητα στα πυρηνικά όπλα μπορούσε να διατηρηθεί μέχρι την περίοδο του 1958-60. Επεσήμανε όμως, ότι η ΕΣΣΔ προηγείτο σε πυραύλους μεγάλου βεληνεκούς και ήταν έτοιμη να κατακτήσει την δικιά της πυρηνική αποτροπή. Η επιτροπή συνιστούσε, μεταξύ άλλων, την ταχεία ανάπτυξη των διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων, την κατασκευή μιας σειράς RADAR έγκαιρης προειδοποίησης (DEW, Distant Early Warning) τοποθετημένα στον Καναδικό αρκτικό κύκλο. Η Μελέτη Killian γέννησε τα αεροσκάφη U-2 καθώς και το ερευνητικό πρόγραμμα ανάπτυξης αναγνωριστικών δορυφόρων προς παρατήρηση της ΕΣΣΔ από το διάστημα.

Κατά την περίοδο αυτή οι προσπάθειες εξεύρεσης πεδίου συνεννόησης υπήρξαν άτονες και πάντως καμία πλευρά δεν αφίστατο των πάγιων θέσεων της. Στο πλαίσιο αυτό, τον Ιούλιο του 1955 στην Γενεύη διεξήχθη η πρώτη διάσκεψη κορυφής σε περίοδο ειρήνης των Μεγάλων τεσσάρων, ΗΠΑ-πρόεδρος Eisenhower, ΕΕΣΔ- νέος Γενικός Γραμματέας Khrushchev-πρωθυπουργός Bulganin, Βρετανία-Eden και Γαλλία- Edgar Faure. Ο

---

¹²⁴ Ra'anan, U., & Lukes, I. *Inside the apparat*. Lexington, Mass: Lexington Books, 1990, σ.13

¹²⁵ Ecker, W. B. *Blue Moon over Cuba: Aerial Reconnaissance during the Cuban Missile Crisis*. Oxford: Osprey Publishing Ltd. 2013, σ.38

διακηρυγμένος σκοπός της συνάντησης κορυφής υπήρξε η μείωση της διεθνούς εντάσεως και θεωρήθηκε ως ένα ιδιαίτερος σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της κτίσεως φιλικών σχέσεων και ανοιχτής επικοινωνίας μεταξύ των "Μεγάλων Τεσσάρων". Η ημερήσια διάταξη περιελάμβανε ως κύριο θέμα την ευρωπαϊκή ασφάλεια και την επανένωση της Γερμανίας. Πλην όμως επί του σημείου της Γερμανίας ουδέν επετεύχθη. Όπως επίσης και επί του θέματος του αφοπλισμού.¹²⁶

Η διάσκεψη αυτή καθιέρωνε επαφές μεταξύ Δύσεως και Ανατολής και δεσμεύτηκε να εξεύρει την κατάλληλη προσέγγιση ώστε α) να οδηγηθούν προς προοδευτική κατάργηση τα εμπόδια που υπήρχαν στην ελεύθερη επικοινωνία και το εμπόριο μεταξύ των λαών, β) να δημιουργηθούν συνθήκες μεταξύ των κρατών και των λαών τέτοιες που να επιτρέπουν την ελεύθερη επικοινωνία προς αμοιβαίο όφελος.

Η αμερικανική πλευρά προέβη στην ανωτέρω πρόταση διότι βεβαίως την εξυπηρετούσε. Εξάλλου, οι ΗΠΑ γνώριζαν την σοβιετική διείσδυση πρακτόρων επί δυτικού εδάφους, την οποία, δεν ήταν σε θέση να ελέγξουν απολύτως και να αποτρέψουν. Η πρόσβαση δε Αμερικανών ή άλλων δυτικών στη Σοβιετική Ένωση, δεν ήταν ευχερής κατά την περίοδο εκείνη, λόγω των πολλών απαγορεύσεων, ελέγχων και περιορισμών που επέβαλλε η ΕΣΣΔ στους αλλοδαπούς στο έδαφός της.

Επίσης, την περίοδο εκείνη, οι Δυτικοί αρνήθηκαν να συζητήσουν την ένταξη της κομμουνιστικής Κίνας στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Η Διάσκεψη παρά τα πολύ ισχνά της αποτελέσματα επέτρεψε την δημιουργία ενός νέου "πνεύματος Γενεύης" έτοιμου να ενισχύσει την ύφεση (*détente*) και την αντικατάσταση του Ψυχρού Πολέμου από μία "Ειρηνική Συνύπαρξη". Πέραν της εμπορικής πτυχής, κατά την διάσκεψη, οι ΗΠΑ επιθυμούσα διακαώς την αποφυγή αιφνιδιαστικής επίθεσης, πρότεινε το πρόγραμμα «Ανοιχτοί Ουρανοί» (***Open Skies***).¹²⁷

---

¹²⁶ Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

¹²⁷ Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

Το πρόγραμμα αυτό, προέβλεπε την ανταλλαγή χαρτών στους οποίους θα καταγράφονταν οι ακριβείς τοποθεσίες κάθε στρατιωτικής εγκατάστασης στο έδαφος εκάστου κράτους. Βάσει των χαρτών αυτών, κάθε κράτος θα ήταν ελεύθερο να διεξάγει εναέρια αναγνώριση και παρακολούθηση προκειμένου να υπήρχε η δυνατότητα επιβεβαίωσης της πραγματικής συμμόρφωσης του κράτους με όποια σχετική συμφωνία θα επιτυγχάνονταν στο μέλλον. Η Σοβιετική Ένωση απέρριψε άμεσα κάθε ιδέα η οποία θα άφηνε το έδαφος της ανοικτό σε επιτήρηση από μια Δυτική δύναμη. Με την επιστροφή της αντιπροσωπείας στην Μόσχα, ο Γ.Γ. Khrushchev κατήγγειλε την πρόταση "Άνοικτοί Ουρανοί" του προέδρου Eisenhower, ως άλλο ένα αμερικανικό σχέδιο κατασκοπείας. Όπως αργότερα ελέχθει, ο πρόεδρος Eisenhower ανέμενε τη Σοβιετική αυτή αντίδραση επί του σχεδίου του, αν όχι την προκάλεσε στο πλαίσιο του παιχνιδιού της επίρριψης μομφής στην άλλη πλευρά (Blame Game της εποχής).^{128 129}

Το 1955, τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΣΣΔ ανακοίνωσαν προγράμματα εκτόξευσης τεχνητών δορυφόρων. Η Διοίκηση Eisenhower αφενός για οικονομικούς λόγους, δεδομένου ότι την περίοδο εκείνη η αμερικανική οικονομία παρουσίαζε σημάδια ύφεσης και αφετέρου προκειμένου να μην προκαταλάβει και να μην υποθηκεύσει την νομιμότητα των μελλοντικών της κατασκοπευτικών δορυφόρων, έθεσε σε λειτουργία τον τύπο, του μη στρατιωτικού μικρού δορυφορικού πυραύλου "Vanguard".^{130 131}

Η ΕΣΣΔ από την πλευρά της, έθεσε σε τροχιά τον Οκτώβριο του 1957 το Sputnik-1 κερδίζοντας τότε έτσι τον ανταγωνισμό στο διάστημα. Όπως έχουμε ανωτέρω αναφέρει το Σοβιετικό αυτό επίτευγμα αιφνιδίασε τον Δυτικό κόσμο, έθεσε σε αμφισβήτηση τις στρατηγικές θεωρίες περί των δυνατοτήτων της άλλης πλευράς, εγκαινιάζοντας τη νέα φάση του Ψυχρού Πολέμου.¹³²

---

¹²⁸ Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993. .

¹²⁹ Marquardt, James J. *Transparency and Security Competition: Open Skies and America's Cold War Statecraft, 1948-1960*.

¹³⁰ www.history.nasa.gov

¹³¹ www.spaceline.org

¹³² Killian, J. R. *Sputnik, scientists, and Eisenhower: A memoir of the first special assistant to the President for science and technology*, 1982. Σ.XVI1

Η εκτόξευση του Sputnik είχε και δύο θετικά σημεία για την αμερικανική πλευρά. Αφενός κατέστησε επιτακτική την ανάγκη για την κατασκευή ενός αμερικανικού δορυφόρου, αφετέρου δε, δημιούργησε γενικότερο αίσθημα ανασφάλειας, τέτοιο ώστε κανένα κράτος δεν διαμαρτυρήθηκε για την πτήση πάνω από το έδαφος της δορυφόρου άλλου κράτους.¹³³

Για τον πρόεδρο Eisenhower μετά την πανηγυρική επανεκλογή του το 1956, το έτος 1957 υπήρξε, κατά το μάλλον, το δυσκολότερο έτος της προεδρίας του. Κατά την διάρκεια του έτους αυτού κυρίως, προσπάθησε να ανταπεξέλθει έναντι σημαντικών περικοπών του Κογκρέσου, του αμυντικού του προϋπολογισμού. Εξάλλου, οι ΗΠΑ άρχιζαν να αντιμετωπίζουν το φάσμα μιας οικονομικής ύφεσης.^{134 135 136}

Οι κρίσεις που αντιμετώπισε ο Eisenhower το 1957, έλαβαν χώρα τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στην εξωτερική πολιτική. Στις ΗΠΑ υπήρξε γενική η δυσφορία με την διαχείριση του Eisenhower των θεμάτων ρατσισμού και οικονομίας. Παρόλα αυτά, το αμερικανικό κοινό είχε περισσότερο εντυπωσιαστεί και ενοχληθεί από το γεγονός ότι η ΕΣΣΔ είχε επιτύχει ένα μεγαλύτερο τεχνολογικό επίτευγμα από τις ΗΠΑ. Η εκτόξευση του Sputnik συνδυασμένη με τις διακηρύξεις του Κρεμλίνου περί επιτυχημένων δοκιμών των διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων, η εκτόξευση του Sputnik-2 στις 3 Νοεμβρίου του ίδιου έτους καθώς και η αμήχανη αποτυχία του αμερικανικού πυραύλου Vanguard τον Δεκέμβριο, ανέδειξαν στα μάτια των Αμερικανών την δυνατότητα της ΕΣΣΔ να εκτοξεύσει μια αιφνιδιαστική πυρηνική επίθεση εναντίον των ΗΠΑ χρησιμοποιώντας την νέα δορυφορική τεχνολογία.^{137 138 139}

---

¹³³ NATIONAL DEFENSE UNIV WASHINGTON DC INST FOR NATIONAL STRATEGIC STUDIES, Moore, Gerorge M., Budura, Vic, & Johnson-Freese, Joan. 1994. *Joint Space Doctrine: Catapulting into the Future*. 74

¹³⁴ www.state.gov US Department of State Archive.

¹³⁵ www.eisenhowerlibrary.gov

¹³⁶ www.eisenhowerfoundation.net

¹³⁷ www.state.gov US Department of State Archive.

¹³⁸ www.eisenhowerlibrary.gov

¹³⁹ www.eisenhowerfoundation.net

Τότε, η Διοίκηση Eisenhower, παραδέχθηκε την πιθανότητα ύπαρξης ενός "χάσματος βομβαρδιστικών" μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Εν μέσω όλων αυτών τον Νοέμβριο του 1957, ο Eisenhower ζήτησε και έγινε αποδέκτης μιας έκθεσης, συντεταγμένης από μια άκρως εξέχουσα επιτροπή στην οποία μετείχαν ηγετικές φυσιογνωμίες από τους τομείς της επιστήμης, της μηχανικής, της οικονομίας και του στρατού. Η επιτροπή έλαβε το όνομά της από τον πρώτο πρόεδρο αυτής Rowan Gaither, Jr. Η έκθεση επεσήμανε τόσο την ανεπάρκεια των αμερικανικών αμυντικών μέτρων, προορισμένων να προστατεύσουν τον αστικό πληθυσμό καθώς και το ευάλωτο των πυρηνικών δυνάμεων της χώρας σε περίπτωση Σοβιετικής επίθεσης (Report, 1955).

Η έκθεση τόνιζε την επείγουσα ανάγκη όπως η Διοίκηση Eisenhower ενισχύσει την εδαφική και αστική άμυνα της χώρας και να αναπτύξει την ικανότητα στρατηγικού πρώτου χτυπήματος (από κατασκευή πυραυλικού συστήματος προς προστασία του εδάφους μέχρι την κατασκευή καταφυγίων προς προστασία του πληθυσμού από ραδιενέργεια).

Ο Eisenhower αξιολόγησε καταρχήν την αναφορά Gaither¹⁴⁰ ως μια εκ των αναφορών εθνικής ασφάλειας που συνήθιζε να λαμβάνει. Παρόλα αυτά, η έκθεση επηρέασε μετέπειτα την εθνική του πολιτική ασφαλείας για το υπόλοιπο της προεδρίας του. Η έκθεση Gaither παρέμεινε "άκρως απόρρητη" μέχρι το 1973. Αλλά, φυσικά, είχε διαρρεύσει πολύ νωρίτερα. Το θέμα αυτό δε, έτυχε πολλαπλών αναφορών και από τον τότε Γερουσιαστή J. F. Kennedy. Έτσι το "πυραυλικό χάσμα" μπήκε στο λεξιλόγιο των προεδρικών εκλογών του 1960.¹⁴¹

142 143

Επί αιώνες, ένας από τους πλέον πολύτιμους, αλλά και ιδιαίτερα δύσκολως, εφικτός παράγοντας, τόσο στην πολιτική όσο και στον πόλεμο, υπήρξε η

---

¹⁴⁰ Lindsey, Snead Dand. Eisenhower and the Gaither Report: The Influence of a Committee of Expertson National Security Policy in the Late 1950s, University of Virginia (Dissertation).

¹⁴¹ Snead David L., The Gaither Committee, Eisenhower, and the Cold War. The Ohio State University. 1999. ISBN: 0-8142-0805-3

¹⁴² www.cambridge.org Halperin H. Morton. Gaither Committee and the Policy Process. World Politics, vol. 13, issue 3, pp. 360-384.

¹⁴³ www.history.state.gov, Office of the Historian.

πληροφόρηση σχετικά με τις δυνατότητες και τις προθέσεις άλλων κρατών ή ομάδων.

Κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι δύο υπερδυνάμεις αλλά και οι Σύμμαχοι τους, βασίστηκαν, κατά πολύ, στην πληροφόρηση προκειμένου να αποτρέψουν έναν ολοκληρωτικό πόλεμο, ο οποίος την πυρηνική εποχή θα μπορούσε να έχει καταστρεπτικές συνέπειες. Κατά την πρώτη περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, εύκολα θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε, ότι το ενδιαφέρον, οι προσπάθειες και τελικώς οι ενέργειες της αμερικανικής πλευράς στρεφόντουσαν γύρω από τη ανάγκη να πληροφορηθούν επακριβώς τις στρατιωτικές δυνατότητες και προθέσεις της Σοβιετικής πλευράς.

Η πληροφόρηση, λόγω του εξέχοντος ρόλου της, κατέστη θέμα υψηλού ενδιαφέροντος όχι μόνο στον τομέα της ακαδημαϊκής έρευνας, της ερευνητικής δημοσιογραφίας αλλά και της λαϊκής λογοτεχνίας. Πλην όμως η μυστικότητα, η οποία κάλυπτε τις επιχειρήσεις συλλογής πληροφοριών και η ποικίλη αξιοπιστία των πηγών, περιέπλεξε την μελέτη της πληροφόρησης κατά τον πόλεμο. Παρόλα αυτά, τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, ο αποχαρκτηρισμός τόμων απόρρητου υλικού από κρατικά αρχεία επέτρεψε την καλύτερη μελέτη της πτυχής αυτής.¹⁴⁴

Η μελέτη των αρχείων οδήγησε στην επαναξιολόγηση του ρόλου της πληροφόρησης κατά τις προηγούμενες περιόδους και στην εμφάνιση των «Σπουδών Πληροφόρησης» ως ένας χωριστός ακαδημαϊκός κλάδος των στρατηγικών σπουδών. Στην Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε «...δεν έχει δοθεί η βαρύτητα που θα έπρεπε στην ενασχόληση με τα ζητήματα των πληροφοριών».¹⁴⁵

Όπως προαναφέρθηκε ως "Πληροφόρηση" ορίζεται η συλλογή πληροφοριών περί κυβερνητικών και στρατιωτικών επιχειρήσεων, αξιολόγηση πληροφοριών σχετικών με την δύναμη και τις πηγές δραστηριοτήτων μιας ξένης χώρας ή μη

---

¹⁴⁴ Sulick, Michael J. (Winter 2014-2015). Intelligence in the Cold War. Journal of U.S. Intelligence Studies.

¹⁴⁵ Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, Στρατηγικός Αιφνιδιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000), σελ. 5.

κρατικής οντότητας. Ο όρος "πληροφόρηση" χρησιμοποιείται, επίσης, στην συλλογή, ανάλυση και διανομή πληροφόρησης καθώς και στην μυστική παρέμβαση στις πολιτικές και οικονομικές υποθέσεις άλλου κράτους. Η δραστηριότητα αυτή είναι κοινώς γνωστή ως «Συγκεκριαυμένη Δράση» (Covered Action).

Η συλλογή πληροφοριών διεξάγεται σε τρία οριζόντια επίπεδα, α) την στρατηγική πληροφόρηση (μερικές φορές αποκαλούμενη εθνική), β) την τακτική και γ) την αντικατασκοπεία.¹⁴⁶

Η αντικατασκοπεία στοχεύει στην προστασία και διατήρηση της μυστικότητας των επιχειρήσεων πληροφοριών μιας χώρας. Σκοπός της αντικατασκοπείας, είναι η παρεμπόδιση πρακτόρων μιας ξένης δύναμης να διεισδύσει στα κέντρα λήψης αποφάσεων, τις ένοπλες δυνάμεις ή τις μυστικές υπηρεσίες μιας χώρας. Η αντικατασκοπεία επίσης στοχεύει στην προστασία της προηγμένης τεχνολογίας της χώρας της, στην αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών καθώς και στην καταπολέμηση της διεθνούς καταπολέμησης ναρκωτικών.¹⁴⁷

Οι επιχειρήσεις αντικατασκοπείας, κατά περιπτώσεις, δύνανται να παράγουν πρωτογενώς πληροφόρηση καθώς επίσης και δεδομένα για τα εργαλεία, τις τεχνικές και τις μεθόδους συλλογής πληροφοριών από άλλο κράτος. Οι επιχειρήσεις αντικατασκοπείας, σε ορισμένες περιπτώσεις επίσης προβαίνουν στην χειραγώγηση των σχετικών υπηρεσιών του αντιπάλου, με την προώθηση και τη τοποθέτηση στους κόλπους της διπλών πρακτόρων.

Οι μυστικές πηγές πληροφόρησης εμπίπτουν σε δύο κατηγορίες ανθρώπινη και τεχνολογική. α) η πληροφόρηση από άνθρωπο (HUMINT- human intelligence). Αυτή αναφέρεται στον μυστικό πράκτορα ο οποίος ασκεί την κλασική τέχνη του μεμονωμένου κατασκόπου με επιτυχίες, αλλά κυρίως αποτυχίες της δυτικής αντικατασκοπείας. β) στον τομέα την τεχνολογικής

---

¹⁴⁶ Marrin, S. Evaluating intelligence theories: current state of play. *Intelligence and National Security*, (June 07, 2018), 33, 4, 479-490.

¹⁴⁷ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης Λ. Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα. 2010, Σελ. 563-564.

πληροφόρησης διακρίνουμε την απεικονιστική (IMINT- imagery intelligence), πληροφορία η οποία περιλαμβάνει την από αέρος και από διαστήματος αναγνώριση καθώς και την πληροφόρηση σημάτων η οποία αναφέρεται στην ηλεκτρονική παρακολούθηση (SIGINT- signal intelligence) και την αποκρυπτογράφηση των κωδίκων. Κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες του Ψυχρού Πολέμου 60 και 70, οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν κατά κόρον την φωτο-αναγνωριστική πληροφόρηση και την πληροφόρηση σημάτων συμπεριλαμβανομένης της δορυφορικής φωτο-αναγνώρισης.¹⁴⁸

Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η πληροφόρηση, κατέστη παγκοσμίως η μεγαλύτερη βιομηχανία. Απασχόλησε εκατοντάδες χιλιάδες επαγγελματιών. Όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής δημιούργησαν υπερμεγέθεις υπηρεσίες πληροφοριών. Πέραν των υπηρεσιών της ΕΣΣΔ και των ΗΠΑ ως έχουμε ήδη αναφέρει, το Ηνωμένο Βασίλειο ανέπτυξε την MI5 και την MI6 (1909,1920), η Γαλλία την SDECE (Service de Documentation Exterieur et de Contre-Espionage, 1944), η Κίνα το MSS (Ministry of State Security), το Ισραήλ την Mossad και η Τουρκία την MIT.

Στη δεκαετία του 70, πέραν των μεγάλων χωρών κάθε περιφερειακή δύναμη ακόμη και μικρά κράτη είχαν αναπτύξει υπηρεσίες πληροφοριών.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, μερικές εθνικές υπηρεσίες πληροφοριών φαίνεται ότι αναπτύχθηκαν πέραν του βέλτιστου μεγέθους τους, λόγω δε της ταχέως αναπτυσσόμενης τεχνολογίας, πληροφοριακά συστήματα έχουν τη δυνατότητα, στην παρούσα εποχή, να μεγεθύνονται σε δύναμη και αυτονομία. Τα συστήματα πληροφοριών κυρίως τριών χωρών αυτών των ΗΠΑ, ΕΣΣΔ και Μεγάλης Βρετανίας χρησιμοποιήθηκαν ως γενικά υποδείγματα για την οργάνωση των περισσότερων Υπηρεσιών Πληροφοριών ανά τον κόσμο.

Γενικώς, λαμβάνεται ως δεδομένο ότι "η επανάσταση της πληροφόρησης" διαδραμάτισε ένα σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του Ψυχρού Πολέμου. Η απαραίτητη πρόοδος της τεχνολογίας κατά τον 20ο αιώνα, προκάλεσε την

---

¹⁴⁸ Sulick, Michael J. (Winter 2014-2015). Intelligence in the Cold War. Journal of U.S. Intelligence Studies.

τεχνολογική επανάσταση και είχε τεράστιο αντίκτυπο στον τομέα της στρατηγικής και εξωτερικής πολιτικής.

Οι πληροφορίες καθόλα σημαντικές που παρείχοντο από τον άνθρωπο, συμπληρώθηκαν από πληροφορίες που επετράπησαν από μια νέα τεχνολογική συλλογή. Στην κρίση της Κούβας, τον Οκτώβριο του 1962, αεροσκάφη U-2 μαζί με το Εθνικό Κέντρο Φωτογραφικής ανάλυσης της CIA (NPIC- National Photographic Interpretation Centre) διαδραμάτισαν ένα κρίσιμο ρόλο στηρίζοντας την Διοίκηση Kennedy με την κατάλληλη πληροφόρηση κατά τη κρίσιμη εκείνη στιγμή του Ψυχρού Πολέμου. Ο δε συνδυασμός της πληροφορίας από τον ανθρώπινο παράγοντα (πληροφορίες Oleg Penkovskiy) και των τεχνολογικών μέσων (αναγνώριση από αέρος, δορυφορική παρακολούθηση επικοινωνιών) επιβεβαίωσε τις κινήσεις του Khrushchev και τελικά επέτυχε να αποτρέψει μια πυρηνική σύγκρουση.¹⁴⁹

Κατά τις πρώτες μέρες του Ψυχρού Πολέμου, η εξακρίβωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΣΣΔ αποτελούσε την κορυφαία αμερικανική προτεραιότητα όπως έχει αναφερθεί και αλλού. Και παρά το δίκτυο των κατασκοπών που οι ΗΠΑ διέθεταν η δυνατότητα κατασκοπείας από το διάστημα παρείχε πληροφορίες σχετικά με την έκταση των σοβιετικών στρατηγικών ικανοτήτων που επηρέασαν τον αμερικανικό αμυντικό σχεδιασμό και έλεγχο όπλων. Ως εκ τούτου τεράστια ποσά επενδύθηκαν σε δορυφόρους. Χαρακτηριστικό είναι ότι κατά τη δεκαετία του 1960 οι ΗΠΑ είχαν δαπανήσει περί τα 40 δισεκατομμύρια δολάρια για διαστημικά προγράμματα. Ένα κράτος με "μάτια στον ουρανό" είναι πολύ καλύτερα εξοπλισμένο στο να προλαμβάνει και να αντιδρά σε ενέργειες μιας ξένης δύναμης.¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Robert H. Reed, On Deterrence, A Broadened Perspective, Air University Review, May-June, 1975. σ. 12

¹⁵⁰ Θάνος Ντόκος, Τα Μάτια Μιας Χώρας στον Ουρανό, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Τέχνες και Γράμματα, 31 Μαΐου 2020, σελ. 7. <https://www.kathimerini.gr/culture/books/1080518/ta-matia-mias-choras-ston-oyrano/>

Με την κατασκευή των αναγνωριστικών αεροσκαφών και συστημάτων (U-2, Corona κλπ) κατέστη δυνατή η καλύτερη πληροφόρηση.¹⁵¹ Παρά την κατάρριψη του U-2 το 1960, η ανάπτυξη της τεχνολογίας αυτής εξοικονόμησε στις ΗΠΑ δισεκατομμύρια δολαρίων, όχι απαραίτητων δαπανών, σε βομβαρδιστικά και βλήματα. Η δε κατάρριψη συνέβη κατά την περίοδο που υπήρχαν ήδη αμφιβολίες για την διεθνή ένταση που προκαλούσε το πρόγραμμα των U-2 και ήδη είχαν αρχίσει οι εκτοξεύσεις του δορυφορικού προγράμματος Corona. Η ανάπτυξη κατασκοπευτικού δορυφορικού στόλου έδωσε την ευκαιρία στις ΗΠΑ να διαπιστώσουν όντως τι συμβαίνει πίσω από το "σιδηρούν παραπέτασμα" που χώριζε τη Ευρώπη στα δύο. Η τεχνολογία στο σύντομο και κρίσιμο αυτό χρόνο είχε αλματώδη ανάπτυξη.¹⁵²

Είναι γενική η αντίληψη, ότι το φωτοαναγνωριστικό πρόγραμμα της εποχής απέτρεψε τον πυρηνικό πόλεμο. Οι διαδοχικές τότε γενεές κατασκοπευτικών δορυφόρων, οι οποίες είναι σε θέση να αποστείλουν φωτογραφίες στη Γη, σε πραγματικό χρόνο, καθιστούν τους δορυφόρους αυτούς ιδιαίτερα χρήσιμους στην παρακολούθηση ταχέως εκδηλωμένων κρίσεων επί του πλανήτη Γη. Παράγουν δε, φωτογραφίες και μαγνητοσκοπήσεις υψηλής ποιότητας, ευκρίνειας και ακρίβειας συντεταγμένων ώστε να καθίσταται ακριβής η αξιολόγηση των σοβιετικών στρατιωτικών δυνατοτήτων.¹⁵³

Όταν οι Σοβιετικοί ανέπτυξαν τους δικούς τους αναγνωριστικούς δορυφόρους τότε και οι δύο πλευρές αύξησαν κατακόρυφα την γνώση τους για τα οπλοστάσια της άλλης πλευράς. Η από αέρος αναγνώριση κατέστη ένα βασικό κλειδί για την σύναψη συμφωνιών στρατηγικών όπλων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου από τη στιγμή που η πρόσβαση σε εικόνα βοήθησε τις δύο υπερδυνάμεις να ελέγχουν τη συμμόρφωση εκάστης πλευράς. Η ανάπτυξη της διαστημικής τεχνολογίας

---

¹⁵¹ Dubuisson, Francois, Verdebout, Agatha (Last reviewed: 24 February 2021). Espionage in International Law.

¹⁵² Day, D. A., In Logsdon, J. M., & In Latell, B., *Eye in the sky: The story of the Corona spy satellites*, 2015, σελ. 20

¹⁵³ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 260.

υπήρξε το πιο σημαντικό τεχνολογικό επίτευγμα του Ψυχρού Πολέμου που οδήγησε κατόπιν σε άλλες καινοτόμες επιχειρήσεις.¹⁵⁴

Ενδεικτικά, το 1974, η CIA προχώρησε κρυφά στην ιδιαίτερα δύσκολη ανάκτηση από τον Ειρηνικό Ωκεανό βυθισμένου σοβιετικού πυρηνικού υποβρυχίου που βρισκόταν στον πυθμένα του ωκεανού σε βάθος 17.000 ποδών, έχοντας βυθιστεί στις 11 Απριλίου 1968. Το όχημα που επιλέχθηκε για την αποστολή ήταν το *Glomar Explorer*. Στις 12 Αυγούστου του 1974, το *Glomar Explorer* άρχισε να ανασηκώνει ένα τμήμα του κύτους του υποβρυχίου. Καθώς ανέβαινε, το κύτος διαλύθηκε. Δημοσιεύματα ανέφεραν ότι αν και κάποιες βασικές πληροφορίες, όπως οι κρυπτογραφικοί του κώδικες χάθηκαν ως αποτέλεσμα αυτού του ατυχήματος, πολλά ανακτήθηκαν, συμπεριλαμβανομένων τριών πυρηνικών πυραύλων και δύο πυρηνικές τορπίλες, καθώς και βιβλία κωδικών και μηχανές κωδικοποίησης.¹⁵⁵

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, καθίσταται εμφανές όλο και περισσότερο ότι ο συμβατικός πόλεμος όπως διεξαγόταν επί αιώνες φαίνεται να τελειώνει ως πρακτική πολέμου. Η στρατιωτική πρακτική, κατά τον Martin Van Creveld (*The Transformation of War*), ο νέος τρόπος διεξαγωγής πολέμου με τα τεχνολογικά εντυπωσιακά μέσα στην διάθεση της, αποκαλείται σύγκρουση χαμηλής έντασης (*Low Intensity Conflict*), (United States, 1980).¹⁵⁶ Οι συγκρούσεις χαμηλής έντασης φαίνονται να κερδίζουν έδαφος ως στρατηγική σε σχέση με όσα γνωρίζαμε τους προηγούμενους δύο αιώνες. Η μετάβαση από το συμβατικό πόλεμο στις συγκρούσεις χαμηλής έντασης καθιστά όχι απολύτως απαραίτητα τα συμβατικά οπλικά συστήματα ακόμη και τα πλέον δυνατά και τα πλέον εξελιγμένα. Ο τύπος αυτής της σύγκρουσης όμως, βασίζεται κατά πολύ

---

¹⁵⁴ Day, D. A., Logsdon, J. M., & In Latell, B., *Eye in the sky: The story of the Corona spy satellites.*, 2015, σελ. 20

¹⁵⁵ Andrew, Christopher, *For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush.* New York: HarperCollins, 1995.

¹⁵⁶ United States. (1980). *Low intensity conflict.* Washington, D.C.: Headquarters, Dept. of the Army.

στην πληροφόρηση όλων των ειδών τόσο στην ανθρώπινη όσο και στην τεχνολογική (HUMINT, SIGINT, IMINT).

Στο σύγχρονο κόσμο φαίνεται ότι είναι αδύνατη τόσο η διεξαγωγή πολέμου αλλά και η άσκηση πολιτικής, χωρίς την κατάλληλη προηγούμενη πληροφόρηση. Πλην όμως το κόστος για την δημιουργία, ανάπτυξη και χρήση αυτής είναι τόσο υψηλό όπου μόνο ελάχιστες χώρες στον πλανήτη μπορούν να το διαθέσουν σε ικανοποιητικό βαθμό. Σήμερα, σχεδόν μόνο μια χώρα έχει την άνεση να διαθέτει ένα ικανοποιητικό αριθμό δορυφορικών συστημάτων. Η τεχνολογία αυτή δεν αλλάζει μόνο το πρόσωπο του πολέμου, αλλά το κόστος της επηρεάζει και τον παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεων.

4.2 Οι Ανθρώπινες Πηγές (HUMINT, Human Intelligence)

Οι υπηρεσίες συλλογής πληροφοριών από ανθρώπινες πηγές εμφανίστηκαν και καταγράφηκαν ήδη από την αρχαιότητα. Φυσικά, σε τελείως διαφορετική κλίμακα από ότι σήμερα, λόγω των τεχνολογικών μέσων ή μάλλον της ελλείψεως αυτών. Συνήθως, η πληροφόρηση από μεμονωμένους κατασκόπους (HUMINT) είναι αποσπασματική, επιλεγμένη από ένα εύρος πηγών διαφόρων βαθμών προσβασιμότητας και αξιοπιστίας (κυρίως μη επαληθεύσιμα γραπτά ή αναμνήσεις πρώην αξιωματούχων, αποστατών κλπ) η οποία τέλος πρέπει να σχηματίσει μια ενιαία εικόνα, ακριβώς όπως ένα παζλ προκειμένου να αντιληφθεί και να διευκρινίσει τις δυνατότητες και τις προθέσεις του αντιπάλου.

Είναι αληθές ότι ακόμη και λίγοι μεμονωμένοι κατάσκοποι μπορούν να έχουν μεγάλη επίδραση στην εθνική ασφάλεια. Η ανθρώπινη κατασκοπεία της περιόδου αυτής πέραν των πολλών επιτυχημένων, μερικώς επιτυχημένων ή αποτυχημένων επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται και από μερικές σπάνιες περιπτώσεις κατά τις οποίες, πληροφορίες από μεμονωμένους κατασκόπους

αποδείχθηκαν ζωτικής σημασίας κατά την διάρκεια κρίσεων ή σχεδόν κατέστησαν δυνατή τη μεταβολή της ισορροπίας δυνάμεων.¹⁵⁷

Η σοβιετική κατασκοπεία και η κατασκοπεία των λοιπών χωρών του Συμφώνου της Βαρσοβίας έδωσαν στη Σοβιετική Ένωση μια καλή εικόνα στις περισσότερες πτυχές της δυτικής πολιτικής, αν και είναι ακόμα δεν είναι σαφές πόσο αποτελεσματικά χρησιμοποιήθηκαν οι πληροφορίες. Αν και η κύρια Δυτική αντίδραση ήταν η τεχνική συλλογή, είχε και αυτή σημαντικές επιτυχίες.

Κατά τις αρχές του Ψυχρού Πολέμου οι υπερδυνάμεις, δεν βρίσκονταν στο ίδιο επίπεδο από πλευράς κατασκοπείας. Οι υπηρεσίες πληροφοριών της Σοβιετικής Ένωσης (KGB-GRU) κληρονόμησαν μια κατασκοπευτική παράδοση αιώνων. Η KGB καθώς και η GRU κατάγεται από την CHEKA η οποία δημιουργήθηκε το 1917 σε αντικατάσταση της προηγούμενης τσαρικής ανάλογης οργάνωσης.¹⁵⁸

Η KGB θεωρείται η μεγαλύτερη οργάνωση πληροφοριών παγκοσμίως με δεύτερη την GRU. Η KGB ως πολιτικός οργανισμός με αντικείμενο τις εξωτερικές και εσωτερικές υποθέσεις πληροφοριών, υπήρξε, όπως γενικώς αποκαλείται, «ο κοντινός μας γείτονας» σε στενή συνεργασία και σχέση με την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων (της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΣΕ). Η GRU δημιουργήθηκε ως στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών και έλαβε το επωνύμιο «ο μακρινός γείτονας». Η KGB βρίσκεται σε στενή συνεργασία με την GRU και απαιτούνται και οι δύο οργανισμοί για να συμπληρώσουν την εικόνα της συλλογής πληροφοριών στην ΕΣΣΔ.¹⁵⁹

Κατά της δεκαετίες του 30-40, οι σοβιετικοί είχαν σχεδόν ολοκληρωτικά διεισδύσει στις ΗΠΑ. Έγγραφα του προσφάτως αποχαρακτηρισμένου αρχείου

---

¹⁵⁷ Sulick, Michael J. Intelligence in the Cold War. Journal of U.S. Intelligence Studies. (Winter 2014-2015).

¹⁵⁸ Andrew, Christopher. M., Mitrokhin, V., Vance, S., & Blackstone Audio, Inc., *The sword and the shield: The Mitrokhin Archive and the secret history of the KGB*. (2013), σελ. 23

¹⁵⁹ www.history.com

Mitrokhin, περιλαμβάνουν μία λίστα χιλίων περίπου πρακτόρων της KGB στις ΗΠΑ σε διάστημα μερικών δεκαετιών.¹⁶⁰

Από πλευράς αντικατασκοπείας, η Σοβιετική πλευρά υπήρξε αρκούντως αποτελεσματική, λαμβανομένου υπόψη ότι υπήρχε απόλυτος έλεγχος των ξένων επισκεπτών στην ΕΣΣΔ καθώς και απόλυτη απαγόρευση επαφών των πολιτών αυτής με αλλοδαπούς.

Οι ΗΠΑ πέραν της περιόδου του πολέμου κατά την οποία προσπάθησε να αναπτύξει ικανό δίκτυο, στον ιστορικό της χρόνο δεν είχε οργανισμούς ή εμπειρία σε συλλογή πληροφοριών και αντικατασκοπεία. Κατά την περίοδο του πολέμου, δημιουργήθηκε η πρώτη ολοκληρωμένη αμερικανική οργάνωση πληροφοριών που είχαν ποτέ οι ΗΠΑ. Η οργάνωση αυτή αποκαλείτο Office of Strategic Services (OSS). Το γραφείο έπαψε υφιστάμενο με το πέρας του πολέμου το Σεπτέμβριο του 1945 από τον πρόεδρο Truman. Η κατάργηση του OSS επέτρεψε τον αποχαρακτηρισμό των περισσοτέρων αρχείων του.¹⁶¹

Ο πρόεδρος Roosevelt τις παραμονές του Β΄Π.Π. ανέθεσε στο FBI το 1939 την δημιουργία μιας Κεντρικής Αρχής Πληροφοριών και δημιουργήθηκε η CIA, η οποία επισήμως τέθηκε σε λειτουργία τον Ιούλιο του 1947 από τον πρόεδρο Truman ως διάσημος διάδοχος της OSS. Ο πρόεδρος Truman το 1952 δημιούργησε την NSA (National Security Agency). Η βασική της λειτουργία ήταν η πληροφόρηση σημάτων (SIGINT). Στον τομέα της NSA εμπίπτει η παγκόσμια παρακολούθηση, η συλλογή και η επεξεργασία πληροφοριών και δεδομένων, ξένων αλλά και αμερικανικών. Η NSA επίσης χειρίζεται και πτυχές της αντικατασκοπείας. Σήμερα, η NSA είναι η μεγαλύτερη, η πλέον δαπανηρή αλλά και η λιγότερο γνωστή από τις αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών. Η NSA διαχειρίζεται ένα τεράστιο φάσμα ηλεκτρονικής συλλογής πληροφοριών. Το μέγα πρόγραμμα ηλεκτρονικών πληροφοριών «Echelon» βασίζεται σε ένα παγκόσμιο δίκτυο ηλεκτρονικών υπολογιστών και λειτουργεί με τη βοήθεια των

---

¹⁶⁰ Μαρίνου, Γεωργία Διαστημική Κατασκοπεία: Από τον Ψυχρό Πόλεμο Μέχρι Σήμερα, από το περιοδικό: Διεθνές Δίκαιο, Τεχνολογία και Κυβερνοχώρος, 2018.

¹⁶¹ www.soc.mil

αρμοδίων υπηρεσιών της Μεγάλης Βρετανίας, του Καναδά, της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας.^{162 163 164}

Πάντως αρχικά, η σημασία που αποδόθηκε στις επιχειρήσεις HUMINT στις ΗΠΑ ήταν σχετικά περιορισμένη. Μόνο ο Στρατός διατήρησε σταθερά υψηλό επίπεδο ενδιαφέροντος για την HUMINT καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Αργότερα, όταν το 1965 ιδρύθηκε η Υπηρεσία Ακολουθών Άμυνας, η οποία συγκέντρωσε όλους τους ακόλουθους των στρατιωτικών υπηρεσιών, και υπάχθηκε στην Υπηρεσία Πληροφοριών Άμυνας, η DIA απέκτησε σημαντικό ρόλο στο HUMINT. Αν και οι ακόλουθοι ήταν κατά κύριο λόγο ανοικτοί συλλέκτες πληροφοριών ανοικτής πηγής, συμμετείχαν επίσης σε μυστικές επιχειρήσεις συλλογής.¹⁶⁵

Έχουν πλέον γίνει γνωστά ονόματα διασήμων πρακτόρων που έδρασαν κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου. Το 1942, ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία και Καναδάς, ξεκίνησαν το λεγόμενο "Manhattan Project" προς τον σκοπό της δημιουργίας πυρηνικών όπλων πριν η Ναζιστική ακόμη Γερμανία μπορέσει να δημιουργήσει τα δικά της. Το πρόγραμμα κατά την κορύφωση αυτού, χρησιμοποίησε πλέον των 130.000 εργαζομένων. Η Γερμανία παραδόθηκε τον Απρίλιο του 1945. Τον Ιούλιο του ίδιου έτους το πρόγραμμα έκανε την πρώτη του δοκιμή στην έρημο του Alamogordo στο Μεξικό, στις 6 Αυγούστου ερίφθη η πρώτη ατομική βόμβα στη Χιροσίμα και τρεις μέρες αργότερα στο Ναγκασάκι.

Ο βρετανός επιστήμονας Klaus Fuchs ο οποίος κατείχε σημαντική θέση στο πρόγραμμα Μανχάταν, παρέδωσε σημαντικές πληροφορίες στους σοβιετικούς σχετικά με την εργασία του. Αλλά η αποκάλυψη των περισσοτέρων πληροφοριών στους σοβιετικούς για την κατασκευή της ατομικής βόμβας οφείλεται στους Ethel and Julius Rosenberg καθώς και στους Morris and Lona Cohen.¹⁶⁶

---

¹⁶² www.nsa.gov

¹⁶³ www.trumanlibrary.gov

¹⁶⁴ www.cia.gov

¹⁶⁵ www.dia.mil

¹⁶⁶ Rhodes, R., *Dark sun: The making of the hydrogen bomb*. New York: Simon & Schuster. 2014.

Την δεκαετία του 50, ένας άλλος διαβόητος σοβιετικός πράκτορας στην Αμερική υπήρξε ο Rudolf Abel ο οποίος τελικώς αντηλλάγη από τους σοβιετικούς με τον πιλότο, Gary Powers, του U-2 αεροσκάφους που είχε καταρριφθεί το 1960 σε σοβιετικό έδαφος.^{167 168}

Λόγω της στενής συνεργασίας των ΗΠΑ με το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Σοβιετικοί κατάσκοποι στο Ηνωμένο Βασίλειο ήταν σε θέση να αποκαλύψουν πληροφορίες που αφορούσαν και στις δύο χώρες. Μια από τις πρώτες τεχνολογικές επιχειρήσεις, την κατασκευή σήραγγας (τούνελ) στο Βερολίνο, προς τον σκοπό της παρακολούθησης των σοβιετικών στρατιωτικών επικοινωνιών, αποκαλύφθηκε από τον βρετανό κατάσκοπο της MI6 George Blake ο οποίος στην πραγματικότητα υπήρξε και πράκτορας των Σοβιετικών.

Ένας άλλος βρετανός πράκτορας της Σοβιετικής Ένωσης, υπήρξε ο Kim Philby, βρετανός αξιωματικός της MI6, που κέρδισε τη φήμη του ως ο μεγαλύτερος κατάσκοπος του 20^{ου} αιώνα. Πέραν του Philby, "ο κατασκοπικός κύκλος του πανεπιστημίου Cambridge" όπως είναι γνωστός, συγκροτήθηκε γύρω από μια ομάδα πέντε φοιτητών του πανεπιστημίου, παιδιά εύπορων μεσοαστικών οικογενειών οι οποίοι κατέλαβαν ανώτερες θέσεις στον βρετανικό κρατικό μηχανισμό. Η δράση τους διήρκησε πλέον των 20 ετών και προκάλεσε τεράστιο πλήγμα στο γόητρο της MI6 της οποίας μέλος ήταν ο Philby.^{169 170}

Πάντως, οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους πέτυχαν και αυτοί το δικό τους ικανό μερίδιο στην άντληση πληροφοριών από σοβιετικούς πράκτορες. Οι αποστάτες είναι μια άλλη σημαντική πηγή HUMINT. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι αποστάτες από τις υπηρεσίες πληροφοριών και ασφάλειας των κομμουνιστικών χωρών ήταν ιδιαίτερα πολύτιμοι. Μπορούσαν να παρέχουν νέες ή ενημερωμένες πληροφορίες σχετικά με τις πληροφορίες σχετικά με τις επιχειρήσεις της αντικατασκοπείας και της αντικατασκοπείας, καθώς και για τη δομή και την ηγεσία των υπηρεσιών της αντιπολίτευσης. Οι πληροφορίες των

---

¹⁶⁷ www.smithonianmag.com, Spy who Spilled Atomic Bomb Secrets.

¹⁶⁸ www.atomicheritage.org

¹⁶⁹ <https://www.britannica.com>

¹⁷⁰Riegler, T., The Spy Story Behind The Third Man. *Journal of Austrian-American History*, 4, 1-37. doi:10.5325/jaustamerhist.4.0001, 2020.

αποστατών μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμες, πάντοτε όμως υπήρχε το ζήτημα της αξιοπιστίας τους.

Ο Oleg Penkovskiy ένας ίσως από τους σημαντικότερους αξιωματικούς (Συνταγματάρχη) της GRU, παρέδωσε τόσο στη CIA όσο και στη βρετανική MI6 εγχειρίδια σοβιετικών βαλλιστικών συστημάτων τα οποία έπαιξαν ένα κρίσιμο ρόλο στην κρίση της Κούβας το 1962. Ο Penkovskiy ήταν στρατιωτικός ακόλουθος στην Άγκυρα στρατολογημένος από το 1974 από την MI6. Αποκατέστησε το πληγωμένο κύρος των Βρετανών και απομυθοποίησε πλήρως την KGB στα μάτια των βρετανών αναδεικνύοντας τον υδροκέφαλο και βαθιά γραφειοκρατικό χαρακτήρα της.¹⁷¹

Παρά τα παραπάνω μεμονωμένα παραδείγματα, η πραγματικότητα ήταν ότι τουλάχιστον για την Δύση, οι ανθρώπινες πηγές είχαν σημαντικούς περιορισμούς, αφού δεν ήταν τόσο εύκολη η διείσδυση στα μυστικά της Σοβιετικής Ένωσης. Συνεπώς η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας επέτρεψε στις ΗΠΑ και στους συμμάχους τους την μετάπτωση σε νέα τεχνικά μέσα, για να μπορέσουν να δουν «τι είναι στην άλλη πλευρά του λόφου».

Λόγω της δυσχέρειας διεισδύσεως πρακτόρων στην ΕΣΣΔ, ως εκ του πολιτικού της συστήματος, η αμερικανική πλευρά, προς απόκτηση πληροφοριών έδωσε έμφαση στην τεχνολογική διάσταση της πληροφόρησης.

Η συμβολή της πληροφόρησης τόσο κατά τις περιόδους πολέμου (Β΄Π.Π., HUMINT, Μηχανή Turing) όσο και κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου εν προκειμένω (HUMINT, IMINT, SIGINT) υπήρξε μεγίστη. Ο ρόλος αυτής δε καταλυτικός ως προς την έκβαση των αποτελεσμάτων. Κατά την εποχή δε εκείνη της αλματώδους τεχνολογικής ανάπτυξης, η χρήση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας προς εξεύρεση πληροφοριών μετέπεσε σε επιστήμη, πρακτική και θεωρητική.

Και οι δύο πλευρές οργάνωσαν υπηρεσίες πολυπρόσωπες και πολυδάπανες με μόνο αντικείμενο την πληροφορία. Οι ΗΠΑ, δημιούργησαν καταρχήν την περίοδο του πολέμου την OSS (Office of Strategic Services), την οποία

---

¹⁷¹ Langwald, Katharina, The Importance of Western and Soviet Espionage in the Cold War. 2021.

αργότερα το 1947 διαδέχθηκε η CIA (Centre Intelligence Office). Το δε 1952, ακολουθώντας την ανάπτυξη της τεχνολογίας, δημιουργήθηκε η ακόμη μεγαλύτερη υπηρεσία NSA (National Security Agency) με βασική της λειτουργία την πληροφόρηση σημάτων (SIGINT). Παρά το ότι οι ΗΠΑ μέχρι τον Β΄Π.Π. δεν είχαν ιδιαίτερη εμπειρία στον τομέα της πληροφόρησης, απέδειξαν ταχύτητα αντανakλαστικά και έφεση μεγάλη και δημιούργησαν, δαπανώντας και τα ανάλογα ποσά φυσικά, υπηρεσίες παγκοσμίου εμβελείας.¹⁷²

Η Σοβιετική Ένωση, με μια κατασκοπευτική παράδοση αιώνων, και σε συνέχεια της CHEKA (1917) επανασύστησε καταρχήν την NKVD το 1934 κυρίως ως μυστική αστυνομία και υπηρεσία πληροφοριών. Αργότερα το 1936 δημιούργησε την GRU ως στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών, το δε 1954 ο Γ.Γ. Khrushchev ίδρυσε την KGB ως την κύρια υπηρεσία πληροφοριών της Σοβιετικής Ένωσης.¹⁷³

Έκτοτε, η ίδρυση, από όλες τις χώρες σχεδόν του σύγχρονου κόσμου, μεγαλύτερων ή μικρότερων υπηρεσιών πληροφοριών, καταδεικνύει την σημασία της πληροφόρησης για την εθνική ασφάλεια ενός κράτους. Από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου και μετά, η πληροφόρηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την τεχνολογία. Οι δυνατότητες της τεχνολογίας αντικατοπτρίζουν την ποσότητα και την ποιότητα των πληροφοριών που παρέχονται στην διάθεση των στρατιωτικών και πολιτικών ηγετών και συνεπώς επηρεάζουν την διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η πρόσβαση στην πληροφόρηση, μέσω της σύγχρονης τεχνολογίας, αποτελεί βασικό μέσο άσκησης πολιτικής στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων.

4.3 Τα Εναέρια Μέσα

Η αμυντική πολιτική του Αμερικανού προέδρου Eisenhower επέφερε μεγάλη ανάπτυξη στην έρευνα, στην κατασκευή βομβαρδιστικών μεγάλου βεληνεκούς, πυρηνικών κεφαλών καθώς και στην κατασκευή αεροπορικών βάσεων σε

---

¹⁷² Richelson, J. T. *A century of spies: Intelligence in the twentieth century*. New York: Oxford University Press, 1997.

¹⁷³ www.britannica.com

συμμαχικό έδαφος, περικυκλώνοντας έτσι τη Σοβιετική Ένωση. Η Σοβιετική Ένωση από τις αρχές του 1947 είχε προβάδισμα στην ανάπτυξη των διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων. Η αμερικανική πλευρά μόνο μετά το 1954 έδωσε προτεραιότητα στους πυραύλους αυτούς. Ο κόσμος κατά την περίοδο εκείνη φαίνεται πως είχε κλειδωθεί καλά μέσα σε ένα περίβλημα που η πολιτική επιστήμη είχε ονομάσει η “Balance of terror” (ισορροπία του τρόμου).

Η τεχνολογική εξέλιξη προσέδωσε νέες δυνατότητες στον τομέα της παρατήρησης και της απεικόνισης, επιτρέποντας την μετάβαση από τις διόπτρες χρησιμοποιούμενες στο επίπεδο εδάφους, στο τηλεσκόπιο έως τους δορυφόρους IMINT και SIGINT. Στη συνέχεια γίνεται μια συνοπτική ανάλυση των τριών αυτών μέσων που η ανάπτυξη της αεροδιαστημικής τεχνολογίας επέτρεψε.

Εν τούτοις θα πρέπει να παρατηρηθεί εξ αρχής ότι όλα τα τεχνικά ενάρια μέσα είναι ευάλωτα και συνεπώς πολιτικά ευαίσθητα. Για παράδειγμα, στη δεκαετία του 1950 οι αμερικανικές ειδικές υπηρεσίες προσπάθησαν να λύσουν το πρόβλημα της συλλογής πληροφοριών σχετικά με τον ραδιοηλεκτρονικό εξοπλισμό που βρισκόταν βαθιά μέσα στο έδαφος της Σοβιετικής Ένωσης και άλλων σοσιαλιστικών χωρών χρησιμοποιώντας αναγνωριστικά αεροσκάφη που διέσχιζαν το σοβιετικό έδαφος σε μεγάλο ύψος. Οι προσπάθειες αυτές, ωστόσο, δεν ήταν πάντοτε επιτυχείς. Τα αναγνωριστικά αεροσκάφη καταρρίφθηκαν από αντιαεροπορικά πυρά και από αναχαιτιστικά στον ουρανό της ΕΣΣΔ, της Κίνας, της ΛΔΓ και της Κούβας. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, την περίοδο 1950-1969 καταρρίφθηκαν περίπου 15 αναγνωριστικά αεροσκάφη των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ.¹⁷⁴

---

¹⁷⁴ Andronov A., American Geosynchronous SIGINT Satellites, Zarubezhnoye voyennoye obozreniye, 1993, No.12, pp. 37-43, <https://fas.org/spp/military/program/sigint/androart.htm>

4.3.1 Αερόστατα (Genetrix Project)

Το 1956, η Αμερικανική πολεμική Αεροπορία χρησιμοποίησε για τη συλλογή πληροφοριών κάμερες πάνω σε αερόστατα τα οποία ίπταντο σε μεγάλο ύψος (περίπου 15 χιλιόμετρα ή 50.000 πόδια) πάνω από τη Σοβιετική Ένωση ή τις χώρες-δορυφόρους της. Ο Eisenhower και ο υπουργός Εξωτερικών Dulles υπήρξαν διστακτικοί στην ιδέα των αερόστατων. Ο στρατός, από την άλλη πλευρά, θεωρούσε ότι οι φωτογραφίες θα άξιζαν τις όποιες δυσκολίες. Τελικά, ο πρόεδρος Eisenhower ενέκρινε το πρόγραμμα στις 27 Δεκεμβρίου 1955.¹⁷⁵

Το πρόγραμμα Genetrix, ξεκίνησε τον Ιανουάριο 1956, θεωρήθηκε αποτυχία και διήρκησε μόνο 27 ημέρες. Από τα περίπου 516 μπαλόνια που εκτοξεύτηκαν, μόνο το 10% αυτών περισυνελλέγησαν.

4.3.2 Φωτοαναγνωριστικά Αεροσκάφη

- U2

Το επωνομαζόμενο «Dragon Lady» είναι ένα αμερικανικό παντός καιρού αναγνωριστικό αεροσκάφος που δύναται να ίπταται σε μεγάλο ύψος (72.000 πόδια). Μετά το 1957 ο πρόεδρος Eisenhower προβληματισμένος για τις πολιτικές επιπτώσεις από την λειτουργία των U-2, αποφάσισε τη δραματική μείωση των υπερπήσεων της Σοβιετικής ενδοχώρας και την πραγματοποίηση πτήσεων κατά μήκος των Ρωσικών συνόρων. Η ικανότητα του να πετάει πάνω από τα 70.000 πόδια, του επέτρεψε να αποφεύγει επί μακρό χρόνο τα σοβιετικά MiG και τους αντιαεροπορικούς πυραύλους. Στην αρχή, η διαχείριση του αεροσκάφους αυτού ενέπιπτε στην αρμοδιότητα της CIA, κατόπιν εντάχθηκε στις Αμερικανικές Αεροπορικές Δυνάμεις.^{176 177 178}

---

¹⁷⁵ Peebles, Curtis Shadow Flights: America's Secret Air War against the Soviet Union. Novato, Calif: Presidio. Print. 2002.

¹⁷⁶ www.lockheedmartin.com

¹⁷⁷ www.military.com

¹⁷⁸ Κολοβός Αλέξανδρος Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2003. Σελ. 95.

Στις 4 Ιουλίου 1956, λίγους μήνες μετά την αποκάλυψη της σήραγγας του Βερολίνου, οι ΗΠΑ ξεκίνησαν την ανάπτυξη των αεροσκαφών U-2. Το εν λόγω πρόγραμμα αποτέλεσε κοινή προσπάθεια της Αμερικανικής Πολεμικής Αεροπορίας, της CIA, και της εταιρίας Lockheed. Το αεροσκάφος U-2 είχε άνοιγμα πτερύγων 24,4 μέτρων και μήκος 15, 2 μέτρων), ταχύτητα πτήσης 740 χιλιομέτρων ανά ώρα και διάρκεια πτήσης χωρίς ανεφοδιασμό 4.183 χιλιομέτρων. Του πιλοτηρίου επέβαινε ένας πιλότος, ίππατο δε από τα 68.000 με 75.000 πόδια (20.726 σε 22.860 μέτρα). Η πρώτη του δοκιμαστική πτήση πραγματοποιήθηκε την 1^η Αυγούστου 1955.¹⁷⁹

Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου πραγματοποίησε πτήσεις πάνω από την Σοβιετική Ένωση, την Κίνα, το Βιετνάμ και την Κούβα. Ενδεικτικά τον Αύγουστο του 1957, τα U-2 διεξήγαγαν την Επιχείρηση SOFT TOUCH - επτά υπερπτήσεις της Σοβιετικής Ένωσης και δύο της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.

Πάντως, ο Eisenhower είχε ενδιασμούς για την εναέρια παρατήρηση. Σε μια συνάντηση στις 16 Δεκεμβρίου 1958, με το Συμβουλευτικό Συμβούλιο Εξωτερικών Πληροφοριών του Προέδρου, ο Eisenhower επανέλαβε το μοναδικό ερώτημα που είχε σημασία: "Αξίζουν οι πληροφορίες που λαμβάνουμε από αυτή την πηγή, την επιδείνωση των διεθνών εντάσεων που προκύπτει;".¹⁸⁰

Τον Νοέμβριο του 1958, ξεκινάει η δεύτερη κρίση του Βερολίνου η οποία τελειώνει τον Αύγουστο του 1961 με την ανέγερση του τείχους. Κατά την διάρκεια της κρίσης, το Σεπτέμβριο του 1959, ο Khrushchev επισκέφτηκε τις ΗΠΑ και κατά την παράθεση του επίσημου δείπνου στον Λευκό Οίκο, στην αντιφώνηση του διεκήρυξε ότι «...δεν θα πρέπει να μετατρέψουμε το μεταξύ μας ανταγωνισμό σε ανοιχτή σύγκρουση...γιατί τόσο οι δικές μας όσο και άλλες χώρες θα υποστούν τεράστιες απώλειες...».

---

¹⁷⁹ Hastedt, G. P., *Spies, wiretaps, and secret operations: An encyclopedia of American espionage*. Santa Barbara, Calif: ABC-CLIO. 2011.

¹⁸⁰ Haight, D. *Ike and His Spies in the Sky*. Prologue Washington-, (January 01, 2009). 41, 4, 14-23.

Μια από τις αποφάσεις που ελήφθησαν μεταξύ Khrushchev και Eisenhower ήταν η πραγματοποίηση συνάντησης των "Μεγάλων Τεσσάρων" στο Παρίσι το 1960.

Όμως, το διάστημα 1960-62, δύο U-2 αεροπλάνα καταρρίφθηκαν από την Σοβιετική Ένωση με βαλλιστικό πύραυλο εδάφους αέρα. Την 1η Μαΐου του 1960 καταρρίφθηκε από τη Σοβιετική αεροπορία ένα αμερικανικό U-2. Ο πιλότος αυτού Francis Gary Powers συνελήφθη κατά την διάρκεια της 24η αποστολής βαθιάς διείσδυσης πάνω από την Σοβιετική Ένωση, όταν ένας Σοβιετικός αντιαεροπορικός πύραυλος SA-2 εξερράγη στα 70.500 πόδια δίπλα στο φωτό-αναγνωριστικό αεροσκάφος, αυτό επλήγη και κατέπεσε. (Ένα δεύτερο U-2 καταρρίφθηκε κατά την διάρκεια φωτοαναγνώρισης στην κρίση της Κούβας).^{181 182}

Κατά συνέπεια, η διάσκεψη των Παρισίων απέτυχε. Το προγραμματισμένο ταξίδι του προέδρου Eisenhower στη Μόσχα ματαιώθηκε. Η κατασκοπεία από το U-2 και η κατάρριψη του, μάλλον χρησιμοποιήθηκε ως πρόσχημα, δεδομένου ότι το μέγεθος της κρίσης του Βερολίνου δεν επέτρεπε ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα. Ο Eisenhower τα τελευταία χρόνια είχε συγκεντρώσει τις προσπάθειές του για τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου και αισθάνθηκε ότι είχε σημειώσει μεγάλη πρόοδο. Στη συνέχεια, ήρθε «το ηλίθιο ατύχημα του U-2» και κατέστρεψε όλες τις προσπάθειές του. Δυστυχώς ο Eisenhower κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούσε να κάνει κάτι αξιοσημείωτο πριν το τέλος της Προεδρίας του.¹⁸³

Εξάλλου, το φωτό-αναγνωριστικό αυτό αεροσκάφος χρησιμοποιήθηκε για την υποστήριξη της πολιτικής των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια κρίσεων και συγκρούσεων

---

¹⁸¹ George, A. L. *Awaiting Armageddon: How Americans Faced the Cuban Missile Crisis*. University of North Carolina Press. 2014. p.157.

¹⁸² Duroselle, J. B. *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz. 1993.

¹⁸³ Beschloss, M. *The Crisis Years: Kennedy and Khrushchev, 1960-1963*. Newburyport, UNITED STATES: Open Road Media. 2016.

στο Σουέζ, την Ουγγαρία, τον Λίβανο, το Θιβέτ, το βελγικό Κονγκό, την Ινδονησία, το Βιετνάμ και το Ισραήλ.¹⁸⁴

- *A12*

Το 1958, ο Πρόεδρος Eisenhower γνωρίζοντας καλά ότι το U-2 δεν θα μπορούσε να συνεχίσει να υπερίπταται της Σοβιετικής Ένωσης χωρίς επιπτώσεις, ενέκρινε τα σχέδια της CIA για τη δημιουργία, προγράμματος διαδόχου του U-2, αεροσκαφών, τα οποία θα πετούσε υψηλότερα και αρκετές φορές πιο γρήγορα. Το πρόγραμμα ονομάστηκε OXCART και αφορούσε σε ένα «εξωτικό» αεροσκάφος ικανό να πετάει στα 100.000 πόδια με ταχύτητα περίπου 3,1 Mach.¹⁸⁵

Το A-12 παρήχθη από 1962 έως 1964 και πέταξε από το 1963 έως 1968. Ως διάδοχος του προγράμματος U-2, ήταν ένα πιο τεχνολογικά εξελιγμένο αεροσκάφος με ικανότητα πτήσης στα 30 χλμ ύψος (90.000ft). Αν και η κύρια αποστολή του αεροσκάφους ήταν η εκτέλεση υπερπτήσεων της Σοβιετικής Ένωσης, μετά την 1η Μαΐου 1960, η εικόνα μεταβλήθηκε. Διότι με ψήφισμα του αμερικανικού Κογκρέσου απαγορεύθηκαν οι επανδρωμένες πτήσεις άνω του Σοβιετικού εδάφους.¹⁸⁶

- *SR-71*

Το πρόγραμμα OXCART τερματίστηκε υπέρ της δημιουργίας ενός τροποποιημένου αεροσκάφους της αμερικανικής Πολεμικής Αεροπορίας - του SR-71. Το αεροσκάφος αυτό, μετέφερε πλήρωμα 2 ατόμων, ήταν ολίγο πιο αργό (Mach 3,0) και είχε μεγαλύτερη ποικιλία αισθητήρων. Η αντικατάσταση του OXCART με το SR-71 το 1968 ήταν το αποτέλεσμα μιας πολυετούς γραφειοκρατικής διαμάχης με τη συμμετοχή της CIA, της Πολεμικής

---

¹⁸⁴ Brugioni, D. A. *Eyes in the Sky: Eisenhower, the CIA, and Cold War Aerial Espionage*. New York: Naval Institute Press. 2011.

¹⁸⁵ <https://www.lockheedmartin.com/en-us/news/features/history/blackbird.html>

¹⁸⁶ <https://history.nasa.gov/AAchronologies/1962.pdf>

Αεροπορίας, της Εθνικής Υπηρεσίας Αναγνώρισης και του Γραφείου Προϋπολογισμού.¹⁸⁷

Από το 1968 έως τον τερματισμό του προγράμματος SR-71 το 1990, το SR-71 ήταν το πιο τεχνολογικά προηγμένο αεροσκάφος αναγνώρισης που χειριζόταν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Το SR-71 υποστήριξε τις τακτικές αεροπορικές επιχειρήσεις στο Βιετνάμ και χρησιμοποιήθηκε για την συλλογή πληροφοριών από την Κίνα και άλλες χώρες αμερικανικού ενδιαφέροντος.¹⁸⁸

4.4 Δορυφορικά Μέσα

Μετά την εκτόξευση του σοβιετικού Sputnik στο διάστημα, τον Οκτώβριο του 1957, το αμερικανικό στρατιωτικό γραφείο βαλλιστικών πυραύλων, έλαβε οδηγίες από την αμερικανική Διοίκηση να εκτοξεύσει δορυφόρο με τον πύραυλο Jupiter C (Δίας), ο οποίος ήταν ήδη έτοιμος από το στρατό. Ανέθεσε δε στον Dr. Von Braun ως επικεφαλής ομάδας επίλεκτων επιστημόνων του εργαστηρίου Jet Propulsion (Jet Propulsion Laboratory- JPL) να κατασκευάσει τον εν λόγω δορυφόρο. Το JPL περάτωσε το έργο σε λιγότερο από τρεις μήνες.¹⁸⁹

Η αποστολή αυτή σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε σε ελάχιστο χρόνο προκειμένου να διασώσει το αμερικανικό κύρος που είχε επισκιαστεί από την τροχιά γύρω από την Γη των δύο σοβιετικών Sputnik. Ο επιστημονικός δορυφόρος Explorer-1, που τράβηξε αρχικά τα φώτα της δημοσιότητας, ήταν σχεδιασμένος να ανιχνεύει τις κοσμικές ακτίνες και να μετρά την ακτινοβολία γύρω από τη Γη.

Το ίδιο έτος, το 1958, ο πρόεδρος Eisenhower, ίδρυσε την NASA (National Aeronautics and Space Administration), μια ομοσπονδιακή υπηρεσία με σκοπό

---

¹⁸⁷ Jeffrey T. Richelson, *The U-2, OXCART, and the SR-71, U.S. Aerial Espionage in the Cold War and Beyond*, National Security Archive Electronic Briefing Book No. 74, October 16, 2002, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB74/>

¹⁸⁸ <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB74/U2-16.pdf>

¹⁸⁹ www.explorer.lib.uiowa.edu. Η αποστολή και οι κασέτες δεδομένων υπήρξαν το πρώτο παράδειγμα της διαστημικής εποχής.

την εξερεύνηση του διαστήματος. Επίσης, ο Eisenhower, δημιούργησε δύο διαστημικά προγράμματα προσανατολισμένα όμως στην εθνική ασφάλεια, τα οποία θα λειτουργούσαν ταυτόχρονα με το πρόγραμμα της NASA. Το πρώτο πρόγραμμα, υπό την διαχείριση της αμερικανικής αεροπορίας στόχευε στην διερεύνηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων του διαστήματος. Το δεύτερο πρόγραμμα, υπό την ηγεσία της CIA της Αεροπορίας και του Εθνικού Γραφείου Αναγνώρισης (National Reconnaissance Office, η ύπαρξη του κρατήθηκε μυστική έως το 1990), έλαβε τον κωδικό όνομα Corona. Το πρόγραμμα Corona αντικατέστησε το πρόγραμμα των αναγνωριστικών αεροσκαφών U-2.¹⁹⁰

Στις 28 Φεβρουαρίου του 1959, οι ΗΠΑ εκτόξευσαν τον πρώτο δορυφόρο Discoverer.¹⁹¹ Το πρόγραμμα στην αρχή παρουσίασε αρκετά προβλήματα. Μεγάλη πίεση δε ασκήθηκε στον πρόεδρο Eisenhower προκειμένου να το καταργήσει λόγω του υψηλού κόστους. Ο πρόεδρος Eisenhower ήδη αντιμετώπιζε την δυσκολότερή περίοδο της προεδρίας του.¹⁹²

Από το 1960, οι πτήσεις των πρώην «άτρωτων» U-2 σε μεγάλο βαθμό υποκατεστάθησαν από τους δορυφόρους. Τον Αύγουστο 1960, με το Discoverer 14 υπήρξε η πρώτη συλλογή εικόνων. Ο δορυφόρος μέσα σε μια ημέρα, φωτογράφησε ενάμιση εκατομμύριο τετραγωνικά μίλια, πολύ περισσότερα από όσα είχαν φωτογραφίσει τα U-2 σε όλες τις αποστολές τους μαζί. Η ανάλυση των φωτογραφιών από το Discoverer έδειξε ότι σε αντίθεση με όσα πίστευαν οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών, η ΕΣΣΔ δεν διέθετε παρά ελάχιστους πυραύλους και βομβαρδιστικά διηπειρωτικού βεληνεκούς.¹⁹³

Η πραγματική κατάσταση σχετικά με το συσχετισμό πυρηνικής δύναμης ΗΠΑ-ΕΣΣΔ, έγινε εσωτερικά γνωστή μόνον κατά το 1961. Από το 1957 και έως το 1961, γενικώς πιστευόταν ότι η Σοβιετική πλευρά στον τομέα των

---

¹⁹⁰ Clausen, I., In Miller, E. A., & Center for the Study of National Reconnaissance (U.S.),. (2012). *Intelligence revolution 1960: Retrieving the corona imagery that helped win the Cold War*, σελ. 33

¹⁹¹ Defree, Suzanne Discoverer-1 Spy Satellite Launches. (edn.com). 1959.

¹⁹² Damon Coletta and Frances T. Pilch, *Space and Defense Policy*, School of Advanced Air and Space Studies, USAF Air, Maxwell, USA, 2009.

¹⁹³ Κολοβός, Αλέξανδρος, *Αποφάσεις από το Διάστημα*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 117

διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων θα είχε μια υπεροχή 4 προς 1. Κατά την ίδια περίοδο, στο πλαίσιο του εξοπλιστικού ανταγωνισμού η αμερικανική απάντηση προέβλεπε την δημιουργία μιας εντυπωσιακής πυρηνικής δύναμης (1.200 διηπειρωτικά βαλλιστικά αεροσκάφη, δεκάδες διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους, 19 υποβρύχια Polaris, με 304 πυραύλους, 1.000 αεροπλάνα σταθμευμένα σε υπερπόντιες βάσεις, αεροπλανοφόρα ικανά για την μεταφορά και ρίψη πυρηνικών βομβών, κλπ).^{194 195}

Το φθινόπωρο του 1962 ο πρόεδρος Kennedy ανακοίνωσε επισήμως ότι σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες δεν υπήρχε "χάσμα πυραύλων". Έτσι την εποχή της λήξεως της κρίσης του Βερολίνου το 1961 και την εποχή της κρίσης της Κούβας τον Οκτώβριο του 1962 οι ΗΠΑ διέθεταν μια συντριπτική υπεροχή σε πυρηνικά έναντι της ΕΣΣΔ.

Αργότερα, ο Υπουργός Αμύνης Robert McNamara φέρεται να είπε ότι ο συσχετισμός δυνάμεων ήταν 17 προς 1. Οι σοβιετικοί διέθεταν μόνο τέσσεσereis (4) ICBM. Το χάσμα των πυραύλων απεδείχθη μια απλή φήμη, που κόστισε στους Αμερικανούς τρία χρόνια φόβο και χρήματα, ενώ στην διεθνή κοινότητα δυσπιστία και ένταση. Υποστηρίζεται, ότι ο Khrushchev προκειμένου να ανακτήσει το χαμένο κύρος του και να εξισορροπήσει αυτή τη "στρατηγική ανισορροπία" έστειλε πυραύλους μεσαίου βεληνεκούς στην Κούβα για να ακολουθήσει η διάσημη πλέον κρίση.^{196 197}

Κατά την υπό εξέταση εποχή, η ΕΣΣΔ κατέγραψε άλλη μια πρωτιά, δηλαδή την πτήση του πρώτου ανθρώπου στο διάστημα. Τον Απρίλιο του 1961, η Σοβιετική Ένωση εγκαινίασε ένα μεγαλεπήβολο πρόγραμμα επανδρωμένων πτήσεων, οι οποίες εστίασαν στην χρήση του κοντινού στη Γη διαστήματος, τόσο για

---

¹⁹⁴ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 118.

¹⁹⁵ Gartzke, Erik and Early, Bryan Spying from Space: Reconnaissance Satellites and Interstate Disputes. Journal of Conflict Resolution, 2021.

¹⁹⁶ Reeves, Richard, Missile Gap and Others Broken Promises. The New York Times. 2009.

¹⁹⁷ Renshon, Jonathan Assessing Capabilities in International Politics: Biased Overestimation and the Case of the Imaginary "Missile Gap". The journal of Strategic Studies, 2009. Vol. 32, No. 1, 115-147.

στρατιωτικούς όσο και πολιτικούς και επιστημονικούς σκοπούς. Παρά το προχωρημένο αυτό πρόγραμμα η Σοβιετική Ένωση δεν κατάφερε να εκτοξεύσει πριν τις ΗΠΑ αναγνωριστικό δορυφόρο. Τον Μάρτιο του 1962, ξεκινάει η εποχή των φωτογραφικών δορυφόρων "Cosmos", μια σειρά μη επανδρωμένων σοβιετικών και κατόπιν ρωσικών δορυφόρων μέχρι και σήμερα.¹⁹⁸

Μετά την εκλογική νίκη του Kennedy τον Νοέμβριο του 1960, ο πρόεδρος πλέον Kennedy αποφάσισε να διορθώσει όλες τις ανεπάρκειες την αμερικανικής στρατιωτικής ισχύος και να προβάλει το αμερικανικό κύρος στο εξωτερικό. Η άποψη του Kennedy ως προς την στρατιωτική πολιτική παρέμενε σταθερή: «οι ΗΠΑ έπρεπε να διατηρούν δυνάμεις ικανές να αποτρέψουν και να υπερνικήσουν όποια επιθετική ενέργεια ολόκληρου το φάσματος της βίας». Προκειμένου να υλοποιήσει αυτή την πολιτική, ο Kennedy εγκατέλειψε το δόγμα των Μαζικών Αντίποινων του Eisenhower και έδωσε έμφαση σε μεγαλύτερη ποικιλία στρατιωτικών επιλογών ώστε να καθίσταται δυνατή η αντιμετώπιση κάθε είδους πρόκλησης. Η στρατηγική του Kennedy προς επέκταση των αμερικανικών στρατιωτικών ικανοτήτων, περιλάμβανε τρία προαπαιτούμενα: αύξηση της πυρηνικής ικανότητας, διεύρυνση δυνάμεων για περιορισμένου τύπου στρατιωτικές επιχειρήσεις και ενίσχυση της αστικής άμυνας.

Παρά το γεγονός ότι ο Kennedy πληροφορήθηκε από το φωτογραφικό υλικό του δορυφόρου Discoverer 14 ότι δεν υπήρχε "χάσμα πυραύλων", παρέμεινε προσηλωμένος στον στόχο του και ανέπτυξε την αμερικανική πυραυλική ικανότητα. Αύξησε το πρόγραμμα κατασκευής υποβρυχίων Polaris καθώς και αυτό των ICBMs.¹⁹⁹

Το αμερικανικό δορυφορικό πρόγραμμα Corona (Discoverer) εγκαταλείφθηκε τον Μάιο του 1972 και ακολουθήθηκε από διάφορα άλλα νεότερα και πιο σύγχροβα προγράμματα μεταξύ των οποίων Canyon, Aquacade, Orion, Magnum, Trumpet κλπ, κάποια εκ των οποίων μετέδιδαν ψηφιακά πια τις

---

¹⁹⁸ Harvey, Brian. *The Rebirth of the Russian Space Program*. New York: Praxis Publishing Ltd, 2007. Print., σελ. 111

¹⁹⁹ Snead, David L. *Eisenhower and the Gaither Report: The Influence of a Committee of Experts on National Security Policy in the Late 1950s.*, 1997. Internet resource.

πληροφορίες τους στο έδαφος σε σχεδόν πραγματικό χρόνο από την λήψη τους. Τον Οκτώβριο του 1967 όπλα βασισμένα σε δορυφορικά συστήματα περιορίστηκαν από διεθνείς συνθήκες σε συμβατικά όπλα. Η «Συνθήκη για το Εξωατμοσφαιρικό Διάστημα» (1966) στο άρθρο 4 ρητά απαγορεύει τις χώρες που έχουν προσχωρήσει σε αυτή να εγκαθιστούν όπλα μαζικής καταστροφής σε τροχιά της Γης.²⁰⁰

4.4.1 Αναγνωριστικοί Δορυφόροι (IMINT, Imagery Intelligence)

Το Discoverer 1 εκτοξεύτηκε τον Φεβρουάριο του 1959 από τις ΗΠΑ. Υπήρξε το πρώτο από μια σειρά αμερικανικών δορυφόρων του δορυφορικού προγράμματος αναγνώρισης Corona. Το Discoverer ήταν ένας πρωτότυπος κατασκοπευτικός δορυφόρος, ο οποίος όμως αρχικά δεν έφερε κάμερα ή φιλμ όπως αργότερα οι επόμενοι δορυφόροι. Το πρόγραμμα Corona δημιουργήθηκε κυρίως προς παρατήρηση της Σοβιετικής Ένωσης. Ο κύριος σκοπός του προγράμματος ήταν να αναπτυχθεί μια φωτογραφική δορυφορική κατόπτευση, προκειμένου να πληροφορηθούν με την μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια, την ταχύτητα με την οποία οι Σοβιετικοί παρήγαγαν μεγάλης εμβέλειας βομβαρδιστικά και βαλλιστικούς πυραύλους. Το πρόγραμμα Corona αναπτύχθηκε σε αντικατάσταση των U-2 κατασκοπευτικών αεροσκαφών και ιδιαίτερα μετά τον Μάιο του 1960 όταν η Σοβιετική Ένωση κατέρριψε ένα U-2 αεροσκάφος.²⁰¹

Οι πραγματικοί σκοποί του προγράμματος Corona κρατήθηκαν μυστικοί. Στο κοινό παρουσιάστηκε ως πρόγραμμα δορυφορικών συστημάτων προς όφελος των επικοινωνιών και του περιβάλλοντος.

---

²⁰⁰ Rotblat, Joseph. *The Arms Race at a Time of Decision*. London: Macmillan, 1984. Print.

²⁰¹ Κολοβός Αλέξανδρος Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2003. Σελ. 121.

4.4.2 Δορυφόροι Υποκλοπών (SIGINT, Signal Intelligence)

Η αιτία που επέτρεψε τις σύγχρονες υποκλοπές (Sigint) εμφανίστηκε στις αρχές του αιώνα με την εισαγωγή των ραδιοκυμάτων για τις επικοινωνίες του ναυτικού, του στρατού και (αργότερα) της αεροπορίας. Τα ραδιοκύματα είναι ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία που τρέχει στον "ελεύθερο χώρο". Το τι εμβέλεια θα καλύψει εξαρτάται από τα τεχνικά χαρακτηριστικά του, αλλά από τη φύση τους είναι ένα μη ιδιωτικό μέσο επικοινωνίας.²⁰²

Οι Δορυφόροι υποκλοπών ασχολούνται με την συλλογή πληροφοριών μέσω υποκλοπής σημάτων, είτε επικοινωνιών μεταξύ ανθρώπων (υποκλοπές επικοινωνιών COMINT) είτε από ηλεκτρονικά σήματα (ELINT). Η πρώτη συσκευή ELINT με την ονομασία Scotop, εκτοξεύθηκε στο διάστημα επί του δορυφόρου Discoverer-13 τον Αύγουστο του 1960. Ο εξοπλισμός Scotop προοριζόταν να καταγράφει τα σήματα των σοβιετικών RADAR που παρακολουθούσαν την πτήση αμερικανικών διαστημικών αντικειμένων. Η εκτόξευση των πρώτων εξειδικευμένων δορυφόρων ELINT, οι οποίοι έλαβαν την ονομασία "Ferret", άρχισε στις ΗΠΑ από το 1962.²⁰³

1. Οι δορυφόροι πληροφοριών επικοινωνιών (COMINT-Communications Intelligence), καλύπτουν φάσμα από την απλή παρακολούθηση τηλεφώνων από πομπούς στη Γη μέχρι παρακολούθησης μικροκυματικών εκπομπών.²⁰⁴

Με τον όρο COMINT, αναφέρονται οι πληροφορίες που αποκτώνται από τις υποκλοπές κωδικοποιημένων ή μη, τηλεπικοινωνιών. Αυτές οι επικοινωνίες μπορεί να περιλαμβάνουν διπλωματικές, εμπορικές, πολιτικές ή στρατιωτικές επικοινωνίες, πραγματοποιούμενες μέσω πλειάδας μέσων (τηλέφωνα, ραδιοτηλέφωνα, ασύρματοι, δορυφόροι κλπ.).

---

²⁰² Herman, M., *Intelligence power in peace and war*. Cambridge [u.a.: Cambridge University Press, 1997.

²⁰³ Κολοβός Αλέξανδρος *Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα*, Αθήνα, 2003. Σελ.122.

²⁰⁴ *Comint Report: [documents on the Cuban Missile Crisis, 1962]*. Fort Meade, Md: NSA, 1998. Print.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα υποκλοπής τηλεπικοινωνιών, είναι η καταγραφή των συνομιλιών του σοβιετικού πιλότου και του επίγειου σοβιετικού κέντρου ελέγχου, κατά τη διάρκεια της αναχαίτισης, πριν την κατάρριψη του κορεατικού αεροσκάφους KAL 007 πάνω από τη νήσο Σαχαλίνη το 1983, από αμερικανικό δορυφόρο.²⁰⁵

Οι δυνατότητες των εν λόγω δορυφόρων είναι μεγάλες, προϊούσης δε της τεχνολογίας αυξανόμενες, οι πληροφορίες δύνανται να είναι ακριβείς και λεπτομερείς, ώστε τείνουν να υποκαταστήσουν εν πολλοίς τις ανθρώπινες πηγές συλλογής πληροφοριών.

2. Οι δορυφόροι ηλεκτρονικής πληροφόρησης (ELINT-Electronic Intelligence) συλλέγουν και αναλύουν ηλεκτρομαγνητικές ακτινοβολίες (π.χ. από RADAR). Ως ELINT αναφέρονται οι πληροφορίες που αποκτώνται από πηγές που εκπέμπουν ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία, διαφορετικού όμως είδους από εκείνη που παράγεται κατά τη διάρκεια π.χ. πυρηνικής εκτόνωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας εκπομπής, είναι τα RADAR. Οι πληροφορίες που συλλέγονται επιτρέπουν τον εντοπισμό και προφανώς την στόχευση σταθμών έγκαιρης προειδοποίησης, συστημάτων αεράμυνας, αεροδρομίων, πλοίων κλπ.²⁰⁶

Τέλος, κατά την πληροφόρηση τηλεμετρίας (TELINT-Telemetry Intelligence), συλλέγονται στοιχεία από σήματα που εκπέμπονται κατά τη διάρκεια των πυραυλικών δοκιμών.²⁰⁷

---

²⁰⁵ Jasani, B., Sakata, T., & Stockholm International Peace Research Institute. 1987. *Satellites for arms control and crisis monitoring*. Oxford: Oxford University Press.

²⁰⁶ Bernard, Richard. *Electronic Intelligence (elint) at Nsa*. Place of publication not identified: Center for Cryptologic History, NSA, 2014. Internet resource.

²⁰⁷ Bernard, R. L., United States & United States. *Telemetry intelligence (TELINT) during the Cold War*. 2014.

4.4.3 Δορυφόροι Έγκαιρης Προειδοποίησης (Early Warning)

Στις αρχές της δεκαετίας του 60, αναπτύχθηκε μια σειρά αναγνωριστικών δορυφόρων από τις ΗΠΑ για έγκαιρη προειδοποίηση εκτόξευσης εχθρικών πυραύλων. Το πρόγραμμα SAMOS (Satellite And Missile Observation System) ήταν ανταγωνιστικό του Corona και δεν διήρκησε πολύ (μέχρι τον Δεκέμβριο 1961). Εξάλλου το Φεβρουάριο του 1960 ξεκίνησε το σύστημα MIDAS (Missile Defence Alarm System) που, με τους υπέρυθρους θερμικούς δέκτες τους, είχαν ως αποστολή την αναγνώριση της εκτόξευσης διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων (ICBM), Μεταγενέστερα, επίγονος του προγράμματος MIDAS είναι το Πρόγραμμα Αμυντικής Υποστήριξης (DSP). Ο ρόλος των αμερικανικών δορυφόρων έγκαιρης προειδοποίησης DSP έχει χαρακτηριστεί, στο παρελθόν, ως «ζωτικός» (σε περίπτωση επίθεσης βαλλιστικών πυραύλων) για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ. Αντίστοιχα συστήματα είχαν και οι Σοβιετικοί. Για πρώτη φορά οι σοβιετικοί απέκτησαν δορυφόρους έγκαιρης προειδοποίησης στις αρχές της δεκαετίας του '70, με το κωδικό όνομα «Οκο». Η χρονολογική αυτή διαφορά δείχνει ίσως ότι η ΕΣΣΔ λόγω καλύτερης πληροφόρησης από ανθρώπινες πηγές, δεν φοβούνταν επίθεση από τις ΗΠΑ. Στόχος τους η έγκαιρη προειδοποίηση κατά εισερχομένων ICBM. Λόγω της μεγάλης ταχύτητας των τελευταίων, οι δορυφόροι μπορούσαν και έδιναν αρκετά λεπτά νωρίτερα πληροφόρηση επίθεσης από τα επίγεια RADAR.²⁰⁸

Ήταν ένας από τους σοβιετικούς δορυφόρους ΟΚΟ στις 26^{ης} Σεπτεμβρίου 1983 που ειδοποίησε για την εκτόξευση 5 συνολικά αμερικανικών διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων Minuteman, εναντίον της ΕΣΣΔ οπότε και σήμανε συναγερμός. Ο ρώσος χειριστής αποφάσισε μέσα σε πέντε λεπτά ότι οι ενδείξεις του σοβιετικού συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης ήσαν λανθασμένες. Η εκτίμηση αυτή αποδείχθηκε σωστή.²⁰⁹

---

²⁰⁸ Κολοβός Αλέξανδρος Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2003. Σελ.125.

²⁰⁹ Kagan, Boris M. *Soviet Abm Early Warning System: Satellite-based Project M*. Falls Church, VA: Delphic Associates, 1991. Print.

4.4.4 Αναγνώριση Ωκεανών (Ocean Reconnaissance)

Χωριστή κατηγορία δορυφόρων χρησιμοποιείται αποκλειστικά για τον εντοπισμό και την παρακολούθηση των κινήσεων των πλοίων και υποβρυχίων εξοπλισμένων με SLBM όταν ήταν εν αναδύσει ή σε μικρά βάθη στους ωκεανούς. Η ΕΣΣΔ, χρησιμοποίησε δορυφόρους εφοδιασμένους με RADAR το σύστημα PORSAT (Radar Ocean Reconnaissance Satellite). Το πρώτο αμερικανικό διαστημικό πρόγραμμα παρακολούθησης ωκεανών υπήρξε το NOSS (Navy Ocean Surveillance System).²¹⁰

Το αμερικανικό White Cloud Naval Ocean Surveillance System (NOSS) εκτελούσε επιτήρηση ωκεανών ευρείας περιοχής, κυρίως για το Πολεμικό Ναυτικό. Το White Cloud χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της θέσης των ραδιοφωνικών μεταδόσεων και των RADAR, χρησιμοποιώντας τριγωνισμό. Η ταυτότητα των ναυτικών μονάδων μπορεί να συναχθεί από την ανάλυση των συχνοτήτων λειτουργίας και των μοτίβων μετάδοσης των πομπών.²¹¹

4.4.5 Δορυφόροι εντοπισμού θέσης, πλοήγησης και χρονισμού

Από τις αρχές τις δεκαετίας του 60, οι δύο υπερδυνάμεις αντιλήφθηκαν την αξία των δορυφόρων ακριβούς πλοήγησης για να ξέρουν την ακριβή θέση και ύψος που βρίσκονται καθώς και την ταχύτητα με την οποία κινούνται τα μέσα τους (αεροπλάνα, πύραυλοι κλπ). Οι ΗΠΑ, χρησιμοποιούν δορυφόρους υπό την κωδική ονομασία NAVSTAR/GPS και οι Ρώσοι αντίστοιχο σύστημα επονομαζόμενο GLONASS.²¹²

---

²¹⁰ Κολοβός Αλέξανδρος Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2003. Σελ. Σελ.124.

²¹¹ *Sigint Satellites: Naval Ocean Surveillance System, Samos F. Vortex, Canyon, Jumpseat, Magnum, Rhyolite/aquacade, Mentor, Mercury, Trumpet, Intruder*, 2010. Print.

²¹² Κολοβός Αλέξανδρος Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2003. Σελ.128.

4.4.6 Δορυφόροι εντοπισμού πυρηνικών εκρήξεων

Οι ΗΠΑ, προς ανίχνευση πυρηνικών δοκιμών εντός και εκτός της ατμόσφαιρας, αλλά και του σημείου πρόσκρουσης πυραύλων ICBM σε περίπτωση σκόπιμης ή ατυχηματικής πυρηνικής έκρηξης τοποθέτησαν σε πολύ υψηλή τροχιά (115.000 km) σειρά δορυφόρων με το κωδικό όνομα VELA Hotel. Η τελευταία ίσως δράση τους ήταν το 1979, όταν ο Vela 6911 κατέγραψε δοκιμή στο νησί Prince Edward, νοτιοανατολικά από το τελευταίο άκρο της Αφρικής, που πιθανολογείται ότι έκανε το Ισραήλ.²¹³

Για την καταγραφή πυρηνικών εκρήξεων από ρωσικής πλέον πλευράς, έχουν τοποθετηθεί αντίστοιχοι (με τους αμερικανικούς) δέκτες σε δορυφόρους που είναι εγκατεστημένοι σε δορυφόρους Glonass, (που αποτελούν παρόμοιο σύστημα δορυφόρων με εκείνο των Navstar/GPS)

---

²¹³ Richelson, J. T. *Spying on the bomb: American nuclear intelligence from Nazi Germany to Iran and North Korea*. New York, NY: W.W. Norton. 2007.

5. ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΕΙΧΕ ΚΥΡΙΟ ΡΟΛΟ

Ως έχει ήδη αναφερθεί, το μεγαλύτερο ποσοστό πληροφοριών προερχόταν από ανοιχτές πηγές, δηλαδή, ραδιοσυχνότητες, μέσα μαζικής ενημέρωσης και δημοσιεύεις παντός τύπου. Ο κύριος όγκος της διεργασίας αυτής η οποία περιλαμβάνει επίσης την ενδελεχή ανάλυση διπλωματικών αναφορών, επιχειρηματιών, στρατιωτικών ακολούθων και άλλων παρατηρητών, διεξάγεται από ερευνητές αναλυτές με πανεπιστημιακή μόρφωση και μεγάλη ικανότητα σε ήσυχα γραφεία. Η εμπειριστατωμένη ανάλυση πληροφοριών αποτέλεσε σημαντικό αντικείμενο έρευνας και αξιολόγησης κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου κυρίως από στο Δυτικό κόσμο.

Ο συνδυασμός των πληροφοριών, ανθρωπίνων και τεχνολογικών, σε συγκροτημένο αποτέλεσμα, το οποίο εμφανιζόμενο με τον πιο αντικειμενικό τρόπο, δεν είναι και το ευκολότερο επιτεύξιμο. Το κύριο καθήκον της πληροφόρησης και της ανάλυσης, κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, υπήρξε η διασφάλιση προειδοποίησης μιας ενδεχόμενης στρατιωτικής σύγκρουσης με την Σοβιετική Ένωση. Έτσι, η αξιολόγηση των σοβιετικών δυνατοτήτων στον τομέα των στρατηγικών όπλων καθώς και οι προθέσεις αυτών, έγιναν το πλέον αμφιλεγόμενο θέμα της αμερικανικής ανάλυσης πληροφοριών. Ως έχουμε και αλλού αναφέρει, στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου, οι Αμερικανοί στρατιωτικοί συνέβαλαν στο αίσθημα ανησυχίας σχετικά με μια σοβιετική υπεροπλία, πράγμα που τους επέτρεψε να διεκδικούν αυξημένους προϋπολογισμούς για πρόσθετους εξοπλισμούς. Το φάσμα του Bomber Gap και Missile Gap έδωσε την δικαιολογητική βάση αυξημένων αμυντικών δαπανών, παρά τις αναλύσεις της CIA που διαφωνούσαν με τις πεσιμιστικές αυτές εκτιμήσεις των στρατιωτικών.

Κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης στο Βιετνάμ, απόκλιση καταγράφηκε εκ νέου μεταξύ των εκτιμήσεων των αναλυτών της CIA, των στρατιωτικών και αυτών της Διοικήσεως Johnson. Οι εκτιμήσεις της διοικήσεως δεν ήταν αισιόδοξες για

τον βομβαρδισμό του βορείου Βιετνάμ. Η CIA θεωρούσε ότι η αμερικανική επέμβαση δεν θα μείωνε τη βούληση και την ικανότητα των εκεί κομμουνιστών να αντισταθούν ενόπλως και επίσης, ως αργότερα κατέστη εμφανές ότι είχαν ορθότερη εκτίμηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων αυτής.²¹⁴

Η απaráμιλλη πρόοδος της τεχνολογίας κατά τον 20^ο αιώνα, προκάλεσε την τεχνολογική επανάσταση και είχε τεράστιο αντίκτυπο στον τομέα της στρατηγικής και εξωτερικής πολιτικής. Οι πληροφορίες καθόλα σημαντικές που παρείχοντο από τον άνθρωπο, συμπληρώθηκαν από πληροφορίες που παρήχθησαν από μια νέα τεχνολογική συλλογή, από το αεροδιάστημα.

5.1 Το πυραυλικό χάσμα

Η κούρσα των δύο πλευρών ξεκίνησε με την κατοχή της τεχνολογίας κατασκευής πυρηνικών όπλων από τις δύο υπερδυνάμεις, μεταφέρθηκε στον αέρα, με την κατασκευή του αμερικανικού αναγνωριστικού αεροσκάφους U-2.

Ήδη από το 1948 και στη δεκαετία του 1950, αμερικανικά αεροσκάφη διεξήγαγαν φωτογραφικές και ηλεκτρονικές αποστολές επιτήρησης, ιπτάμενα κατά μήκος των συνόρων της Σοβιετικής Ένωσης. Περιστασιακά αποτολμούσαν αποστολές στο σοβιετικό εναέριο χώρο. Το αεροσκάφος U-2 όμως παρά τη μικρή διάρκεια της χρήσης του (διότι μόλις το 1960 αντικαταστάθηκε από το πρόγραμμα Corona) άφησε μεγάλο αποτύπωμα στον Ψυχρό Πόλεμο. Δύο περιστατικά U-2 έμειναν ως ορόσημα στην ιστορία της περιόδου εκείνης, αυτού της συμβολής του στην κρίση της Κούβας καθώς και της κατάρριψης από την ΕΣΣΔ δύο αεροσκαφών U-2 (το 1960 με τον Gary Powers περίπου πάνω από τη Μόσχα και μετέπειτα το 1962 στον εναέριο χώρο της Κούβας).²¹⁵

---

²¹⁴ Sulick, Michael J. *American Spies: Espionage against the United States from the Cold War to the Present*. Washington, DC: Georgetown Univ. Press, 2013. Print.

²¹⁵ Chang, Laurence, and Peter Kornbluh. *The Cuban Missile Crisis, 1962: A National Security Archive Documents Reader*. New York: New Press, 1998. Print.

Από το τέλος της δεκαετίας του 50, ο ανταγωνισμός των δύο υπερδυνάμεων επεκτάθηκε στο διάστημα και είχε γίνει μέρος της καθημερινότητας των δύο χωρών, τροφοδοτούμενος από την απειλή των πυρηνικών όπλων, το ευρύ φάσμα κατασκοπείας καθώς και τις σκοπιμότητες του στρατιωτικού κατεστημένου κάθε πλευράς.

Το 1957 η ΕΣΣΔ εκτόξευσε τον δορυφόρο Sputnik-1. Το πρώτο τεχνητό δορυφόρο σε τροχιά γύρω από τη Γη. Το τραύμα του αιφνιδιασμού αυτού των ΗΠΑ προκάλεσε μόλις τρεις μήνες αργότερα, τον Ιανουάριο του 1958, την εκτόξευση του δικό τους τεχνητού δορυφόρου Explorer-1. Το ίδιο έτος, το 1958, ο πρόεδρος Eisenhower δημιούργησε την NASA (National Aeronautics and Space Administration) μια ομοσπονδιακή υπηρεσία προς εξερεύνηση του διαστήματος.²¹⁶

Ο αγώνας των δύο πλευρών συνεχίστηκε σε όλους τους τομείς (ICBM, δορυφόρους Discoverer κλπ) υπό την σκιά της αμερικανικής αντίληψης περί του «χάσματος των πυραύλων». Παρά τη δεδομένη αμερικανική υπεροπλία, η αντίληψη αυτή στα όμματα των ΗΠΑ άλλαξε μόλις μετά το 1962 επί Διοικήσεως Kennedy και επέτρεψε έτσι την πρώτη μικρή προσπάθεια ύφεσης δια της υπογραφής της Συνθήκης για το Απώτερο Διάστημα (1966).²¹⁷

Η αίσθηση του «χάσματος των πυραύλων», μεγέθυνε την ανάγκη της επαρκούς πληροφόρησης των δυνατοτήτων της άλλης πλευράς. Στο σημείο αυτό αναφέρεται ότι στον τομέα των πληροφοριών, η παραπλάνηση θεωρείται μορφή αντικατασκοπείας (counter intelligence). Λαμβανομένου υπόψη, ότι επιδιώκει να παρεμποδίσει τις αντίπαλες υπηρεσίες πληροφοριών να συλλέξουν χρήσιμες πληροφορίες. Η παραπλάνηση έχει αναγνωρισθεί ως ένα σύμφυτο στοιχείο της φύσεως του πολέμου. Την αίσθηση της αμερικανικής πλευράς περί του «χάσματος των βομβαρδιστικών και του χάσματος των

---

²¹⁶ www.nsa.gov

²¹⁷ www.unoosa.org

πυραύλων» ενισχύθηκε από την ΕΣΣΔ, με επιχειρήσεις παραπλάνησης που εφάρμοσε έναντι των ΗΠΑ.²¹⁸

Η πρώτη επιτυχής δοκιμαστική πτήση του σοβιετικού ICBM SS-6 τον Αύγουστο του 1957 καθώς και η εκτόξευση, μερικές εβδομάδες αργότερα, από την ΕΣΣΔ του πρώτου τεχνητού δορυφόρου στον κόσμο, Sputnik, με τον ίδιο τύπο πυραύλου συνέβαλαν κατά πολύ στην αμερικανική εκτίμηση περί πυραυλικού χάσματος.

Η εκτόξευση του Sputnik τον Οκτώβριο του 1957, έτυχε μεγάλης πολιτικής εκμετάλλευσης από την Σοβιετική Ηγεσία. Ο Sputnik, ορατός στον νυχτερινό ουρανό, συμβόλιζε την έκταση των Σοβιετικών τεχνολογικών επιτευγμάτων και απειλούσε, αμέσως, την ασφάλεια των ΗΠΑ.

Οι ΗΠΑ κατά τον χρόνο αυτό εμφανιζόταν ως υστερούσα σε ανάλογο τεχνολογικό επίτευγμα.

Η έκταση της εθνικής ανησυχίας αντανακλάται στη δήλωση του Eisenhower ότι "σπάνια υπήρχε μέρα που δεν μελετούσα σοβαρά τις αναφορές για την πρόδοό μας και τις εκτιμήσεις για τις σοβιετικές δυνατότητες". Ωστόσο, ο πρόεδρος και άλλοι ανώτεροι αξιωματούχοι απέτυχαν να μεταφέρουν αποτελεσματικά στο κοινό τις στρατηγικές πραγματικότητες της πυρηνικής εποχής. "Οι προσπάθειές τους να απορρίψουν την εκτόξευση του Sputnik ως ένα "επιστημονικό μπιχλιμπίδι", που αποσκοπούσε στο να καθησυχάσει, θεωρήθηκαν από πολλές πλευρές ως ένδειξη προεδρικού εφησυχασμού.²¹⁹

Κατά την Διάσκεψη της Γενεύης 1955 και την Διάσκεψη των «Τεσσάρων Μεγάλων», ο πρόεδρος Eisenhower πρότεινε "αμοιβαία εναέρια παρατήρηση" (Open Skies) στον Σοβιετικό πρωθυπουργό Bulganin. Πρόταση η οποία απορρίφθηκε από την ΕΣΣΔ. Σε απάντηση της σοβιετικής στάσης ο πρόεδρος

---

²¹⁸ *Penetrating the Iron Curtain: Resolving the Missile Gap with Technology*. Washington, D.C.: Central Intelligence Agency, Historical Collections, 2011. Internet resource, <https://www.cia.gov/static/9f19eaafd0a610481c2b4fd980b407fb/Penetrating-the-Iron-Curtain-Resolving-the-Missile-Gap-with-Technology.pdf>

²¹⁹ Mieczkowski, Yanek. *Eisenhower's Sputnik Moment: The Race for Space and World Prestige*, 2016.

Eisenhower προέβη στην επίσημη έγκριση των φωτοαναγνωριστικών αεροσκαφών U-2.²²⁰

Λόγω της ευπάθειας των αεροσκαφών αυτών, η CIA και η Πολεμική Αεροπορία ξεκίνησαν το πρόγραμμα ανάπτυξης αναγνωριστικών δορυφόρων. Συγχρόνως προέβησαν στη δημιουργία του Εθνικού Γραφείου Αναγνώρισης (NRO) τον Σεπτέμβριο του 1961, του οποίου η ύπαρξη κατέστη γνωστή μετά το 1992.²²¹

Οι ανωτέρω εξελίξεις σηματοδότησαν την επανάσταση στην τεχνολογία των πληροφοριών. Πλην όμως τα αποτελέσματα των U-2 ήταν κατά το μάλλον πεινιχρά. Το 1957 αεροσκάφη U-2 φωτογράφισαν την υποδομή εκτόξευσης ICBM πυραύλων SS-6 της βάσης Tyuratam στο σοβιετικό Καζακστάν. Πέραν της βάσεως Tyuratam πουθενά αλλού δεν κατεγράφη συγκέντρωση τέτοιων πυραύλων. Η πληροφορία περί μη ύπαρξης πυραύλων πέραν του Tyuratam δεν αποκαλύφθηκε.²²²

Το U-2 πέταξε τις πρώτες επιχειρησιακές αποστολές του, ακριβώς πάνω από το Leningrad και τη Μόσχα, στις 4 και 5 Ιουλίου 1956. Τα σοβιετικά RADAR το ανίχνευσαν αμέσως, αλλά επειδή το αεροπλάνο ήταν εκτός της εμβέλειας των σοβιετικών μαχητών και πυραύλων (μόνο 60.000 πόδια (18.288 μέτρα), οι Σοβιετικοί αρκέστηκαν σε διαμαρτυρία. Εδώ σημειώνεται ότι οι Σοβιετικοί δεν ήξεραν για τις εκπληκτικά ευκρινείς φωτογραφικές ικανότητες του αεροπλάνου (της τάξης των 5 – 7 εκατοστών).²²³

Στις αρχές του 1956, υπήρχε μεγάλη αβεβαιότητα και ακόμη μεγαλύτερη ανησυχία για την έκταση της σοβιετικής πυραυλικής απειλής. Τον Νοέμβριο του 1957 μια εθνική εκτίμηση των μυστικών υπηρεσιών αναθεώρησε την ημερομηνία κατά την οποία οι Σοβιετικοί θα μπορούσαν να διαθέτουν δέκα

---

²²⁰ Duroselle, J. B. *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz. 1993.

²²¹ Hall, R C. *The Nro at Forty: Ensuring Global Information Supremacy*. , 2000. Internet resource, <https://permanent.fdlp.gov/gpo120238/foia-nro-history.pdf>

²²² Muolo, Michael J, and Richard A. Hand. *Space Handbook: A War Fighter's Guide to Space*. Maxwell Air Force Base, Ala: Air University Press, Air University, 1993. Print, σελ. 11.

²²³ A Brief History Of The U-2 Spy Plane Program, <https://lyonairmuseum.org/blog/brief-history-u-2-spy-plane-program/>

διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους (ICBM) για επιχειρησιακή χρήση από την αρχική εκτίμηση για το 1960-1961 στο 1959. Ενώ οι υπερπτήσεις των U-2 πάνω από τη Σοβιετική Ένωση, είχαν αμβλύνει τις ανησυχίες για ένα κενό βομβαρδιστικών, οι πτήσεις ήταν πολύ λίγες και κάλυπταν πολύ μικρό έδαφος για να επιβεβαιώσουν ή να διαψεύσουν οριστικά τους ισχυρισμούς για ένα σοβιετικό πυραυλικό πλεονέκτημα τα επόμενα χρόνια.

Οι υπερπτήσεις κατέστησαν εμφανές ότι δεν υπήρχε «χάσμα βομβαρδιστικών» δεδομένου ότι οι Αμερικανοί γνώριζαν τις θέσεις των σοβιετικών αεροδρομίων. Οι αριθμοί που κατέγραφαν τα U-2, δεν ταίριαζαν με τις εκτιμήσεις.²²⁴

Όμως η καταμέτρηση πυραύλων απαιτούσε πολύ περισσότερο χρόνο εν μέρει επειδή οι σοβιετικοί ICBM είχαν βάσεις σε απομακρυσμένες περιοχές που οι Αμερικανοί δεν γνώριζαν. Η ανακάλυψη του Tyuratam στη Ρωσία, της πρώτης δοκιμαστικής βάσης για διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους, συνέβη τον Ιούνιο του 1957, τρεις μήνες πριν την εκτόξευση της Sputnik, όταν ένας πιλότος U-2 που πετούσε πάνω από Kazakhstan είδε κάτι στίγματα σε απόσταση που τράβηξαν την προσοχή του. Αν και στις περισσότερες αποστολές οι πιλότοι των U-2 δεν είχαν σχεδόν καμία ελευθερία να παρεκκλίνουν από την προγραμματισμένη πορεία τους, αυτή η σπάνια περίπτωση αυτονόμησης του πιλότου οδήγησε στην ανακάλυψη της σημαντικότητας αυτής βάσης-κοσμήματος της σοβιετικής τεχνολογίας, για την ύπαρξη της οποίας δεν υπήρχε καν υποψία.²²⁵

Οι δημοσιογράφοι Joseph and Stewart Alsop, έγραψαν στη New York Herald-Tribune, την 1η Αυγούστου 1958 «Στο Πεντάγωνο ανατριχιάζουν όταν μιλούν για το "χάσμα", δηλαδή τα έτη 1960, 1961, 1962 και 1963. Ανατριχιάζουν γιατί αυτά τα χρόνια, η αμερικανική κυβέρνηση θα επιτρέψει χαλαρά στο Κρεμλίνο

---

²²⁴ Gaddis, J. L. *We now know: Rethinking Cold War history*. Oxford: Oxford University Press. 1998.

²²⁵ Lathrop, Charles E., *The literary spy: the ultimate source for quotations on espionage and intelligence*. Printed in the United States of America by Edwards Brothers, Ann Arbor, Michigan. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. 2004.

να αποκτήσει μια σχεδόν αδιαμφισβήτητη υπεροχή στην πυρηνική δύναμη κρούσης που κάποτε ήταν η ειδικότητά μας».

Κατ' ουσίαν, η έννοια του χάσματος κυρίως προκλήθηκε από τις εσωτερικές διαφωνίες του αμερικανικού στρατιωτικού κατεστημένου και υπηρεσιών πληροφοριών. Ιστορικά έχει αποδειχθεί ότι η αμερικανική Πολεμική Αεροπορία είχε εμπλακεί σε μια σκόπιμη υπερβολή των ρωσικών στρατηγικών δυνατοτήτων προκειμένου να δικαιολογήσει την αυξημένη χρηματοδότηση της για τα στρατηγικά της προγράμματα. Ο στρατιωτικός ιστορικός Lawrence Freedman καταλήγει στο συμπέρασμα: "Δεν φαίνεται να υπάρχει αμφιβολία ότι η Πολεμική Αεροπορία εξαρχής ήταν αποφασισμένη να αποδείξει την ύπαρξη ενός σοβιετικού [στρατηγικού] προγράμματος μαζικών διαστάσεων».²²⁶

Όπως προαναφέρθηκε, το 1960 κατά την προεκλογική του εκστρατεία, ο John Kennedy χρησιμοποίησε το υποτιθέμενο χάσμα των βομβαρδιστικών και των πυραύλων για να χαρακτηρίσει τους ρεπουμπλικάνους ως αδυνάμους σε θέματα εθνικής ασφάλειας. Υπήρξαν χαρακτηριστικές οι δηλώσεις του στη Γερουσία στις 29 Φεβρουαρίου 1960, "Για πρώτη φορά από τον πόλεμο του 1812, οι ξένες εχθρικές δυνάμεις δυνητικά έχουν γίνει μια άμεση και αδιαμφισβήτητη απειλή για τις ηπειρωτικές Ηνωμένες Πολιτείες, για τα σπίτια μας και για το λαό μας".²²⁷

Ο πρόεδρος Eisenhower αντιλήφθηκε το τέλος της δεκαετίας του 1959, την ύπαρξη χάσματος και θεωρούσε ότι οποιοσδήποτε εκτεταμένος νέος γύρος αποστολών του U-2 θα είναι μια "αδικαιολόγητη πρόκληση".²²⁸ Το ατύχημα της πρωτομαγιάς του 1960 τον επιβεβαίωσε. Είναι λυπηρό ότι αυτό συνέβη όταν οι δύο Ηγέτες των ΗΠΑ και τα σοβιετικής Ένωσης είχαν φτάσει κοντά σε μια συμφωνία για την μείωση της έντασης. Σύμφωνα με τον Bescloss, είναι

---

²²⁶ Mescall, Patrick Neil A creature of compromise: The establishment of the DIA, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 1994, 7:3, 251-274.

²²⁷ Thielmann, Greg, "Looking Back: the Missile Gap Myth and Its Progeny." *Arms Control Today*. 41.4, 44-48. 2011.

²²⁸ Gaddis, J. L., *We now know: Rethinking Cold War history*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

χαρακτηριστικές οι δηλώσεις τους: Nikita Khrushchev «Είχα σκεφτεί ο Πρόεδρος ειλικρινά ήθελε να αλλάξει τις πολιτικές του και τη βελτίωση των σχέσεων. Στη συνέχεια, ξαφνικά, ήρθε μια εξωφρενική παραβίαση της κυριαρχίας μας. Και ήρθε ως μια πικρή, επαίσχυντη απογοήτευση .... Τώρα, χάρη στα U-2, ο μήνας του μέλιτος τελείωσε.».²²⁹

Περί τα μέσα του 1960, με την επιτυχή έλευση των δορυφόρων Discoverer/Corona, οι ΗΠΑ μπόρεσαν να έχουν ακριβείς μετρήσεις των σοβιετικών σιλό καθώς και πολλές εικόνες άλλων σοβιετικών στρατιωτικών αναπτύξεων των Σοβιετικών δυνάμεων.

Εντός τριών ετών, διαπιστώθηκε όντως η ύπαρξη "πυραυλικού χάσματος", αλλά προς την αντίθετη κατεύθυνση.²³⁰ Ο αριθμός των πυραύλων των δύο πλευρών εξισώθηκε μόνο περί το 1969.

Ο Συνταγματάρχης Penkovsky (GRU) παρέδωσε στους βρετανούς πληροφορίες που επέτρεψαν στις Ηνωμένες Πολιτείες να επανεκτιμήσουν τις σοβιετικές δυνατότητες διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων (ICBM) και να διαλύσουν τους φόβους για ένα "πυραυλικό χάσμα" υπέρ της Σοβιετικής Ένωσης. Οι πληροφορίες Penkovsky επέτρεψαν στον Πρόεδρο Kennedy να επιβεβαιώσει την στρατηγική υπεροχή των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια των πυραυλικών κρίσεων του Βερολίνου και της Κούβας. Πάντως, σύμφωνα με τον Raymond L. Garthoff "το "πυραυλικό χάσμα" έπαψε να υπάρχει από στοιχεία που προέκυψαν από τη δορυφορική φωτοαναγνώριση, όχι από οτιδήποτε μπορούσε να πει ο Penkovsky».²³¹

---

²²⁹ Beschloss, M. R. *MAYDAY: Eisenhower, Khrushchev and the U-2 affair*. New York: Harper & Row, 1986.

²³⁰ Morrison, Philip & Kosta Tsipis *The spiral of peril: a narrative of the nuclear arms race*, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 1983, 39:1, 10-17.

²³¹ Garthoff, R. L. *Foreign intelligence and the historiography of the cold war*, 2004.

5.2 Η κρίση της Κούβας

Η Κούβα, παλιά ισπανική αποικία, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, είχε μεταβληθεί σε ένα οιονεί αμερικανικό προτεκτοράτο, κυρίως λόγω της μεγάλης οικονομικής εξάρτησής της από τις ΗΠΑ. Τον Ιανουάριο του 1959 ο νεαρός τότε δικηγόρος Fidel Castro, μετά από επανειλημμένες προσπάθειες, εξεδίωξε τον τότε πρόεδρο και δικτάτορα Μπατίστα και ανήλθε στην εξουσία. Το καθεστώς Κάστρο έτυχε αμέσου αναγνώρισεως από τις ΗΠΑ, οι οποίες στην αρχή διέκειντο ευνοϊκώς απέναντί του.²³²

Οι σχέσεις όμως των δύο χωρών επιδεινώθηκαν ραγδαίως και τον Απρίλιο του 1961 οι ΗΠΑ πραγματοποίησαν την γνωστή πλέον απόβαση στον Κόλπο των Χοίρων. Η αμερικανική απόβαση χαρακτηρίστηκε από τις χώρες της Λατινική Αμερικής ως εχθρική πράξη και έδωσε την ευκαιρία στον Castro να μεταβάλει την μέχρι τότε στάση του, υιοθετώντας καταρχήν ένα σοσιαλιστικό Σύνταγμα, κατόπιν τον Ιούλιο του ίδιου έτους, ιδρύοντας ένα μοναδικό κόμμα εμφορούμενο από της αρχές του κομμουνισμού και καταλήγοντας τον Δεκέμβριο του 1961, με μία μεγάλη διακήρυξη για την αφοσίωση της χώρας στις αρχές του μαρξισμού-λενινισμού. Το καλοκαίρι του 1962, ο αδερφός του Castro, Raul μαζί με τον Guevara, επισκέφτηκαν την Μόσχα, αιτούμενοι την βοήθειά της έναντι της "αμερικανικής επιθετικότητας".²³³

Έχει γραφτεί ότι οι δύο Κουβανοί επισκέπτες προσέφεραν στον σοβιετικό ηγέτη τη δυνατότητα ιδρύσεως βάσεως πυραύλων στο έδαφος της Κούβας. Ο Γ.Γ. της ΕΣΣΔ Khrushchev, άδραξε την ευκαιρία και αποδέχτηκε το αίτημα του Κάστρο, έχοντας κατά νου, ότι η βάση στη Κούβα θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καλώς μοχλός υποχωρήσεων των αντιπάλων στο θέμα του Βερολίνου, καθώς και άρσης των αμερικανικών πυραύλων από την Τουρκία. Απέστειλε στην Κούβα υλικό και τεχνικούς, οι οποίοι άρχισαν κρυφά να κατασκευάζουν

---

²³² Duroselle, J. B. *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

²³³ James G. Hershberg, *New Russian Evidence on Soviet-Cuban Relations, 1960-61: When Nikita Met Fidel, the Bay of Pigs, and Assassination Plotting*, CWIHP Working Paper #90, <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-russian-evidence-soviet-cuban-relations-1960-61-when-nikita-met-fidel-the-bay-pigs>

βάσεις εκτόξευσης πυραύλων μεσαίου βεληνεκούς R-12 και R-14, φέροντες πυρηνική κεφαλή. Ο Σοβιετικός ηγέτης επέλεξε τους πυραύλους μεσαίου βεληνεκούς λόγω της μικρής απόστασης των ΗΠΑ από την Κούβα. Πέραν τούτου η Σοβιετική Ένωση διέθετε μεγάλο αριθμό πυραύλων μικρού και μεσαίου βεληνεκούς σε αντίθεση με το μικρό αριθμό διαθεσίμων πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς.²³⁴

Το Κουβανικό αυτό αίτημα, παρουσίασε μια καλή ευκαιρία στον Khrushchev αφενός να σταθμίσει τις ικανότητες της αμερικανικής αντίδρασης, αφετέρου να εξασφαλίσει μια προωθημένη σοβιετική βάση πλησίον των αμερικανικών ακτών.

Τα πρώτα όπλα που στάλθηκαν στην Κούβα, ήταν οι πύραυλοι επιφανείας-αέρος SA-2. Την εποχή εκείνη, το SA-2 ήταν το πλέον ικανό πυραυλικό σύστημα επιφανείας-αέρος βεληνεκούς 90.000 ποδιών και ικανότητας αναχαίτησης U-2. Το αεροσκάφος U-2, με πιλότο τον Gary Francis Powers, κατά την υπέρπτηση του εδάφους της ΕΣΣΔ, κατερρίφθη από το πυραυλικό σύστημα SA-2. επιθετικοί πύραυλοι θα μπορούσαν να κρυφτούν από τις ΗΠΑ. κατασκοπευτικά αεροπλάνα και δορυφορικές κάμερες στα δάση της Κούβας.

Η αρχική μεταφορά στρατιωτών, στρατιωτικού υλικού και πυραύλων από την ΕΣΣΔ στην Κούβα, δεν υπέπεσε στην αντίληψη των Αμερικανών. Μέχρι τον Ιούνιο του 1962, περισσότερα από σαράντα σοβιετικά πλοία έπλεαν προς ή είχαν φτάσει σε κουβανικό λιμάνι. Όταν η αύξηση του αριθμού σοβιετικών πλοίων κατευθυνόμενων προς Κούβα επισημάνθηκε από τις Αμερικανικές Υπηρεσίες Πληροφοριών, αυτές ζήτησαν την χρήση εναερίων μέσων υποκλοπής σημάτων.²³⁵

Στις 19 Ιουλίου, ο Υπουργός Άμυνας Robert McNamara ζήτησε από την NSA να δημιουργήσει μια ικανότητα συλλογής πληροφοριών Sigint κοντά στην

---

²³⁴ Duroselle, J. B. *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

²³⁵ Aid, Matthew M. *The Secret Sentry: The Untold History of the National Security Agency*. New York: Bloomsbury, 2010. Print.

Αβάνα της Κούβας, χαρακτηρίζοντας το "ως θέμα ύψιστης προτεραιότητας".²³⁶ Η NSA και η Πολεμική Αεροπορία των ΗΠΑ αύξησε των αριθμό των αερομεταφερομένων αποστολών υποκλοπών ηλεκτρονικών και επικοινωνιακών σημάτων. Έτσι άρχισε η ανίχνευση ενός μεγαλύτερου του συνήθους ρυθμού ανάπτυξης της κουβανικής πολεμικής αεροπορίας και οι πρώτες ενδείξεις νέων RADAR εναέριας άμυνας. Κατά τη διάρκεια της συνόδου της 23^{ης} Αυγούστου του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας υπό τον πρόεδρο Kennedy, αποφασίστηκε η αύξηση του αριθμού των πτήσεων U-2 υπεράνω της Κούβας. Οι υπερπήσεις των φωτοαναγνωριστικών αεροσκαφών της 29^{ης} Αυγούστου και της 5^{ης} Σεπτεμβρίου κατέδειξαν μόνο εγκαταστάσεις πυραύλων SA-2.²³⁷

Για τις εναέριας υποκλοπές, τρεις φορές την ημέρα ένα RB-47 Strato-Spy απογειωνόταν από την αεροπορική βάση Macdill, και φορτωμένο με εξοπλισμό υποκλοπών, πετούσε κατά μήκος της κουβανικής ακτής, απορροφώντας ασύρματα σήματα που έτρεχαν στον αέρα. Οι κασέτες γρήγορα μεταφέρονταν στην NSA, όπου οι αναλυτές έψαχναν για νέα σήματα που προέρχονταν από την περιοχή των υπό κατασκευή πυραυλικών εγκαταστάσεων. Άλλα C-130 "ιπτάμενα πόστα ακρόασης" πετούσαν επίσης κατά μήκος της ακτής. Όλες οι «νυφίτσες (ferrets) ήταν εξοπλισμένες με ειδικές αυτόματες συσκευές σάρωσης για να εντοπίζουν αμέσως σήματα που σχετίζονται με τα αντιαεροπορικά SA-2.

Ο τότε Διευθυντής της CIA John McCone θεώρησε ότι η Σοβιετική Ένωση επιθυμούσε να μετατρέψει την Κούβα σε βάσεις σοβιετικών βαλλιστικών πυραύλων. Στρατηγικοί αναλυτές της CIA από το Διοικητικό Συμβούλιο των Εθνικών Εκτιμήσεων, με επικεφαλής τον διάσημο αναλυτή Sherman Kent,

---

²³⁶ Bamford, J. *Body of secrets: Anatomy of the ultra-secret National Security Agency: from the Cold War through the dawn of a new century*. New York: Doubleday, 2007.

²³⁷ www.jfklibrary.org

θεώρησαν την άποψη McCone ως υπερβολική, με την σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Εξωτερικών Rusk και Άμυνας McNamara.²³⁸

Ο Ρεπουμπλικάνος γερουσιαστής Keating ανακοίνωσε τότε στο Κογκρέσσο την ύπαρξη σοβιετικής στρατιωτικής δύναμης στην Κούβα. Η δημοσιοποίηση των γεγονότων αύξησε την πίεση στην Διοίκηση Kennedy, η οποία μετρούσε ήδη μια αποτυχία (Κόλπος των Χοίρων) σχετικά με την Κούβα. Στις 3 Σεπτεμβρίου, ο αναπληρωτής εθνικός σύμβουλος ασφαλείας Walt Rostow εξέδωσε μια αξιολόγηση ότι η σοβιετική συσσώρευση στην Κούβα δεν αποτελούσε απειλή για την αμερικανική ασφάλεια.²³⁹

Η πίεση από τον Keating συνεχιζόταν αφού από τα τέλη Αυγούστου μέχρι τις αρχές Οκτωβρίου, έδωσε, πάνω από 25 ομιλίες επί του θέματος, στις οποίες επέκρινε τη διοίκηση Kennedy για το ότι απέτυχε να αναλάβει δράση. Ο Πρόεδρος Kennedy απέρριψε την κατηγορία και απαίτησε να αποκαλύψει ο Keating τις πηγές του.²⁴⁰

Ταυτόχρονα, η κοινότητα των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών επιχείρησε να φωτογραφίσει την Κούβα με τον κατασκοπευτικό δορυφόρο Corona. Η ανεπαρκής ανάλυση της εικόνας και η εκτεταμένη νεφοκάλυψη, ωστόσο, εμπόδισαν τη φωτογράφιση αυτή να παράσχει αδιάσειστα στοιχεία που να επιβεβαιώνουν ή να διαψεύδουν την παρουσία επιθετικών πυραύλων.²⁴¹

Τον Οκτώβριο του 1962, αεροσκάφη U-2 πραγματοποίησαν αναγνωριστικές υπερπτήσεις του Κουβανικού εδάφους. Οι φωτογραφίες που ελήφθησαν

---

²³⁸ McAuliffe, Mary S. *Cia Documents on the Cuban Missile Crisis, 1962*. Washington, DC: Government Reprints Press, 2001. Print.
<https://www.history.navy.mil/content/dam/nhhc/browse-by-topic/War%20and%20Conflict/cuban-missile-crisis/pdf/Cuban-Missile-Crisis1962.pdf>

²³⁹ Polmar, Norman, and Gresham John D., *Defcon2 : Standing on the brink of nuclear war during the Cuban missile crisis*, Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. 2006.

²⁴⁰ Mayer, Michael S. *Presidential Profiles. The Eisenhower Years, An imprint of Infobase*. 2009.

²⁴¹ Caddell, Joseph. *Corona over Cuba: The Missile Crisis and the Early Limitations of Satellite Imagery Intelligence*. *Intelligence & National Security*. 2016. 31. 416-438. 10.1080/02684527.2015.1005495.

αποδείκνυαν για πρώτη φορά με σαφήνεια πυραύλους και βάσεις εκτόξευσης πυραύλων υπό κατασκευή. Στη συνέχεια, οι πτήσεις αναγνώρισης των U-2 πάνω από την Κούβα συνεχίστηκαν σε καθημερινή βάση για δύο εβδομάδες.²⁴²

Την Κυριακή, 14 Οκτωβρίου 1962, ο Επίσημαγός Richard S. Heyser, πέταξε ένα U-2 πάνω από την Κούβα και συνέλλεξε τις πρώτες φωτογραφίες που δείχνουν τις εργασίες κατασκευής για σοβιετικούς πυραύλους, αδιαμφισβήτητες φωτογραφικές αποδείξεις των εγκατεστημένων MRBM στην Κούβα. Ειρωνικά, ο σύμβουλος του Kennedy, McGeorge Bundy είχε εμφανιστεί εκείνο το πρωί στο τηλεοπτικό κανάλι ABC «Θέματα και Απαντήσεις και επέμεινε ότι δεν υπήρχε καμία απόδειξη ότι η ΕΕΣΔ θα εγκαταστήσει επιθετικά όπλα στην Κούβα.²⁴³

Όταν ο Bundy έλαβε την εκπληκτική είδηση το βράδυ της Δευτέρας, αναγνώρισε αμέσως ότι αυτό δεν ήταν κάποια ανεπιβεβαίωτη έκθεση προσφύγων ή ασήμαντο περιστατικό. Περίμενε όμως μέχρι τις αρχές της Τρίτης το πρωί για να ενημερώσει τον πρόεδρο, αργότερα εξηγώντας ότι ο JFK χρειάζεται μια μη διαταραγμένη νύχτα του ύπνου.²⁴⁴

Οι αεροφωτογραφίες της 14^{ης} Οκτωβρίου κατεδείκνυαν ότι επρόκειτο περί πυραύλων εδάφους-εδάφους SS-4 μεσαίου βεληνεκούς, με ακτίνα δράσης 1.600 χιλιομέτρων. Δηλαδή, μπορούσαν να πλήξουν την Ουάσιγκτον ή την Νέα Υόρκη. Μια δεύτερη υπέρπτηση U-2 την νύχτα της 17^{ης} Οκτωβρίου εντόπισε υπό κατασκευή ράμπες πυραύλων SS-5 βεληνεκούς σχεδόν 3.000 χιλιομέτρων ικανών να πλήξουν το μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους των ΗΠΑ. Ακολούθησαν και άλλες πτήσεις, αλλά από χαμηλότερο υψόμετρο από αμερικανικά αεροσκάφη αναγνώρισης που έδειξαν λεπτομερέστερες πληροφορίες.²⁴⁵

---

²⁴² McAuliffe, Mary S. *Cia Documents on the Cuban Missile Crisis, 1962*. Washington, DC: Government Reprints Press, 2001. Print.

<https://www.history.navy.mil/content/dam/nhhc/browse-by-topic/War%20and%20Conflict/cuban-missile-crisis/pdf/Cuban-Missile-Crisis1962.pdf>

²⁴³ Stern, The Cuban Missile Crisis in American Memory: Myths Versus Reality. 2015.

²⁴⁴ Sorensen, Theodore C, Kennedy, The Classic Biography, HarperCollins Books, 2014.

²⁴⁵ Ecker, W. B., & Jack, K. V., *Blue moon over Cuba: Aerial reconnaissance during the Cuban Missile Crisis.*, 2012.

Στην κρίση της Κούβας, τον Οκτώβριο του 1962, αεροσκάφη U-2 μαζί με το Εθνικό Κέντρο Φωτογραφικής ανάλυσης της CIA (NPIC- National Photographic Interpretation Centre) διαδραμάτισαν ένα κρίσιμο ρόλο στηρίζοντας την Διοίκηση Kennedy με την κατάλληλη πληροφόρηση κατά τη κρίσιμη εκείνη στιγμή του Ψυχρού Πολέμου. Η δε μεταγενέστερη επιβεβαίωση της πληροφορίας από τον ανθρώπινο παράγοντα (τα εγχειρίδια που ο Penkovsky παρείχε χρησίμευσαν για να διευκρινιστούν τις εικόνες από τις πτήσεις αναγνώρισης στην Κούβα που κατέγραψαν την κατασκευή των σοβιετικών βαλλιστικών περιοχών πυραύλων), η ενσωμάτωση των HUMINT, με εκείνες των τεχνολογικών μέσων (αναγνώριση από αέρος, δορυφορική παρακολούθηση επικοινωνιών) επιβεβαίωσε τις κινήσεις του Khrushchev και τελικά επέτυχε να αποτρέψει μια πυρηνική σύγκρουση.²⁴⁶

Ο πρόεδρος Kennedy, μετά την αποτυχία του Κόλπου των Χοίρων, η οποία πολιτικά περιόριζε τα περιθώρια αντίδρασης του, επέδειξε μεγάλη αποφασιστικότητα, παρά τον ενδεχόμενο κίνδυνο πυρηνικής κλιμάκωσης. Τελικώς, η λύση που επιλέχθηκε παρά τις αντιδράσεις μέρους του Συμβουλίου, του, ήταν αυτή του μερικού ναυτικού αποκλεισμού και του ελέγχου εν πλω, όλων των ξένων πλοίων προς τον σκοπό της παρεμπόδισης της αφίξεως στην Κούβα του σοβιετικού πυρηνικού εξοπλισμού²⁴⁷

Ο πρόεδρος Kennedy, με σχετικό τελεσίγραφο, απαίτησε από τους σοβιετικούς να εγκαταλείψουν την κατασκευή της βάσεως. Οι πληροφορίες που έφτασαν στην Ουάσιγκτον έδειχναν, ότι τα σοβιετικά πλοία στον δρόμο τους προς την Κούβα συνοδεύονταν από υποβρύχια, παρά την καλώς γνωστή στους σοβιετικούς αμερικανική ναυτική υπεροχή στην θαλάσσια περιοχή της Καραϊβικής. Το μέγα πλεονέκτημα της αμερικανικής αυτής απόφασης ήταν ότι

---

²⁴⁶ Sulick, Michael J. (Winter 2014-2015). Intelligence in the Cold War. Journal of U.S. Intelligence Studies.

²⁴⁷ McAuliffe, Mary S. Cia Documents on the Cuban Missile Crisis, 1962. Washington, DC: Government Reprints Press, 2001. Print.
<https://www.history.navy.mil/content/dam/nhhc/browse-by-topic/War%20and%20Conflict/cuban-missile-crisis/pdf/Cuban-Missile-Crisis1962.pdf>

η ενδεχόμενη περαιτέρω κλιμάκωση της κατάστασης βρισκόταν στα χέρια των σοβιετικών.²⁴⁸

Ο πρόεδρος Kennedy, ανακοίνωσε τις λεπτομέρειες της απόφασης του, σχετικά με τον αποκλεισμό και το τελεσίγραφο, κατά πρώτον στις χώρες συμμάχους και κατόπιν στη σοβιετική κυβέρνηση. Ενημέρωσε επίσης τον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών (OAS) καθώς και τα Ηνωμένα Έθνη. Οι αεροφωτογραφίες των αεροσκαφών U-2 δημοσιεύτηκαν σε όλο τον κόσμο και το 72% του αμερικανικού λαού στήριξε την απόφαση του προέδρου Kennedy.²⁴⁹

Από την άλλη πλευρά, η Κίνα, είχε διακηρύξει ήδη «ότι η αμερικανική τίγρης ήταν χάρτινη». Ο δε Γ.Γ. Khrushchev απάντησε ότι «η χάρτινη αυτή τίγρης είχε πυρηνικά δόντια». Η απάντηση αυτή του Khrushchev κατέδειξε την καλή γνώση του αντιπάλου του καθώς και την άριστη επίγνωση του κινδύνου πυρηνικού πολέμου που υπέβασκε σε μια τέτοια κατάσταση. Με ανταλλαγή μηνυμάτων μέσω ανεπίσημου καναλιού αποκαταστάθηκε τελικά η επικοινωνία Kennedy - Khrushchev και τα σοβιετικά πλοία έλαβαν διαταγή επιστροφής. Ουδεμία επαφή υπήρξε μεταξύ σοβιετικών και αμερικανικών πλοίων.²⁵⁰

Στις 26 Οκτωβρίου ο Khrushchev απέστειλε στον Kennedy μια ανεπίσημη πρόταση που έλεγε, ότι η Σοβιετική Ένωση θα απέσυρε τους πυραύλους της υπό την επίβλεψη των Ηνωμένων Εθνών με την διαβεβαίωση μη νέας τοποθέτησης και σε αντάλλαγμα η Αμερικανοί θα διαβεβαίωναν ότι ουδέποτε θα εισέβαλαν στην Κούβα. Η πρόταση αυτή του Khrushchev έσωζε τα προσχήματα της σοβιετικής πλευράς δεδομένου ότι επικαλείτο πως η τοποθέτηση των πυραύλων στην Κούβα αποσκοπούσε στην προστασία της

---

²⁴⁸ William Burr and Thomas S. Blanton, *The Eumarines of October, U.S. and Soviet Naval Encounters During the Cuban Missile Crisis*, National Security Archive Electronic Briefing Book No. 75, October 31, 2002, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB75/>

²⁴⁹ Kennedy Library Releases New Report On Cuban Missile Crisis- Study Documents Impact Of Crisis On American Public Opinion, October 16, 2002, <https://www.jfklibrary.org/about-us/news-and-press/press-releases/kennedy-library-releases-new-report-on-cuban-missile-crisis-study-documents-impact-of-crisis-on-amer>

²⁵⁰ Duroselle, J. B. *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz. 1993.

από τους Αμερικανούς. Ο Kennedy αποδέχθηκε τη σοβιετική πρόταση. Έτσι, η μεγαλύτερη απειλή νέου πυρηνικού ολοκαυτώματος που εμφανίστηκε στην ιστορία, μετά το πέρας το Β΄Π.Π. μέχρι και σήμερα, αποφεύχθηκε.²⁵¹

Ως αναφέραμε η επικοινωνία των δύο προέδρων έθεσε τον Fidel Castro στο περιθώριο, η κρίση έληξε χωρίς τη συμμετοχή του και έτσι ο ίδιος τελικώς παρέμεινε ανυποχώρητος και αποφασισμένος να μην την αποδεχτεί, ακόμη και αν η Κούβα καταστρεφόταν ολοσχερώς. Η στάση του Κάστρο ενόχλησε βαθύτατα τον Khrushchev, ο οποίος όμως απέστειλε στην Κούβα τον ισχυρό πολιτικό άντρα και φίλο του Αναστάσιο Μικογιάν. Ο Μικογιάν μετά από έντεκα ημέρες σκληρών διαπραγματεύσεων κατάφερε να πείσει τον Κάστρο να αποδεχτεί το διακανονισμό.

Οι υπερπτήσεις διήρκεσαν μέχρι τις 27 Οκτωβρίου, όταν ο Επισμηναγός Rudolph Anderson καταρρίφθηκε από ένα σοβιετικό πύραυλο. Κατά τον χρόνο που ελάμβαναν χώρα τα ανωτέρω και εν αγνοία του προέδρου Kennedy ως λέγεται, αμερικανικό U-2 το οποίο υπερίπτατο των πυραυλικών βάσεων, έχοντας παραβιάσει τον Κουβανικό εθνικό εναέριο χώρο, καταρρίφθηκε. Οι ελεγκτές ραντάρ των ΗΠΑ εντόπισαν το αεροσκάφος του Άντερσον από τη στιγμή που απογειώθηκε στο McCoy AFB, Φλόριντα, μέχρι τη στιγμή που κατερρίφθη. Οι Κουβανοί κράτησαν τα λείψανα του μέχρι ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών να απευθύνει προσωπική έκκληση στον Fidel Castro για την επιστροφή τους.²⁵²

Επιπροσθέτως, ένα άλλο αμερικανικό U-2 και υπό συνθήκες μεγάλης διεθνούς κρίσεως, εισέβαλε στον εναέριο χώρο της ΕΣΣΔ και μάλιστα στη χερσόνησο της Τσουκότκα, μιας άκρως απαγορευμένης περιοχής της Σοβιετικής Άπω Ανατολής, όπου ήταν εγκατεστημένοι διηπειρωτικοί πυρηνικοί πύραυλοι που στόχευαν απευθείας τις ΗΠΑ. Τελικώς, ένα πυρηνικό επεισόδιο αποφεύχθηκε,

---

²⁵¹ Martin J. Sherwin, One Step from Nuclear War. The Cuban Missile Crisis at 50: In Search of Historical Perspective, Fall 2012, Vol. 44, No. 2, National Archives, <https://www.archives.gov/publications/prologue/2012/fall/cuban-missiles.html>

²⁵² Adams, Chris (September 1999). Inside the Cold War. A Cold Warrior's Reflections, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama.

διότι και οι δύο πλευρές δεν ήθελαν να φτάσουν σε ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα, αλλά εκάστη να σταθεροποιήσει τη θέση της στο εσωτερικό της και να υποθηκεύσει διαπραγματευτικά τη θέση της άλλης, σε έναν πλήρη ανταγωνισμό εν εξελίξει.²⁵³

5.3 Η Επαλήθευση Συμφωνιών Αφοπλισμού Και Ελέγχου Εξοπλισμών

Πολλά από τα γεγονότα που συνέβησαν, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, προκάλεσαν εντάσεις και κρίσεις μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Πλην όμως, υπήρχαν και διαλλείματα κατά την περίοδο αυτή, μειωμένης έντασης μεταξύ των δύο πλευρών. Η κατάσταση αυτή της μειωμένης έντασης τότε ανεφέρετο ως *détente*. Περίοδος μειωμένης έντασης υπήρξε κατά την διάρκεια της προετοιμασίας και συγκλίσεως της Διασκέψεως της Γενεύης μεταξύ των "Τεσσάρων Μεγάλων" καθώς και άλλων διεθνών διασκέψεων, κατά την Συνθήκη ειρήνης με την Αυστρία (1955) και την επίσκεψη του Khrushchev στις ΗΠΑ (1959).²⁵⁴

Κατά την περίοδο εκείνη, το γενικό αίσθημα υπήρξε αυτό της αναμονής για την εξεύρεση λύσης και την αποκλιμάκωση της έντασης μεταξύ των δύο πλευρών. Η *détente* (ύφεση) μεταξύ των δύο πλευρών, μορφοποιήθηκε κυρίως μετά την πυραυλική κρίση της Κούβας κάνοντας αρχή από την εγκατάσταση μιας απευθείας τηλεφωνικής γραμμής (κόκκινο τηλέφωνο) μεταξύ των προέδρων των δύο χωρών προκειμένου να δύνανται να επικοινωνούν απευθείας σε περιπτώσεις ανάλογες αυτής της Κούβας.

Το υπερβολικό κόστος του Ψυχρού Πολέμου, τόσο στην πολιτική όσο και στην οικονομία, ανάγκασε την πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης

---

²⁵³ Dobbs, Michael. *One Minute to Midnight: Kennedy, Khrushchev and Castro on the Brink of Nuclear War*, 2014. Print.

²⁵⁴ Duroselle, J. B., *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz, 1993.

να επιζητήσουν κάποια βελτίωση των διμερών σχέσεων τους. Από πλευράς ΕΣΣΔ, το Σινο-σοβιετικό σχίσμα και η επακόλουθη επιδείνωση των σχέσεων της με την Κίνα, έκανε την ΕΣΣΔ δεκτική στο να εξερευνήσει τουλάχιστον την ιδέα του ελέγχου των εξοπλισμών. Η καλύτερη περίοδος ύφεσης μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ υπήρξε περί το τέλος της δεκαετίας του 1960 και τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Κατά την περίοδο εκείνη, μια σειρά συμφωνιών συνήφθησαν και κατέστησαν γνωστές με το συλλογικό όνομα ως Συμφωνίες Αφοπλισμού.

Με τις συμφωνίες περί αφοπλισμού, οι δύο πλευρές, συμφωνούσαν να περιορίσουν ή να μειώσουν την δημιουργία του αριθμού των νέων πυρηνικών κεφαλών και των όπλων μαζικής καταστροφής. Ο κοινός σκοπός των μειώσεων των εξοπλισμών, των συμφωνιών αφοπλισμού εισήγαγε στη διεθνή σκηνή πρακτική ακριβώς αντίθετη από ότι συνέβαινε μέχρι τότε, δηλαδή την μέχρι τότε κούρσα των εξοπλισμών. Τα καλύτερα παραδείγματα ύφεσης, κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πόλεμου, ήταν η επίτευξη α) της Συμφωνίας περί της μη εξάπλωσης των πυρηνικών (NPT- Nuclear non Proliferation Treaty, 1968), β) ακολούθησαν οι συνομιλίες για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων (SALT-1, 1969), γ) η SALT-1 κατέληξε στη Συμφωνία περί αντιβαλλιστικών πυραύλων, δ) το 1975 μετά από δύο χρόνια διαπραγματεύσεων, κατά την Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη, κατέληξαν στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι (Helsinki Final Act).^{255 256 257 258 259}

Το πρόβλημα πάντοτε με τις συμφωνίες είναι η μέθοδος επαλήθευσής των, για να είναι οι δύο πλευρές βέβαιες ότι οι συμφωνηθέντες όροι τηρούνται και κάποια πλευρά δεν κλέβει. Είναι ακριβώς αυτή η επανάσταση της τεχνολογίας των μέσων συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών που θεωρείται ότι έκανε εφικτή τη συμφωνία SALT I του 1972. Οι συμφωνίες αυτές περιλάμβαναν τους αντιβαλλιστικούς πυραύλους (ABM) και την ενδιάμεση συμφωνία για τα

---

²⁵⁵ www.un.org, The United Nations and Disarmaments treaties.

²⁵⁶ www.americanforeignrelations.com Arms control and disarmament. The Cold War.

²⁵⁷ www.historycrunch.com Disarmament's agreements in the Cold War.

²⁵⁸ Κολοβός Αλέξανδρος Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2003. Σελ. 140.

²⁵⁹ Van der Vink, "Verifying a Comprehensive Test Ban", Arms Control Today, 1990.

Στρατηγικά Επιθετικά Όπλα. Και οι δύο συμφωνίες προέβλεπαν ρητά ότι η επαλήθευση θα βασίζεται σε "εθνικά τεχνικά μέσα επαλήθευσης», Η επαλήθευση εξαρτάται πάντα από από τη συγκεκριμένη συμφωνία προς επαλήθευση. Δεν υπάρχουν γενικοί κανόνες-πλαίσιο: τα μέσα επαλήθευσης και οι επαληθεύουσες αρχές διαφέρουν από συμφωνία σε συμφωνία και από αποστολή σε αποστολή.

Τα εθνικά τεχνικά μέσα επαλήθευσης (NTM) χρησιμοποιούνται μονομερώς από ένα κράτος για την παρατήρηση μιας πραγματικής κατάστασης ή δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα υπό τη δικαιοδοσία ή τον έλεγχο ενός άλλου κράτους. Αυτό σημαίνει ότι τα NTM χρησιμοποιούν εθνικούς φορείς για την επαλήθευση. Αντίθετα, τα διεθνή τεχνικά μέσα επαλήθευσης (TIM) βασίζονται σε διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες μεταξύ κρατών, πράγμα που σημαίνει ότι χρειάζονται να καθιερωθούν ρητά και ότι τα ITM χρησιμοποιούν διεθνείς φορείς για την επαλήθευση.²⁶⁰Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει δεσμευτικό διεθνές καθεστώς που να αφορά ειδικά την εν λόγω δραστηριότητα.

Στην υπό εξέταση περίπτωση αναφερόμαστε σε διμερείς συνθήκες. Αρχικά υπήρξε προβληματισμός για το τι σήμαινε πρακτικά ο όρος NTM. Ήταν ο Πρόεδρος Carter που αναγνώρισε δημόσια ότι τέτοιες τεχνικές πληροφορίες για την επαλήθευση των συμφωνιών, προέρχονταν από στρατιωτικούς αναγνωριστικούς δορυφόρους, οι οποίοι μέχρι τότε είχαν μια υψηλή διαβάθμιση. Όταν ο Πρόεδρος Carter μίλησε στο διαστημικό κέντρο Kennedy Center, στις 1 Οκτωβρίου 1978 αναφέρθηκε στα NTM λέγοντας: "Οι Φωτογραφίες των δορυφόρων αναγνώρισης έχουν γίνει ένας σημαντικός σταθεροποιητικός παράγοντας στις παγκόσμιες υποθέσεις για την παρακολούθηση των συμφωνιών ελέγχου των εξοπλισμών. Κάνουν τεράστια

---

²⁶⁰Hettling, J. K, The use of remote sensing satellites for verification purposes: A para-legal analysis. S.I.: LLM programme in International Air and Space Law. 2001.

συμβολή στην ασφάλεια όλων των εθνών. Θα συνεχίσουμε να τους αναπτύσσουμε».²⁶¹

Μετά το Ελσίνκι ακολούθησε εκ νέου μια περίοδος έντασης, όταν η ΕΣΣΔ εισέβαλε το Αφγανιστάν το 1979. Πολύ αργότερα, την εποχή του σοβιετικού ηγέτη Mikhail Gorbachev, υπεγράφησαν δύο νέες συμφωνίες για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων το 1991-93 η START-και START-2.

Η παρακολούθηση των συμφωνιών START συνδυάζει εθνικά τεχνικά μέσα επαλήθευσης (NTM) και εκτεταμένες κοινοποιήσεις και επιτόπιες επιθεωρήσεις (OSI), συμπεριλαμβανομένης της συνεχούς παρακολούθησης ορισμένων εγκαταστάσεων και στα δύο κράτη. Επιπλέον, οι Ηνωμένες Πολιτείες σημείωσαν σημαντικό κέρδος στον τομέα των δεδομένων δοκιμαστικών πτήσεων, που ονομάζεται τηλεμετρία, η οποία είναι ζωτικής σημασίας για την παρακολούθηση διαφόρων ποσοτικών και ποιοτικών ορίων κατά τις δοκιμές πτήσης νέων κατηγοριών πυραύλων.²⁶²

Πρακτικά, η δορυφορική τηλεμετρία και φωτογράφιση έχει πλέον αποκτήσει διεθνές νομικό καθεστώς, όταν οι δύο χώρες, στη συμφωνία SALT I (Συνθήκη ABM και Ενδιάμεση Συμφωνία Στρατηγικών Όπλων του 1972), αναγνώρισαν επισήμως ότι για την επαλήθευση θα πρέπει να χρησιμοποιούνται εθνικά τεχνικά μέσα.²⁶³

Ενας άλλος όρος ήταν ότι οι μέθοδοι αυτές δεν μπορούν να παρεμποδιστούν. Καμμία από τις δύο πλευρές δεν επιτρέπονταν να παρενοχλήσουν τα εθνικά τεχνικά μέσα επαλήθευσης της άλλης.²⁶⁴ Και οι δύο πλευρές τήρησαν ιδιαίτερα τον τελευταίο όρο. Και αυτό παρά το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του ψυχρού

---

²⁶¹ Ra'anan, Uri, Pfaltzgraff Robert L., and Milberg Warren Intelligence Policy and National Security. London: Macmillan. Internet resource, 1981.

²⁶² Bernard, R. L., United States & United States, *Telemetry intelligence (TELINT) during the Cold War*, 2014.

²⁶³ Scribner, Richard A, Theodore J. Ralston, and William D. Metz. "National Technical Means." 1985: 47-66. Print.

²⁶⁴ Bates E. Asa Jr, National Technical Means of Verification, *The RUSI Journal*, 1978. 123:2, 64-73

πολέμου, τόσο οι Ηνωμένες Πολιτείες όσο και η Σοβιετική Ένωση ανέπτυξαν και δοκίμασαν αντιδορυφορικά όπλα (ASAT).²⁶⁵

Η πιο φημισμένη δράση των αμερικανικών εθνικών τεχνικών μέσω επαλήθευσης υπήρξε περίπτωση του εντοπισμού το 1983 του RADAR Krasnoyarsk, που βρισκόταν στην ομώνυμη ρωσική περιφέρεια. Οι ΗΠΑ κατηγόρησαν τη Σοβιετική Ένωση για παραβάσεις όρων της Αντιβαλλιστικής Συνθήκης Περιορισμού των επιθετικών πυραύλων, που ήταν ο θεμέλιος λίθος της στρατηγικής αποτροπής (ABM).²⁶⁶

Οι Σοβιετικοί υποστήριξαν ότι ήταν RADAR παρακολούθησης του εναέριου και διαστημικού χώρου. Οι Αμερικανοί πίστευαν ότι τα εθνικά τεχνικά μέσα επαλήθευσης είναι ικανά να διακρίνουν μεταξύ ενός απαγορευμένου από την ABM RADAR (που θα έδινε στρατηγικό πλεονέκτημα στους σοβιετικούς) και ενός συμβατικού, αφού μεταξύ τους έχουν διαφορές όπως η θέση, ο προσανατολισμός, το μέγεθος, η ισχύς και τα χαρακτηριστικά του σήματος. Τα NTM μπορούσαν να παρέχουν επαρκή πληροφόρηση για τη διάκριση αυτή.²⁶⁷

Το ζήτημα αυτό προβλημάτισε τις ΗΠΑ για το κατά πόσον έπρεπε να πιέσει τη Σοβιετική Ένωση. Το πρόβλημα του κατά πόσον το RADAR του Κρασνογιάρσκ αποτελούσε παραβίαση της ABM όπως ήταν αρχικά ή αν θα έπρεπε ο Πρόεδρος Reagan να κάνει το επόμενο βήμα χαρακτηρίζοντάς το "Ουσιώδη παραβίαση". Ο Πρόεδρος φαίνεται να παρατηρεί: «Ο Υπουργός Άμυνας λέει ναι, αλλά το Γενικό Επιτελείο λέει όχι. Για πρώτη φορά στο Υπουργείο Άμυνας που μπορώ να θυμηθώ, οι αρχηγοί των επιτελείων ήταν από την αντίθετη πλευρά από τον Υπουργό Carlucci.».²⁶⁸Τελικά, ο Υπουργός Εξωτερικών

---

²⁶⁵ Garwin, Richard L, and Donald L. Hafner. "Antisatellite Weapons." *Scientific American*. 250.6 (1984). Print

²⁶⁶ Earle, Ralph, and John B. Rhinelander. "The Krasnoyarsk Radar: A "material Breach" of the Abm Treaty?" *Arms Control Today*. -. 187 (1988): 9-11. Print.

²⁶⁷ Rhinelander, J. B. (January 01, 1986). US and Soviet ballistic missile defence programmes: Implications for the 1972 ABM treaty. *Space Policy*, 2, 2, 138-152.

²⁶⁸ Brinkley, D., & Conger, E. *The Reagan Diaries*. New York, NY: HarperCollins, 2007.

Eduart Shevardnadze παραδέχθηκε τον Οκτώβριο του 1989 ότι το RADAR παραβίαζε τυπικά τη συνθήκη ABM.²⁶⁹

Έχει πάντως υποστηριχθεί ότι η κατασκευή του RADAR ήταν το αποτέλεσμα μιας αποτυχίας στη λήψη αποφάσεων μάλλον και όχι κακόβουλης πρόθεσης εκ μέρους της σοβιετικής πολιτικής ηγεσίας. Το Πολιτικό Γραφείο απλώς αποδέχθηκε τη σύσταση του Υπουργείου Άμυνας ότι το RADAR θα έπρεπε να κατασκευαστεί χωρίς να θέσει την πρόταση σε σοβαρό πολιτικό έλεγχο.²⁷⁰

---

²⁶⁹ Κολοβός, Αλέξανδρος, Αποφάσεις από το Διάστημα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019. Σελ. 263.

²⁷⁰ Mathers, J. G., & Palgrave Connect (Online service). The Russian nuclear shield from Stalin to Yeltsin. New York: St. Martin's Press. 2000.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου, σε πρώτη ανάγνωση, υπήρξε περίοδος σκληρού ανταγωνισμού, φόβου, δυσπιστίας, εχθρότητας, μυστικοπάθειας, αμφισβήτησης και απειλών. Χωρίς όμως η εικόνα αυτή να αναιρείται, διαπιστώνεται εξίσου ότι κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ιδέες γεννήθηκαν, πολιτικές ασκήθηκαν υπό συνθήκες δύσκολες και τεχνολογία αναπτύχθηκε με άλματα απaráμιλλα όλων των προηγούμενων εποχών. Ο Ψυχρός Πόλεμος αποδείχθηκε ότι ήταν μια ιδιαίτερος παραγωγική περίοδος στον πολιτικό, στρατιωτικό, επιστημονικό- διανόησης, οικονομικό και τεχνολογικό τομέα.

Πολύ ενέργεια στο πλαίσιο των στρατηγικών μελετών δαπανήθηκε στην ανάλυση των επιπτώσεων της τεχνολογικής ανάπτυξης. Και τούτο διότι η τεχνολογία υπήρξε και είναι ιδιαίτερος σημαντική στη στρατηγική. Πολλή, από την σχετική βιβλιογραφία από την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, αναλώθηκε σε ατελείωτες ανταλλαγές απόψεων που συνοδεύουν μεγάλα επιτεύγματα στον τομέα των οπλικών συστημάτων στις ΗΠΑ και στην ΕΣΣΔ. Η συζήτηση για τους βαλλιστικούς πυραύλους των δύο πλευρών, το χάσμα των πυραύλων καθής και για την πυραυλική κρίση της Κούβας είναι από τα πλέον εξέχοντα παραδείγματα της διαδικασίας αυτής.

Κατά την περίοδο εκείνη, οι ΗΠΑ με τους σύμμαχους τους από τη μια πλευρά και η Σοβιετική Ένωση με τις χώρες δορυφόρους από την άλλη ξεκίνησαν έναν αγώνα στρατιωτικής υπεροχής ο οποίος έμεινε στην ιστορία ως Ψυχρός Πόλεμος. Το State Department σε έκδοση του, χαρακτήρισε την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ως «Out of the Frying Pan Into the Fire» (από το τηγάνι στη

φωτιά). Μια πολύ γλαφυρή αλλά ακριβής αποτύπωση της κατάστασης που ακολούθησε την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.²⁷¹

Οι Ένοπλες Δυνάμεις των δύο πλευρών δεν πολέμησαν απευθείας κατά την περίοδο αυτή, αλλά οι δύο υπερδυνάμεις ανταγωνιζόντουσαν συνεχώς η μια με την άλλη μέσω πολύπλοκων πολιτικών χειρισμών, στρατιωτικών συμμαχιών, κατασκοπείας, προπαγάνδας, ανάπτυξης εξοπλισμών, οικονομικής βοήθειας και πολέμων δια πληρεξουσίων σε τρίτων χωρών.

Όπως έχει γίνει σαφές στη παρούσα Μελέτη, η μυστικότητα εντάθηκε και συνεπώς η πάγια ανάγκη για άμυνα δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί με τον καταλληλότερο τρόπο γιατί η μία τουλάχιστον πλευρά δεν είχε σαφή εικόνα των ικανοτήτων αλλά και των προθέσεων της άλλης. Πάγια η άμυνα συμπεριλαμβάνει και ικανότητα αποτροπής και αυτή απαιτεί πολεμική ετοιμότητα μεγαλύτερη από αυτή του αντιπάλου. Το πρόβλημα όπως τέθηκε ήταν η άγνοια για τις ικανότητες της άλλης πλευράς. Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και μετέπειτα αναπτύχθηκαν σημαντικά τόσο η τεχνολογία, όχι ως αυτοσκοπός αλλά εις την υπηρεσία της εθνικής άμυνας καθώς και η πληροφόρηση η οποία πλέον στις μέρες μας έχει αποκτήσει και ακαδημαϊκές διαστάσεις.

Κατά τις πρώτες μέρες του Ψυχρού Πολέμου, η εξακρίβωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΣΣΔ αποτελούσε την κορυφαία αμερικανική προτεραιότητα όπως έχει αναφερθεί και αλλού. Οι ΗΠΑ διέθεταν ένα ιδιαίτερα μικρό δίκτυο των κατασκοπών και ήταν τα τεχνικά μέσα των ΗΠΑ, τα φωτο-αναγνωριστικά αεροπλάνα και η δυνατότητα κατασκοπείας από το διάστημα που παρείχαν πληροφορίες σχετικά με την έκταση των σοβιετικών στρατηγικών ικανοτήτων που επηρέασαν τον αμερικανικό αμυντικό σχεδιασμό και έλεγχο όπλων.

Ο ψυχρός πόλεμος ξεκίνησε νέες μορφές εναέριας συλλογής πληροφοριών, όπως το U-2, το SR-71 καθώς και τα αερόστατα μεγάλου ύψους, που

---

²⁷¹ McAllister, William B., Joshua Botts, Peter Cozzens, Aaron W. Marrs A History of the Foreign Relations of the United States, chapter 7, part II: "Out of the Frying Pan into the Fire" (static.history.state.gov). 2015.

χρησιμοποιήθηκαν επίσης για τη συγκέντρωση πληροφοριών. Η κατάρριψη του U-2 έδειξε όχι μόνο την τρωτότητά τους αλλά και το πολιτικά ευαίσθητο των υπερπτήσεων πάνω από κυρίαρχο εναέριο χώρο άλλων χωρών.

Ως μοναδική εναλλακτική λύση αναδείχθηκε το Διάστημα, που δεν παρουσιάζει τέτοιες ευπάθειες. Ως εκ τούτου τεράστια ποσά επενδύθηκαν στη δημιουργία δορυφόρων σε τροχιά. Χαρακτηριστικό είναι ότι κατά τη δεκαετία του 1960 οι ΗΠΑ είχαν δαπανήσει περί τα 40 δισεκατομμύρια δολάρια για διαστημικά προγράμματα. Ένα κράτος με "μάτια στον ουρανό" είναι πολύ καλύτερα εξοπλισμένο στο να προλαμβάνει και να αντιδρά σε ενέργειες μιας ξένης δύναμης.

Με την κατασκευή των τεχνικών αναγνωριστικών αεροσκαφών και συστημάτων (U-2, Corona κλπ) κατέστη δυνατή η καλύτερη πληροφόρηση. Η ανάπτυξη κατασκοπευτικού δορυφορικού στόλου έδωσε την ευκαιρία στις ΗΠΑ να διαπιστώσουν όντως τι συμβαίνει πίσω από το "σιδηρούν παραπέτασμα" που χώριζε την Ευρώπη στα δύο.

Ήταν οι δορυφορικές φωτογραφίες των Corona που επέτρεψαν στον Πρόεδρο Eisenhower να πει ότι οι Σοβιετικοί μπλοφάρουν. Αν και οι ΗΠΑ είχαν ανάλογη πληροφορία από ανθρώπινη πηγή, αυτή ήταν μια ανθρώπινη πηγή, που μπορεί να έλεγε ψέμματα, ή να ήταν διπλός πράκτορας. Αλλά υπήρξαν αυτές οι αδιάψευστες και αντικειμενικές φωτογραφίες των Corona που έδωσαν στην αμερικανική Διοίκηση την βεβαιότητα ότι οι σοβιετικοί μπλόφαραν.

Ήταν οι εναέριες πληροφορίες που έδωσαν τα τεχνικά μέσα στην κρίση της Κούβας, που ενημέρωσαν την αμερικανική Διοίκηση για τους επιθετικούς πυραύλους στην Κούβα και για την συνεχή ανάπτυξή τους. Παρά το συμβάν της κατάρριψης του U-2 το 1960, η ανάπτυξη της τεχνολογίας αυτής εξοικονόμησε στις ΗΠΑ δισεκατομμύρια δολαρίων, όχι απαραίτητων δαπανών, σε βομβαρδιστικά και πυραύλους. Η τεχνολογία στο σύντομο και κρίσιμο αυτό χρόνο είχε αλματώδη ανάπτυξη.

Είναι γενική παραδοχή, ότι το φωτοαναγνωριστικό πρόγραμμα της εποχής με τις αντικειμενικές φωτογραφίες του αποκατάστησε την πραγματική επίγνωση της κατάστασης και έτσι συνέβαλε στην αποτροπή ενός πυρηνικού πολέμου. Οι διαδοχικές τότε γενεές κατασκοπευτικών δορυφόρων, οι οποίες ήταν σε

θέση να αποστείλουν φωτογραφίες στη Γη, σε πραγματικό χρόνο, κατέστησαν τους δορυφόρους αυτούς ιδιαίτερα χρήσιμους στην παρακολούθηση ταχέως εκδηλωμένων κρίσεων επί του πλανήτη Γη και στην ακριβή αξιολόγηση των σοβιετικών στρατιωτικών δυνατοτήτων. Για τις αμερικανικές Υπηρεσίες Πληροφοριών, η ανάπτυξη της δορυφορικής τεχνολογίας και η πρόσβαση σε δορυφορικές εικόνες Corona βοήθησε τις ΗΠΑ να κερδίσει το Ψυχρό Πόλεμο ²⁷²

Όταν οι Σοβιετικοί ανέπτυξαν τους δικούς τους αναγνωριστικούς δορυφόρους τότε και οι δύο πλευρές αύξησαν κατακόρυφα την γνώση τους για τα οπλοστάσια της άλλης πλευράς.

Η από αέρος και Διαστήματος αναγνώριση κατέστη ένα βασικό κλειδί για την σύναψη συμφωνιών περιορισμού των στρατηγικών όπλων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου από τη στιγμή που η πρόσβαση σε εικόνα βοήθησε τις δύο υπερδυνάμεις να ελέγχουν τη συμμόρφωση εκάστης πλευράς. Η ανάπτυξη της διαστημικής τεχνολογίας υπήρξε το πιο σημαντικό τεχνολογικό επίτευγμα του Ψυχρού Πολέμου. Διέλυσε τον μύθο για το χάσμα των πυραύλων οδήγησε κατόπιν τις ΗΠΑ σε άλλες καινοτόμες επιχειρήσεις και τελικά οδήγησε τις δύο χώρες σε συμφωνίες αφοπλισμού και ελέγχου εξοπλισμών που μπορούσαν επιτέλους να επαληθευτούν.

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, καθίσταται εμφανές όλο και περισσότερο ότι ο συμβατικός πόλεμος όπως ήταν γνωστός επί αιώνες φαίνεται να τελειώνει ως πρακτική πολέμου. Η μετάβαση από το συμβατικό πόλεμο στις συγκρούσεις χαμηλής έντασης καθιστά όχι απολύτως απαραίτητα τα συμβατικά οπλικά συστήματα ακόμη και τα πλέον δυνατά και τα πλέον εξελιγμένα. Ο τύπος αυτής της σύγκρουσης όμως, βασίζεται κατά πολύ στην πληροφόρηση όλων των ειδών και στην ανθρώπινη (HUMINT) αλλά ιδίως και στην τεχνολογική (SIGINT, IMINT) τόσο για την λήψη αποφάσεων όσο και για την διεξαγωγή των παντός είδους επιχειρήσεων.

Θα πρέπει να γίνει παραδεκτό όμως ότι μόνο ελάχιστες χώρες στον πλανήτη μπορούν να διαθέτουν τέτοια υψηλής τεχνολογίας συστήματα σε ικανοποιητικό

---

²⁷² https://permanent.fdlp.gov/gpo45600/Intel_Revolution_Web.pdf

βαθμό. Σήμερα, σχεδόν μόνο οι ΗΠΑ έχουν την άνεση να διαθέτουν ένα ικανοποιητικό αριθμό δορυφορικών συστημάτων. Είναι αληθές φυσικά ότι το κόστος για την δημιουργία, ανάπτυξη και χρήση αυτών των τεχνολογικών μέσων είναι ιδιαίτερα υψηλό. Είναι όμως επίσης αληθές ότι στο σύγχρονο κόσμο φαίνεται ότι είναι αδύνατη τόσο η διεξαγωγή πολέμου αλλά και η άσκηση εξωτερικής πολιτικής, χωρίς την κατάλληλη προηγούμενη πληροφόρηση.

7. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

ABM: Antibalistic Missile

CIA: Central Intelligence Agency (ΗΠΑ)

CHEKA: All Russian Extraordinary Commission for Combating Counterrevolution and Sabotage (ΕΣΣΔ)

COMINT: Communication Intelligence

DEW: Distant Early Warning

ELINT: Electronic Intelligence

GLONASS: Global Navigation Satellite System (ΕΣΣΔ)

GPS: Global Positioning System

GRU: Military Intelligence Organisation (ΕΣΣΔ)

HUMINT: Human Intelligence

ICBM: Intercontinental Ballistic Missile

IMINT: Imagery Intelligence

JPL: Jet Propulsion Laboratory (ΗΠΑ)

Kominform: Information bureau of the communist and workers parties (ΕΣΣΔ)

Komintern: Communist International

KGB: Committee for State Security (ΕΣΣΔ)

LGM Peacekeeper: Τύπος αμερικανικού δορυφόρου έγκαιρης προειδοποίησης

MAD: Mutually Assured Destruction

MI5, MI6: Βρετανική αντικατασκοπεία

MIDAS: Missile Defense Alarm System

MIT: Massachusetts Institute of Technology

MIT: Τουρκική Υπηρεσία Πληροφοριών

MSS: Ministry of State Security (Κίνα)

MXICBM: Missile Experimental Intercontinental Missile

NASA: National Aeronautics and Space Administration (ΗΠΑ)

NKVD: Peoples Commissariat for Internal Affairs (ΕΣΣΔ)

NOSS: Navy Ocean Surveillance System

NPIC: National Photographic Interpretation Centre (ΗΠΑ)

NPT: Nuclear non- Proliferation Treaty

NRO: National Reconnaissance Office (ΗΠΑ)

NSA: National Security Agency (ΗΠΑ)

OSS: Office of Strategic Services (ΗΠΑ)

PORSAT: Radar Ocean Reconnaissance Satellite

RADAR: Radio Detection and Range

SA-2: Σοβιετικό βαλλιστικό σύστημα

SAMOS: Satellite and Missile Observation System

SDECE: Service de Documentation Exterieur et de Contre- Espionage 1944,
(Γαλλία)

SIGINT: Signal Intelligence

SALT- 1 (1969): Strategic Arms Limitation Talks

SALT-2: Strategic Arms Limitation Talks

START-1: Strategic Arms Reduction Treaty

START-2: Strategic Arms Reduction Treaty

TELINT: Telemetry Intelligence

UNAE: United Nations Atomic Energy

NAVSTAR/GPS: Space Based Global Positioning System (USA)

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία Ξενόγλωσσα

Adamsky D., & Bjerga, K. I. *The information-technology revolution in military affairs*. London: Routledge, 2010.

Aid, Matthew M. *The secret sentry: The untold history of the National Security Agency*. New York: Bloomsbury, 2010.

Andrew, Christopher M, *For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush*. New York: HarperCollins, 1995.

Andrew, Christopher M, Mitrokhin, V., Vance, S., & Blackstone Audio, Inc., *The sword and the shield: The Mitrokhin Archive and the secret history of the KGB*, 2013.

Arquilla, J., Ronfeldt, D. F., & Estados Unidos. *Networks and netwars: The future of terror, crime, and militancy*, 2001.

Bamford, James, *Body of secrets: Anatomy of the ultra-secret National Security Agency: from the Cold War through the dawn of a new century*. New York: Doubleday, 2007.

Bernard, R. L., United States & United States, *Telemetry intelligence (TELINT) during the Cold War*, 2014.

Beschloss, Michael, R., *MAYDAY: Eisenhower, Khrushchev and the U-2 affair*. New York: Harper & Row, 1986.

Beschloss, Michael, R., *The Crisis Years: Kennedy and Khrushchev, 1960-1963*. Newburyport, United States: Open Road Media, 2016.

Brinkley, D., & Conger, E. *The Reagan Diaries*. New York, NY: HarperCollins, 2007.

Brugioni, Dino, A. *Eyes in the Sky: Eisenhower, the CIA, and Cold War Aerial Espionage*. New York: Naval Institute Press, 2011.

Clark, J. R. *Intelligence and national security: A reference handbook*. Westport, Conn: Praeger Security International, 2007.

Cohen-Jonathan and Robert Kovar. *L'espionnage en temps de paix*. (Annuaire français de droit international.) PERSEE, 1960.

Collins, A. *The security dilemma and the end of the Cold War*. Edinburgh: Keele University Press, 1997.

- Creveld, Van M. *Transformation of War*. Riverside: Free Press, 2009.
- Creveld, Van M. . *Technology and war: from 2000 b.c. to the present*. New York: Free Press, 1989.
- Day, D. A., Logsdon, J. M., & In Latell, B. *Eye in the sky: The story of the Corona spy satellites*, 2015.
- Divine, Robert A. *Eisenhower and the Cold War*. New York: Oxford University Press, Internet resource, 1981.
- Ecker, W. B., & Jack, K. V., *Blue moon over Cuba: Aerial reconnaissance during the Cuban Missile Crisis*, 2012.
- Ecker, W. B. *Blue Moon over Cuba: Aerial Reconnaissance during the Cuban Missile Crisis*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2013.
- Freedman, L. *U.S. intelligence and the soviet strategic threat*. Princeton Univ Press, 2016.
- Gaddis, J. L. *We now know: Rethinking Cold War history*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- Garthoff Raymond L., *A Journey through the Cold War: A Memoir of Containment and Coexistence*, DC: Brookings Institution, 2001.
- Garthoff Raymond L., *Foreign intelligence and the historiography of the cold war*, 2004.
- George, A. L. *Awaiting Armageddon: How Americans Faced the Cuban Missile Crisis*. University of North Carolina Press. 2014.
- Gill, P., In Marrin, S., & Phythian, M. *Intelligence theory: Key questions and debates*. London: Routledge, 2009.
- Gray, C. S. *The airpower advantage in future warfare: The need for strategy*. Maxwell Air Force Base, Ala: Airpower Research Institute, 2007.
- Gray, C. S. *War, peace and international relations: An introduction to strategic history*. London: Routledge, 2007.
- Gray, C. S. *Strategy and politics*, 2016.
- Gray, C. S. *The future of strategy*. Cambridge: Polity, 2017.
- Hastedt, G. P., & Shelton, A. *Encyclopedia of American foreign policy*, 2019.
- Hastedt, G. P. *Spies, wiretaps, and secret operations: An encyclopedia of American espionage*. Santa Barbara, Calif: ABC-CLIO, 2011.
- Herman, M. *Intelligence power in peace and war*. Cambridge [u.a.: Cambridge University Press. 1997.

Hettling, J. K. *The use of remote sensing satellites for verification purposes: A para-legal analysis*. S.I.: LLM programme in International Air and Space Law., 2001.

Hybel A. R. *US. Foreign policy decision-making from Truman to Kennedy: Responses to: international challenges*: New York, NY: Palgrave, 2014.

Jasani, B., Sakata, T., & Stockholm International Peace Research Institute. *Satellites for arms control and crisis monitoring*. Oxford: Oxford University Press 1987.

Johnson, Loch K., *Handbook of Intelligence Studies*. London: Routledge. Print. 2009.

Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy*, Hamden Conn., Archon Books, 1965

Killian, J. R. *Sputnik, scientists, and Eisenhower: A memoir of the first special assistant to the President for science and technology*, 1982.

Lathrop, Charles E. *The literary spy: the ultimate source for quotations on espionage and intelligence*. Printed in the United States of America by Edwards Brothers, Ann Arbor, Michigan. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2004.

Liddell, H. B. H. *The decisive wars of history: A study in strategy*. London: G. Bell & Sons, 1929.

Liddell, H. B. H. *Strategy*. New York: Penguin, 1991.

Lindsey, Snead Dand. *Eisenhower and the Gaither Report: The Influence of a Committee of Expertson National Security Policy in the Late 1950s*, University of Virginia (Dissertation), 1997.

Lowenthal Mark M., *The future of Intelligence*, Polity Press, 2018.

Mathers, J. G., & Palgrave Connect (Online service), *The Russian nuclear shield from Stalin to Yeltsin*. New York: St. Martin's Press, 2000.

Mayer, Michael S., *Presidential Profiles. The Eisenhower Years*, An imprint of Infobase, 2009.

Moltke, H. G. *Moltke on the art of war: Selected writings*. New York: Presidion Press, 1996.

Moltz James Clay, *"Managing International Rivalry on High Technology Frontiers: U.S.-Soviet Competition and Cooperation in Space"* (Ph.D. diss., University of California, Berkeley, 1989.

Murray, W., Knox, M. G., & Bernstein, A. H. *The Making of strategy: Rulers, states, and war*. Cambridge, England: Cambridge University Press, 1994.

National Defense Univ Washington Dc Inst For National Strategic Studies, Moore, George M., Budura, Vic, & Johnson-Freese, Joan. *Joint Space Doctrine: Catapulting into the Future*, 1994.

Osgood, R. E. *Limited war: The challenge to american strategy*. Chicago: University of Chicago press, 1970.

Peebles, Curtis, *Shadow Flights: America's Secret Air War against the Soviet Union*. Novato, Calif: Presidio. Print, 2002.

Phythian, M., *Understanding the intelligence cycle*, 2014.

Polmar, Norman, and Gresham John D., *Defcon2 : Standing on the brink of nuclear war during the Cuban missile crisis*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2006.

Ra'anan, Uri, Pfaltzgraff Robert L., and Milberg Warren, *Intelligence Policy and National Security*. London: Macmillan, 1981. Internet resource.

Ra'anan, U., & Lukes, I. *Inside the apparat*. Lexington, Mass: Lexington Books, 1990.

Rhodes, R. *Dark sun: The making of the hydrogen bomb*. New York: Simon & Schuster, 2014.

Richelson, J. T., *The Wizards of Langley. Inside The CIA's Directorate of Science and Technology*, 2002.

Richelson, J. T., *Spying on the bomb: American nuclear intelligence from Nazi Germany to Iran and North Korea*. New York, NY: W.W. Norton, 2007.

Richelson, J. T., *A century of spies: Intelligence in the twentieth century*. New York: Oxford University Press, 1997.

Smith, Chris, *The History of Artificial Intelligence, History of Computing CSEP 590A*, University of Washington, 2006.

Snead David L., *The Gaither Committee, Eisenhower, and the Cold War*. The Ohio State University. ISBN: 0-8142-0805-3, 1999.

Sorensen, Theodore C, *Kennedy. The Classic Biography*, HarperCollins Books. 2014.

Stern, Sheldon M. *The Cuban Missile Crisis in American Memory: Myths Versus Reality*, 2020. Internet resource.

Toffler Alvin and Heidi, *War and Anti-War* (Boston, Mass.: Little, Brown, and Co., 1993).

Turner, M. A. *Historical dictionary of United States intelligence*, 2014.

Van der Vink, "Verifying a Comprehensive Test Ban", *Arms Control Today*. 1990.

Walsh, P. F., *Intelligence and intelligence analysis*. New York, NY: Routledge. 2011.

Waltz, Kenneth, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011.

Warner, M., *The Rise and Fall of Intelligence: An international security history*. Washington: Georgetown University Press, 2014.

Yarger, Harry R., *Strategic Theory For The 21st Century: The little book on big strategy*. *Strategic Studies Institute*, 2014.

Βιβλία Ελληνόγλωσσα

Βόγλης, Πολυμέρης. *Ο Μεταπολεμικός Κόσμος*, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. (archive.eclass.uth.gr).

Ήφαιστος, Κολιόπουλος, Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), Ήφαιστος Παναγιώτης, Μπότσιου Κωνσταντίνα Ε., Χατζηβασιλείου Ευάνθης. *Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια*. Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Αθήνα, 2012.

Κίσινγκερ Χ., *Διπλωματία*. Αθήνα. Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνη, 1994.

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, "Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα", *Ποιότητα*, Αθήνα, 2010.

Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000).

Κολοβός Αλέξανδρος, *Διάστημα και Εθνική Ασφάλεια: Στρατηγικές και Πολιτικές Διαστάσεις*, *Ποιότητα*, Αθήνα, 2003.

Κολοβός, Αλέξανδρος, *Αποφάσεις από το Διάστημα*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αθήνα, 2019.

Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης Λ., *Οικονομία και Κατασκοπεία*, *Ποιότητα*, Αθήνα, 2010.

Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης Λ., *Ο Ρόλος της Παραπλάνησης στην Ειρήνη και στον Πόλεμο*. Αθήνα.

<https://eclass.unipi.gr/modules/document/file.php/EBI106/O%20Ρόλος%20της%20Παραπλάνησης%20στην%20Ειρήνη%20και%20στον%20Πόλεμο.pdf>

Μαρίνου, Γεωργία, Διαστημική Κατασκοπεία: Από τον Ψυχρό Πόλεμο Μέχρι Σήμερα, από το περιοδικό: Διεθνές Δίκαιο, Τεχνολογία και Κυβερνοχώρος, 2018.

Πλατιάς Α.- Κολιόπουλος Κ., Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου, Αθήνα: Δίαυλος, 2015.

Πλατιάς Α.- Κολιόπουλος Κ., Η Τέχνη της Στρατηγικής: 50 κανόνες για τον πόλεμο, την πολιτική, τις επιχειρήσεις και την καθημερινή ζωή. Αθήνα. Δίαυλος, 2021.

Πλατιάς, Αθανάσιος, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Αθήνα Εστία, 1999.

Χατζηαντωνίου, Κατερίνα, NMD: Η Πρόκληση της Υπερδύναμης. Πολιτικές Διαστάσεις και Διεθνείς Επιπτώσεις, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Θέματα Πολιτικής και Άμυνας, 2001.

Άρθρα Ξενόγλωσσα

Adamsky, D. (January 01, 2008). Through the Looking Glass: The Soviet Military-Technical Revolution and the American Revolution in Military Affairs. *Journal of Strategic Studies*, 31, 2, 257-294.

Adams, Chris (September 1999). Inside the Cold War. A Cold Warrior's Reflections, *Air University Press*, Maxwell Air Force Base, Alabama. (September 1999).

Aldridge, Edward C., J. "Defence in the fourth medium." Retired officer, v. 39: 1983.

Andrew, Christopher M, Intelligence in the Cold War. In M. Leffler and O. Westad (Eds.), *The Cambridge History of the Cold War* Cambridge: Cambridge University Press. (The Cambridge History of the Cold War, 2010. pp. 417-437).

Andronov A. (1993), American Geosynchronous SIGINT Satellites, *Zarubezhnoye voyennoye obozreniye* No.12, 1993, pp. 37-43, <https://fas.org/spp/military/program/sigint/androart.htm>

Bates E. Asa Jr, USAF (Ret) (1978). National Technical Means of Verification, *The RUSI Journal*, 123:2, 64-73

Buzan, Barry, *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: *International Institute for Strategic Studies*, 1994

- Caddell, Joseph. (2016). Corona over Cuba: The Missile Crisis and the Early Limitations of Satellite Imagery Intelligence. *Intelligence & National Security*. 31. 416-438. 10.1080/02684527.2015.1005495.
- Cavanaugh, ML., (2016). What is Strategy. *Modern War Institute at West Point*.
- Clausen, I., In Miller, E. A., & Center for the Study of National Reconnaissance (U.S.), *Intelligence revolution 1960: Retrieving the corona imagery that helped win the Cold War*, 2012.
- Damon Coletta and Frances T. Pilch, Space and Defense Policy, *School of Advanced Air and Space Studies*, USAF Air, Maxwell, USA, 2009.
- Defree, Suzanne (1959). Discoverer-1 Spy Satellite Launches. (edn.com).
- Disarmament Agreements in the Cold War (historycrunch.com)
- Dubuisson, Francois, Verdebout, Agatha (Last reviewed: 24 February 2021). Espionage in International Law.
- Duroselle, J. B. *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*. Paris: Dalloz. 1993.
- Explorer-1 a) explorer.lib.uiowa.edu, b) jpl.nasa.gov, c) airandspace.si.edu, d) Smithsonian National Air and Space Museum.
- Foster, Gregory D. Research, Writing, and the Mind of the Strategist. National Defense University, *Institute for National Strategic Studies*, Fort Lesley J. Washington, DC, 20319, .(1996).
- Fritsch, S. (February 01, 2011). Technology and Global Affairs. *International Studies Perspectives*, 12, 1, 27-45.
- Fritsch, S. (January 01, 2017). Technology, *Conflict and International Relations*.
- Gartzke, Erik and Early, Bryan (2021). Spying from Space: Reconnaissance Satellites and Interstate Disputes. *Journal of Conflict Resolution*.
- Gerber, Larry G. (1982). "The Baruch Plan and the Origins of the Cold War." *Diplomatic History*, vol.6, no.1, pp. 69-95. JSTOR, www.jstor.org/stable/24911302. Accessed 30 May 2021.
- Guerra, Joseph M. (2012), "An Introduction to Clausewitzian Strategic Theory: General Theory, Strategy, and their Relevance for Today," *Infinity Journal*, Volume 2, Issue No. 3, pages 30-34.
- Haight, D. (January 01, 2009). Ike and His Spies in the Sky. *Prologue* Washington-, 41, 4, 14-23.
- Halperin H. Morton. Gaither Committee and the Policy Process. *World Politics*, Volume 13 , Issue 3 , April 1961, pp. 360-384.

Henry, R., & Peartree, C. E. The information revolution and international security. Washington, D.C: *Center for Strategic and International Studies*. 1998.

Kennan and Containment, by the State Department of USA (Office of the Historian, Milestones 1945-1952), 1947

Langwald, Katharina. The importance of Western and Soviet Espionage in the Cold War, 2021.

Liaropoulos, Andrew N., A (R)evolution in Intelligence Affairs? In Search of New Paradigm. Research Paper No. 100. *RIEAS*, 2006.

Licklider, R. The Missile Gap Controversy. *Political Science Quarterly*, (1970). 85(4), 600-615. doi:10.2307/2147598

Marquardt, James J. Transparency and Security Competition: Open Skies and America's Cold War Statecraft, 1948-1960.

Marrin, S. Evaluating intelligence theories: current state of play. *Intelligence and National Security*, (June 07, 2018). 33, 4, 479-490.

McAllister, William B., Joshua Botts, Peter Cozzens, Aaron W. Marrs (2015). A History of the Foreign Relations of the United States, chapter 7, part II: "Out of the Frying Pan into the Fire" (static.history.state.gov).

Mescall, Patrick Neil A creature of compromise: The establishment of the DIA, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 1994, 7:3, 251-274

Morrison, Philip & Kosta Tsipis The spiral of peril: a narrative of the nuclear arms race, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 1983, 39:1, 10-17.

Office of the Historian, Milestones 1945-1952. The Truman Doctrine, 1947 by the State Department (history.state.gov)

Potter, Bradley A. B.H. Liddell Hart (1954). *Classics of Strategy and Diplomacy*, 2016.

Ramseur, David When an Off-Course U-2 Spy Plane Out of Alaska Nearly Triggered War. (Anchorage Daily News), 2017.

Reeves, Richard, Missile Gap and Others Broken Promises. The New York Times, 2009.

Renshon, Jonathan Assessing Capabilities in International Politics: Biased Overestimation and the Case of the Imaginary "Missile Gap". *The journal of Strategic Studies*, Vol. 32, 2009. No. 1, 115-147.

Rhineland, J. B. US and Soviet ballistic missile defence programmes: Implications for the 1972 ABM treaty. *Space Policy*, 2, 2, (January 01, 1986). 138-152.

Riegler, T. The Spy Story Behind The Third Man. *Journal of Austrian-American History*, 4, 1-37. doi:10.5325/jaustamerhist.4.0001, 2020.

Scoville Herbert Jr. Missile Submarines and National Security, *Scientific American*, Vol. 226, No. 6 (June 1972), pp. 15-27

Siuru, William D., SLBM —the Navy's contribution to Triad, *Air University Review*, September, October, 1977. https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/1977_Vol28_No1-6/1977_Vol28_No6.pdf

Sulick, Michael J. (Winter 2014-2015). Intelligence in the Cold War. *Journal of U.S. Intelligence Studies*.

The Acheson-Lilienthal and Baruch Plans Office of the Historian, Foreign Service Institute, United States Department of State, 1946.

Thielmann, Greg "Looking Back: the Missile Gap Myth and Its Progeny." *Arms Control Today*, 2011 41.4, 44-48.

United States. (Low intensity conflict. Washington, D.C.: Headquarters, Dept. of the Army 1980.

Watson Darius E., Rethinking the US Nuclear Triad, *Strategic Studies Quarterly*, 2017.

Άρθρα Ελληνόγλωσσα

Ντόκος Θάνος, Τα Μάτια Μιας Χώρας στον Ουρανό, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Τέχνες και Γράμματα, 31 Μαΐου 2020.

Μαλούχος, Γεώργιος, 10 Σεπτεμβρίου 2018. Ο Χρυσός στις ΗΠΑ (tanea.gr)

Διαδικτυακές πηγές

[Aerial Intelligence During the Cold War \(eisenhowerlibrary.gov\)](https://www.eisenhowerlibrary.gov)

<https://nationalinterest.org/blog/reboot/how-single-document-almost-changed-course-cold-war-178004>

<https://www.britannica.com/technology/ICBM>

<https://www.princeton.edu>, Open Skies-Princeton University.

<https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/10/sputnik-satellites/542022/>

Intelligence During the Cold War (nsa.gov)

Space Program, jfklibrary.org

The Cold War (jfklibrary.org)

www.academia.edu

www.airuniversity.af.edu/Portals/10/CSDS/assets/trinity

www.americanforeignrelations.com Arms control and disarmament. The Cold War.

www.armscontrol.org , Arms Control Association. The Missile Gap Myth and Its Progeny. Greg Thielmann.

www.atomicarchive.com , The Manhattan Project: Making the Atomic Bomb. Part VI: The Manhattan District in Peacetime, The Baruch Plan.

www.atomicheritage.org

www.britannica.com

www.cambridge.org

www.cia.gov/readingroom/collection/what-was-missile-gap

www.dia.mil

www.eisenhowerfoundation.net

www.eisenhowerlibrary.gov

www.explorer.lib.uiowa.edu The mission and the data tapes reveal the first discovery of the space age.

www.history.com

www.history.nasa.gov

www.history.state.gov

www.history.state.gov, Office of the Historian, The Acheson-Lilienthal & Baruch Plans, 1946.

www.historycrunch.com Disarmament's agreements in the Cold War.

www.Historyisnowmagazine.com

www.historytoday.com

www.jfklibrary.org , 50th Anniversary of the Missile Gap Controversy.

www.lockeedmartin.com

www.mfa.gr

www.military.com

www.nationalchurchillmuseum.com

www.nato.int

www.nsa.gov

www.researchgate.net/publication/316696944

www.smithonianmag.com, Spy who Spilled Atomic Bomb Secrets.

www.soc.mil

www.spaceline.org

www.state.gov US Department of State Archive.

www.trumanlibrary.gov

www.un.org, The United Nations and Disarmaments treaties.

www.unoosa.org